

วารสารยุโรปศึกษา

ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฉบับที่ 1 ปี 2558

บรรณาธิการ	ผศ. ดร. ณัฐนันท์ คุณมาศ
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	อภิชัย กุญชรชัย
ที่ปรึกษา	ผศ. ดร. จาริต ติงศภทิพย์
	ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
	ชั้น 16 อาคารเฉลิมราชกุมารี 60 พรรษา (อาคารจามจุรี 10)
	ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
	โทรศัพท์ 0-2218-3922-3 โทรสาร 0-2215-3580
	เว็บไซต์: http://ces.in.th อีเมล: apichai.g@chula.ac.th
ภาพปก	Themaitthatgotaway studio
ปีที่พิมพ์	2559
พิมพ์ที่	บริษัท พี.เพรส จำกัด โทร. 0-2742-4754-5

Editor	Asst. Prof. Dr. Nattnanan Kunnamas
Assistant Editor	Apichai Gunchornchai
Advisors	Asst. Prof. Dr. Charit Tingsabadh
	Center for European Studies, Chulalongkorn University
	16 th Fl., Chaloem Rajakumari 60 Building,
	Phyathai Road, Patumwan, Bangkok, 10330, Thailand
	Tel: +662-218-3922-3 Fax: +662-215-3580
	Website: http://ces.in.th e-mail: apichai.g@chula.ac.th
Cover	Themaitthatgotaway studio
Printing	P. Press Co.,Ltd. Tel: +662-742-4754-5

ISSN 0858-7795

บทบรรณาธิการ

ช่วงครึ่งปีแรกของปี 2558 ยุโรปเผชิญกับความท้าทายหลายรูปแบบที่ต้องจับตามอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องผู้อพยพที่หลั่งไหลเข้ามาสู่ประเทศต่างๆ ในยุโรป จนสร้างวิกฤตการณ์ผู้อพยพ และนานาชาติต่างตั้งคำถามเกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชนที่สหภาพยุโรปยึดถือ การก่อการร้ายที่เกิดจากความแตกต่างทางศาสนา วิกฤตหนี้ยุโรปยังไม่ยุติและส่งผลต่อเสถียรภาพของสหภาพยุโรปโดยรวม รวมถึงวิกฤตการณ์คาบสมุทรไครเมียยังร้อนระอุเช่นเดียวกัน วิกฤตการณ์ในยุโรปยุคปัจจุบันทั้งหลายเหล่านี้มิได้เกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจกันเพียงชั่วคราวช่วยาม แต่มีรากของปัญหาที่ก่อตัวมายาวนาน การเข้าใจสถานการณ์ปัจจุบันให้รอบด้าน จึงไม่เพียงแต่การมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตรงหน้าของเรา แต่คือการหันกลับมามองอดีตและมองมิติอันหลากหลายทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมของยุโรปไปพร้อมกัน นอกจากนี้ การเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยุโรปยังเป็นบทเรียนที่ย้อนกลับมามองสถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสถานการณ์ในไทยได้อีกต่อหนึ่ง จุดนี้นับเป็นพันธกิจสำคัญของวารสารยุโรปศึกษาที่ต้องการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับยุโรปในหลายแง่มุมเพื่อสร้างความเข้าใจปัจจุบันอย่างลุ่มลึก

วารสารยุโรปศึกษานับนี้ยังคงเน้นบทความวิชาการคุณภาพจากหลากหลายสาขา เพื่อเข้าใจยุโรปและการนำยุโรปมาเป็นบทเรียนเพื่อเข้าใจภูมิภาคของเรา และประเทศของเรามากยิ่งขึ้น เริ่มต้นที่บทความแรก “Does ASEAN-ization exist? : Assessing Social Constructivist Process through Europeanization” ของ ญัฐนันท์ คุณมาศ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์และผู้อำนวยการหลักสูตรสหสาขาวิชาด้านยุโรปศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บทความนี้มุ่งทดลองนำกรอบแนวคิดการบูรณาการภายในยุโรปหรือยุโรปิวัตน์ (Europeanization) มาอธิบายการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั่นคือ กระบวนการอาเซียนิวัตน์ (ASEAN-ization) เพื่อมุ่งค้นหาคำตอบเกี่ยวกับปทัสสถาน การรวมกลุ่มและผลประโยชน์ของชาติ การหาคำตอบในบทความนี้อาจเป็นคำตอบแก่การรวมประชาคมอาเซียนที่จะเกิดขึ้นในปลายปีต่อไป

บทความที่สองเรื่อง “บทบาทของเยอรมนีในวิกฤตเศรษฐกิจกรีซ: ผลกระทบต่อเสถียรภาพกลุ่มยูโรโซน” ของชลากร วัฒนธนานันท์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มุ่งศึกษาวิกฤตการณ์ยูโรโซนที่ลุกลามจากประเทศกรีซจนกลายเป็นปัญหาร่วมกันของสหภาพยุโรป โดยเน้นตัวแสดงหลักอย่างเยอรมนีที่เข้ามาช่วยเหลือประคับประคองสถานการณ์ ชลากรได้เล่าย้อนถึงบทบาทของเยอรมนีตั้งแต่ยุคก่อตั้งประชาคมยุโรปและการดำรงบทบาทนำเยอรมนีในสหภาพ มากระทั่งถึงวิกฤตการณ์ยูโรโซน รวมถึงยังได้สะท้อนด้านหนึ่งของการเข้าไปแทรกแซงปัญหาจากฝ่ายเยอรมนีที่ทำให้เกิดการต่อต้านของภาคประชาชนกรีซอย่างกว้างขวาง บทความนี้นับว่าช่วยแสดงให้เห็นพลวัตของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยุโรปปัจจุบันได้ดีประการหนึ่ง

บทความที่สามเรื่อง “Increasing The Retirement Age: Can the Dutch Experience Be Applied to Thai Socio-Economic and Cultural Context?” ของสุรวิรัตน์ จิตตเสถียร ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขายุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บทความนี้มุ่งสนใจการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) ที่จะเกิดขึ้นในสังคมไทย โดยนำเอาประสบการณ์การเตรียมความพร้อมจากประเทศเนเธอร์แลนด์มาเปรียบเทียบ ผลการศึกษาแสดงความแตกต่างของประเทศไทยและบริบทปัจจัยของไทยเองมีผลต่อความคิดของคนในการเพิ่มการเกษียณอายุในหลายๆ แง่มุม ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนอนาคต ความช่วยเหลือจากภาครัฐ รวมถึงการพึ่งพาครอบครัวหลังการเกษียณอายุเข้ามาร่วมพิจารณา

บทความที่สี่เรื่อง “ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับบทบาทสิ่งรองรับความปรารถนาในวรรณกรรมโปรตุเกส:กรณีศึกษา Os Maias โดย Eça de Queiroz” ของเบญจรัศมี รุจน์รวิหิรัญ มหาบัณฑิตสาขา Crossways in Cultural Narratives ในโครงการ Erasmus Mundus Masters จากUniversidade Nova de Lisboa ประเทศโปรตุเกส บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวรรณกรรมที่มีได้เป็นเพียงสื่อกลางความบันเทิง หากยังมีมิติทางสังคมแฝงอยู่ โดยเฉพาะเรื่องเพศสภาพที่วรรณกรรมจำนวนมากผู้ชายเขียนถึงผู้หญิงจนทำให้เกิดภาพหรืออคติบางประการแก่ผู้หญิง เบญจรัศมีจึงได้วิเคราะห์วิธีการและค่านิยมของการนำเสนอภาพลักษณ์ผู้หญิงในวรรณกรรมโปรตุเกส ผ่านตัวละครหลักเพศหญิง Maria Eduarda da Maia จาก Os Maias โดยนักเขียนโปรตุเกส Eça de Queiroz โดยวิเคราะห์ด้วบทวรรณกรรมและบริบททางสังคมโปรตุเกสอย่างน่าสนใจ

งานชิ้นที่ห้าเรื่อง “Near East and the Nearer Brusses: Euro(h)ope possible ?” ของ Anis H. Bajrektarevic ศาสตราจารย์และประธานหลักสูตรกฎหมายสากลและการเมืองโลกศึกษา (professor and chairperson in international law and global political studies) กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย บทความนี้เป็นการตั้งคำถามกับการยึดถือแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม (multiculturalism) ในทวีปยุโรป เพราะสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในยุโรป โดยเฉพาะการก่อการร้ายกับกระแสการเกลียดชังอิสลามนับว่ากระเทือนต่อแนวคิดนี้ โดยเป็นการทบทวนปรากฏการณ์สิ่งที่เกิดขึ้น คาคณะเนติศาสตร์และให้ข้อเสนอแนะที่น่าสนใจไปพร้อมกัน

งานชิ้นสุดท้ายเรื่อง “Noah, Peter Pan and the Sleeping Beauty (Europe – Identity Imagined)” ของ Anis H. Bajrektarevic อีกบทความหนึ่ง บทความนี้ได้เปรียบเทียบภาพจำที่เป็นอัตลักษณ์ของยุโรปผ่านการยกวรรณกรรมที่คนรู้จักกันดีตั้งชื่อบทความ โดยได้ไล่เรียงการประกอบสร้างภาพดังกล่าวของยุโรปในหลายยุคและวิเคราะห์บริบทประวัติศาสตร์ต่างๆ อย่างลุ่มลึก

บทความนี้จึงอาจนับเป็นบทสรุปที่ดีของวารสารฉบับนี้ที่ช่วยมองเห็นภาพยุโรปในอดีตและมองเห็นภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอย่างชัดเจน

ขอให้ทุกท่านได้รณรงคจากวารสารฉบับนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐนันท์ คุณมาศ

บรรณาธิการ

เกี่ยวกับผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ญัฐนันท์ คุณมาศ

- Ph.D. in Politics and International Studies, Leeds
- MA in European Politics (EU Public Policy), Leeds
- Master in Policy Analysis, GRIPS
- รัฐศาสตร์บัณฑิตสาขากการระหว่างประเทศและภาษาเยอรมัน เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง (เหรียญทอง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ชลากร วัฒนธนนันท์

- รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Sureerat Jittasatian

- Master Degree Chulalongkorn University, BKK. European Studies.
- Bachelors Degree Ramkhamheang University, BKK. German BA with a minor in Communication. Awarded from Goethe Institute.

เบญจรงค์ รุจน์รวิหิรัญ

- บริญญาโทที่ยุโรปเป็นเวลา 2 ปี 3 ประเทศ : ประเทศสเปน (Universidad de Santiago de Compostela) โปรตุเกส (Universidade Nova de Lisboa) และฝรั่งเศส (Université de Perpignan via Domitia) ด้วยทุน Erasmus Mundus โปรแกรม Crossways in Cultural Narratives สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ
- คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เอกภาษาสเปน (เกียรตินิยมอันดับ 1 เหรียญทอง)

ANIS H. BAJREKTAREVIC

- Professor and Chairperson International Law & Global Political Studies
- Modern Diplomacy Advisory Board, Chairman
- Advisory Board Member of the Canadian Energy Research Institute (CERI) outlet - Geopolitics of Energy

สารบัญ

- “Does ASEAN-ization exist? : Assessing Social Constructivist Process through Europeanization” 10
ณัฐนันท์ คุณมาศ
- บทบาทของเยอรมนีในวิกฤตเศรษฐกิจกรีซ: ผลกระทบต่อเสถียรภาพกลุ่มยูโรโซน” 36
ชลากร วัฒนธนนันท์
- “Increasing The Retirement Age: Can the Dutch Experience Be Applied to Thai Socio-Economic and Cultural Context?” 70
สุรวิรัตน์ จิตตเสถียร
- “ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับบทบาทสิ่งรองรับความปรารถนาในวรรณกรรมโปรตุเกส:กรณีศึกษา Os Maias โดย Eça de Queiroz” 86
เบญจรัศมี รุจนะวีหิรัญ
- “Near East and the Nearer Brusses: Euro(h)ope possible ?” 112
Anis H. Bajrektarevic
- “Noah, Peter Pan and the Sleeping Beauty (Europe – Identity Imagined)” 122
Anis H. Bajrektarevic

The idea of ‘new regionalism’, highly influenced by social constructivist views, becomes workable mode in this region, which replaced the overriding Eurocentrist concepts, namely international relations based neo-functionalism and inter-governmentalism.

ABSTRACT

Does ASEAN-ization exist? Assessing Social Constructivist Process through Europeanization

Natthanan Kunnamas

บทคัดย่อ

ในอดีตทฤษฎีและกรอบความคิดในการศึกษาการบูรณาการของสหภาพยุโรปมักถูกหยิบยืมมาเถียงว่า สามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ภูมิภาคนิยมใหม่ (new regionalism) หรือภูมิภาคากิวัตน์ (regionalization) ในบริเวณนอกยุโรปได้หรือไม่ โดยเฉพาะทฤษฎีการกิจนิยมใหม่ (neo-functionalism) ที่เน้นภารกิจเฉพาะและการถ่ายโอนอำนาจเหนือรัฐไปยังองค์กรกลาง หรือแนวคิดชั่วคราวข้ามอย่างกรอบความคิดว่าด้วยการบูรณาการเป็นเพียงแต่ความร่วมมือระหว่างรัฐบาลสมาชิก (inter-governmentalism) เพียงเท่านั้น งานชิ้นนี้จึงทดลองใช้กรอบความคิดว่าด้วยยุโรปากิวัตน์ (Europeanization) ซึ่งใช้ในการอธิบายสหภาพยุโรปในยุคหลัง เมื่อภารกิจของสหภาพยุโรปเกี่ยวข้องกับภาคประชาสังคม ภายใต้คุณค่าแบบมนุษยนิยมมากขึ้น ที่ไปพ้นจากมหทฤษฎี (grand theories) เดิม อย่างสองกรอบความคิดข้างต้น มาอธิบายสิ่งที่ปรากฏใกล้ตัว หรือกระบวนการอาเซียนากิวัตน์ว่ามีมากน้อยเพียงใดในแต่ละทิศทาง ในสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน ซึ่งมีปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ที่มา เหตุผลในการจัดตั้ง และโครงสร้างการบริหารที่แตกต่างจากสหภาพยุโรป แต่คุณค่า ปทัสถานที่สำคัญในอาเซียนหรือวิถีอาเซียน นำมาสู่การหาคำตอบในสามทิศทางที่ว่า กลไกและปทัสถานของอาเซียน ได้ถูกบงการ (top-down) ลงไปภายในระดับรัฐมากน้อยเพียงใด มีรัฐใดที่ผลักดัน (bottom-up) ผลประโยชน์แห่งชาติตนขึ้นไปเป็นนโยบายร่วมกันของอาเซียน และสุดท้ายความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน (ASEAN centrality) ได้สร้างแรงบันดาลใจในโครงการอื่นในภูมิภาคหรือนอกภูมิภาค (side-way) อย่างไรบ้าง

Does ASEAN-ization exist? Assessing Social Constructivist Process through Europeanization

*Natthanan Kunnamas*¹

Introduction

Regionalisms, regionalization and regional organizations in Asia are highly vibrant seconded to the European one, ranging from the Asia Pacific Economic Cooperation (APEC), the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), ASEAN Regional Forum (ARF), ASEAN Plus Three (APT), Shanghai Cooperation Organization (SCO) and East Asia Summit (EAS). Moreover, the idea of ‘new regionalism’, highly influenced by social constructivist views, becomes workable mode in this region, which replaced the overriding Eurocentrist concepts, namely international relations based neo-functionalism and inter-governmentalism. Regionalisms in Asia could be ad hoc, bottom up and informal networks and even driven by the concerns of the weaker actors, particularly ASEAN which works its way towards the ‘regional common’ in the ASEAN Community. Besides, there is also the buildings of the regions or ‘regionalization’ process, not a geographic given but ideationally constructed to achieve synergetic development outcomes in East Asia. Examples of “region”

¹ Jean Monnet Chair, and Director of Interdisciplinary Department of European Studies, Chulalongkorn University

construction within ASEAN are Indonesia-Malaysia-Singapore Growth Triangle (IMS-GT), Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle (IMT-GT), Brunei-Indonesia-Malaysia-Philippines East ASEAN Growth Area (BIMP-EAGA), Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy (ACMECS), and Greater Mekong Sub-region (GMS).

New regionalism and social constructivism have, thus, been very useful to understand dynamics in this region. Moreover, as far as ASEAN centrality, identities, and norms are concerned, a Europe based social constructivist perspective, or ‘Europeanization’ could be advantageous in substantiating bottom up and top down processes of ASEAN activities. Besides, the side way process beyond ASEAN territories proposed in this paper will be also examined. Thus, this paper attempts to answer three relevant questions. Firstly, to what extent have the ASEAN mechanisms, ways of practice and norms established or ‘top downed’ in member state levels? In the meantime, an inertia from new and less prosperous member states will be assessed. Secondly, to what extent could individual member state ‘bottom up’ or exert their presence and priority to be those of the ‘Common’? Are there actually Thailand-ization, Malaysia-ization, Indonesia-ization? Thirdly how has ASEAN-ization sided way and shaped regionalism in other geographical areas, such as regional financial stability mechanisms and ideationally constructed regionalizations?

Europeanization and social constructivist process

Europeanization is the latest key theme of studying the European Union (EU) after integration theories and alternative

theories of policy studies². Europeanization is associated with the idea of social constructivism proposed by Alexander Wendt³, saying that states' identities and interests are in important parts constructed by social factors and rather than given exogenously to the system by human nature or domestic politics. Wendt nicely puts it;⁴

“Agents (state actors) do not exist independently of the structures around them, but at the same time those structures

² Theoretical developments and the changing paradigms regarding the study of the European Union affairs can be classified into three periods. First, international relations-based integration theories dominated by the competing approaches of Neofunctionalism and Intergovernmentalism/Liberal Intergovernmentalism. The former neatly explained the events during 1950s until 1970s. Subsequent events, particularly General Charles De Gaulle national extremist acts thwarting European integration, led to its demise and gave rise to the latter in the mid 1960s and later in 1990s. Second, alternative theories of policy studies based on political science and public administration theories i.e. new institutionalism, policy networks, multi-level governance, regulatory state and supranational governance. The academic focus began to understand the EU as ‘a dynamic political system’ due to the EU policy impacts on the member states after the establishment of the Single market during 1990s. And thirdly, Europeanization, a recently emerged approach in the studies of the EU.; see Natthanan Kunnamas. (2012). ‘Theories of the European Union studies: From integration theories, alternative policy studies of the EU to Europeanization’, Journal of Social Science.

³ Alexander Wendt. (1999). Social theory of international Politics (Cambridge: Cambridge University Press).

⁴ Wendt has also pointed out that states are principal units of analysis for international political theory. The key structures in the states system are intersubjective, rather than material.

do not exist independently of their reproduction (and possible transformation) by the agents. Hence the importance of paying attention to this co-constitution of agents and structures, which means refusing to overlook the way in which states interpret the meaning of what they do in favour of some underlying structural dynamic.”⁵

Constructivism seems so effective and innovative in explaining international relations circumstances, opposing to the one-size-fits-all theories of rationalism. Thus, it was later adopted in the realm of European integration study by Simon Bulmer. In his writing, Bulmer has illustrated the affiliation between the EU and its member states. In this regard, there are many definitions for the term Europeanization. The first generation of Europeanization would emphasize on institutional development at the European level and its influences on national and sub-national systems. In this case, Europeanization implies 1) development of institutions of governance at the European level; 2) central penetration of national and sub-national systems of governance; 3) A process whereby domestic politics becomes increasingly subject to European policy-making⁶; 4) a process of domestic change deriving from the EU⁷; 5) A political project aiming at unifying a politically stronger Europe; 6) EU as an

⁵ Martin Griffiths. (2009). *Fifty Key Thinkers in International Relations* (New York: Routledge), 155

⁶ Simon Bulmer and Christian Lequesne. (2000) “The Member States of the European Union” (Oxford: Oxford University Press), p.49-50

⁷ Ian Bache and Stephen George. (2006). *Politics in the European Union* (Oxford: Oxford University Press), p.60

increasingly important reference point for political activities of domestic actors⁸. However, the Europeanization concept argues that the EU's effect on domestic institutions have not been uniform and that their differential impact can be explained in terms of structure of domestic polities, elite and public attitudes towards integration. These factors present quite different opportunities and constraints, and mediate the Union's impact differently.

The second generation of Europeanization or "ideational Europeanization" put emphasis on the effects on ideas, discourse and identities apart from the political and administrative structures and policy content. For example, how the motivations and values of political actors are shaped by the institutional context in which they operate; or how the ideas held by political actors shape what they perceive their interests to be. In this category, scholars are more interested in the mechanisms for domestic change or adaptation called "framing", in which European actors can behave as "ideational entrepreneur" trying to alter the beliefs and expectations of domestic factor by disseminating new ideas and concepts⁹. Moreover, Europeanization could be in which this paper

⁸ Ian Bache and Stephen George. (2006). *Politics in the European Union* (Oxford: Oxford University Press), p. 63-65

⁹ Mechanisms for domestic change or adaptation are implemented through 1) "coercion" in which the EU positively prescribes or imposes a model which the member states have to comply i.e. the European monetary integration that requires the member states to meet certain macro-economic criteria; 2) "imitation and normative pressure" in which member states emulate a model recommended by the EU to avoid uncertainty or that has been successfully implemented by other states; 3) "competitive selection or

called “side way” when there was an exporting forms of political organization and governance that are typical and distinct for Europe beyond the European territory. Eastward enlargement and European Neighborhood Policy are great examples of this dimension.

Europeanization concept is therefore omnidirectional. A “top down” process of domestic change deriving from the EU emphasizes that member states’ behaviours are changed through the engagement with the EU system. How EU has affected the member states and to what extent it has changed their domestic institutions corresponds mostly to the first generation of Europeanization explained above. A “bottom-up” dimension implies the role of member states in the EU institution-building process. Member states are not merely passive receivers of the EU demands for domestic change. Particular member states may proactively shape European policies, institutions, and processes to which they have to adapt later. In other words, the EU is not exogenous to national political system. They have a considerable impact on the operations of the EU institutions. The last direction is called in this paper as “side way” in which EU forms of political organization and governance goes beyond the European territory, shaping the regionalism in

regulatory competition” while the EU neither imposes nor recommends a model, member states compete for the most efficient domestic arrangements in order to avoid comparative disadvantages; 4) “framing” in which European actors can behave as “ideational entrepreneur” trying to alter the beliefs and expectations of domestic factor by disseminating new ideas and concepts. See Simon Bulmer and Christian Lequesne. (2000) “The Member States of the European Union” (Oxford: Oxford University Press), p. 57

other areas such as in the case of ASEAN Charter in the areas of human rights and the pillarization of ASEAN Community inspired by those of Europe.

Outcomes, scopes or degrees of change from this social constructivist process, are varied from “inertia” or an absence of change, “retrenchment” or resistance to change, “absorption” or limited change, “accommodation” or adaptation without changing core structures and values, to “transformation” in which member states replace existing policies, processes and institutions by new, substantially different ones, or alter existing ones to the extent that their core structures and values are fundamentally changed¹⁰.

¹⁰ The outcomes, scopes or degrees of change through Europeanization, are varied from these following; 1) “inertia” or an absence of change. Member states resist the adaptations necessary to meet up with the EU requirements which can lead to increasing pressure for adaptation from the regional organization; 2) “retrenchment” or resistance to change may have the paradoxical effect of increasing misfits between the regional and domestic levels. The governments may adopt the negative change; 3) “absorption” or Member states incorporate the organization’s demands but the change is quite limited. The change does not substantially modify existing structures and political behaviors; 4) “accommodation” in which member states accommodate organization pressure by adapting existing structure processes, policies and institutions in their periphery without changing core features and the underlying collective understandings attached to them; 5) “transformation” in which member states replace existing policies, processes and institutions by new, substantially different ones, or alter existing ones to the extent that their core features and/or the underlying collective understanding are fundamentally changed affecting the core of system-wide political, economic and social structures. See Simon Bulmer and Christian Lequesne. (2000)

In applying Europeanization concept to the case of ASEAN regionalism this paper will assess the process in in three dimensions; namely top down, bottom up and side way. And the following sections will assess the degree of ASEAN-ization through the use of Europeanization in these three dimensions. Although ASEAN member states are not embedded in a system of shared decision-making and collective governance like those EU member states¹¹, Europeanization could still be beneficial when we looking at the three dimensions of the process.

ASEAN-ization through top-down process

This section aims to study to what extent have the ASEAN mechanisms, ways of practice and norms established or ‘top downed’

“The Member States of the European Union” (Oxford: Oxford University Press), p. 58-59

¹¹ Under the EU governance, all these domestic institutions have assumed new responsibilities and obligations. In some areas, their roles were heavily circumscribed. Despite central governments feel that they were constrained from the EU, they remain the most powerful actors within the EU system and have greater opportunities to pursue their favored positions. National courts have assumed a new function as part of the system of Community law to which they belong. Sub-national authorities have experienced both the effects of regulation and the opportunities deriving from territorial redefinition that has taken place in the Union. National parliaments seem to be the only institution not to have benefited from the Europeanization processes. They remain marginal actors in relation to the EU affairs at both union and the national levels. See Simon Bulmer and Christian Lequesne. (2000) “The Member States of the European Union” (Oxford: Oxford University Press).

in member state levels. The paper will give less emphasis on how ASEAN has affected the member states institutionally and to what extent it has changed their domestic institutions, since ASEAN has been less institutionalized regionalism¹². As Peter Katzenstein observes “Europe is undergoing fundamental institutional change, with far reaching efforts to redefine state prerogatives...Asia is characterized by marginal adjustments, insistence on state sovereignty and a preference for bilateralism”¹³. The analysis will be more focused on the second generation of Europeanization or the search for ideational ASEAN-ization. Moreover, norm diffusion is a cornerstone of constructivist paradigm¹⁴. According to Amitav Acharya, this is not simply a question of existential fit between local norms and external norms. Rather, it is a dynamic process of “constitutive localization” that enables norm-takers to build congruence between local and external ones.¹⁵ If the external norms are incompatible with existing parochial practices, they are subsequently incorporated after significant modifications undertaken by the actors. However, the static fit of congruence between the

¹² See Amitav Acharya. (2010). *Whose Ideas Matter? Agency and Power in Asian Regionalism*. (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies).

¹³ Peter J. Katzenstein (2005) *The World of Regions: Asia and Europe in the American Imperium*. (Ithaca: Cornell University Press) quoted in Amitav Acharya. (2010). *Whose Ideas Matter? Agency and Power in Asian Regionalism*. (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies), p. 1.

¹⁴ Central to the norm dynamic is contestation between emerging norms and existing local beliefs and practices and practices. The outcome is shaped by the ideas and initiative of local actors.

¹⁵ *Ibid.*, p. 4

emerging and the existing ideational tendencies is completely a naiveté. Archaya has neatly concluded that;

“...Local actors do not passively accept new international ideas and simply adjust their belief to fit with them. Instead, they assess outside ideas in terms of their suitability for local reconstruction. Norms that can be made to fit local conditions and traditions spread more easily than those that cannot. Normative change occurs because of the successful fusion of foreign ideas with local ones.”¹⁶

Amitav Acharya has outlined the ASEAN norms as 1) non-interference in the internal affairs of member states; 2) non-use of force in the settlement of disputes; 3) regional autonomy and regional resilience; 4) the practice of “ASEAN Way”, in which the last one is subject to arguments¹⁷. ASEAN assumed consensus is necessitated by the fear that uncontrolled dialogue can lead to intervention in the domestic affairs of member states, that ASEAN states try to avoid. ASEAN Way is an constitutive norms create the possibility of engaging in conduct of a certain kind¹⁸. Recent development of ASEAN code of conduct becomes more institutionalized with the ASEAN Charter to achieve ASEAN Community which attempt to provide ASEAN with a legal identity,

¹⁶ Ibid., p. 5

¹⁷ Amitav Archarya. (2010). *Whose Ideas Matter? Agency and Power in Asian Regionalism*. (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies).

¹⁸ Kim Hyung Jong and Lee Poh Ping. (2011). “The changing role of dialogue in the International Relations of Southeast Asia”, *Asian Survey*. 51(5), p. 956.

a more institutionalized and binding framework¹⁹. Moreover, the Charter acknowledged the consensus as guiding principle, the principle of non-intervention and called for institutionalized dispute settlement mechanisms.

Degrees of top down change, are varied among ASEAN member states. For ASEAN founding nations or the “inner six”²⁰, degree of changes are more on “absorption” and to some extent “accommodation”. However, the experiences of “transformation” which change core structures and values, or the process never occurred among ASEAN founding members. However, with the launch of the most ambitious project in ASEAN history, the ASEAN Community (AC) with three pillars; namely ASEAN Political-Security Community (APSC), ASEAN Socio-Cultural Community (ASCC), ASEAN Economic Community (AEC). Particularly with the immediate goal of completing the AEC, The AEC and ASEAN Secretariat has drawn domestic politics of individual members to be subjected to ASEAN process. Subsequent policy adoption and preparedness for AEC are immense, since The AEC economic blueprint contains far more commitment than other pillars²¹. Some member states set up

¹⁹ Christopher B. Roberts. (2012). ASEAN Regionalism: Cooperation, Values and Institutionalization. (London: Routledge), p. 152.

²⁰ Inner six was first used to stand for France, Germany, Italy, Belgium, Netherlands and Luxembourg, six founding nations of the European Coal and Steel Community (ECSC) which marked the start of the European integration. In this paper the inner six implies Brunei, Indonesia, Malaysia, the Philippines, Singapore and Thailand, the six founding nations of ASEAN.

²¹ Christopher B. Roberts. (2012). ASEAN Regionalism: Cooperation, Values and Institutionalization. (London: Routledge), p. 150.

domestic institutions and prepare for legal adjustments to facilitate the AEC. For example, the federation of Thai industries (FTI) has urged the government for legal changes ahead of AEC to ensure Thailand's competitiveness. Private enterprises have proposed for modernizations include Foreign Business Act BE 2542, the Trade Competition Act BE 2542 and other laws related to liberalization of telecommunications, financial and tourism's markets.²² ASEAN becomes an increasingly important reference point for political activities of domestic actors within member states.

For new and less prosperous member states, the signs of "inertia" and "retrenchment" could easily be seen among the new member states. Post-Cold War ASEAN enlargement has not attempted to transform these four new CLMV (Cambodia, Laos, Myanmar, Vietnam) politically. They are a mixture of socialist and young democratic members. These new Southeast Asian members differ from the case of enlargement to Eastern Europe, in which the Central and Eastern European countries (CEECs) have been gone through democratization and economic liberalization processes²³. Cambodia and Myanmar have shown resistant to incorporate the ASEAN way of ASEAN consensus in their practice. Myanmar's uneasiness in human right issue was clearly seen in its objection the ASEAN Charter on the issue of human rights regarding mechanism

²² <http://www.nationmultimedia.com/business/Business-groups-push-for-legal-changes-ahead-of-AE-30177334.html>

²³ Jittipat Poonkham and Natthanun Kunnamas. (2012). Behind the Curtain of Socialism: Political Economy of Central and Eastern Europe (Bangkok: Centre for European Studies).

for enforcement²⁴. ASEAN counterparts feared that the next scheduled Myanmarese chairmanship will break the ASEAN Way. ASEAN could not create positive change in Myanmar and changed to ‘mutual disengagement’ from each other between ASEAN and Myanmar²⁵, until the Nargis cyclone struck Myanmar.

Cambodia showed the sign of inertia when it failed to produce joint communiqué for the recent AMM Meeting in Phnom Penh during late July 2012, which wrecked 45 years of ASEAN way history of consensus. The summit broke up in acrimony after failing to reach agreement over worsening maritime disputes with China in the South China Sea. Without a consensus, no joint communiqué was released for the first time in the organization’s 45-year history.²⁶ Hor Nam Hong, Cambodian foreign ministers said that “I requested that we issue the joint communiqué without mention of the South

²⁴ Kim Hyung Jong and Lee Poh Ping. (2011). “The changing role of dialogue in the International Relations of Southeast Asia”, *Asian Survey*. 51(5), p. 958.

²⁵ Christopher B. Roberts. (2012). *ASEAN Regionalism: Cooperation, Values and Institutionalization*. (London: Routledge), p. 134-9.

²⁶ The Philippines and China had a maritime stand-off in the Scarborough Shoal in April, with China denying reports it was preparing for war at the height of tension in May. Both sides accused each other of trespassing on territorial waters. The Philippines and Vietnam wanted ASEAN to resist Beijing’s insistence that the disputes be handled on a bilateral level only. The two countries needed a joint statement including references to their territorial discords with the PRC. However, the attempt was hindered by Cambodia. Hor Nam Hong, Cambodian foreign ministers; see <http://wsws.org/en/articles/2012/07/asea-j14.html>.

China Sea dispute...but some member countries repeatedly insisted to put the issue of Scarborough Shoal. The meeting of ASEAN Foreign Ministers is not a court, a place to give a verdict about the dispute.”²⁷ This two examples of Myanmar and Cambodia’s inertia and retrenchment led to increasing asymmetry within ASEAN that makes difficulty in achieving consensus. Likewise the new members see ASEAN as a strategic means rather than rules and norms.

Territorial conflicts are disturbing factors for ASEAN-ization both occurred between ASEAN members and those involved extra-regional powers, such as China and Japan. Considering territorial disputes and growing nationalism among ASEAN members, it is likely that more disputes will be settled aside of ASEAN dialogue. The disputes have been involved by both ASEAN members alone and extra-regional powers like China and Japan. Christopher Roberts lists out nine non-exhaustive territorial disputes involving ASEAN countries²⁸. Two current disputes involving military clashes are Preah Vihear Temple between Cambodia and Thailand, and Spratlys Islands between China, Vietnam, Malaysia and Philippines. Thus, the outcomes of this disputes will determine the credit of ASEAN Way as symbolized in non-use of force in conflict resolution.

ASEAN-ization through bottom-up process

This section aims to study to what extent could individual member state ‘bottom up’ or exert their presence and priority to

²⁷ <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-18825148>

²⁸ Christopher B. Roberts. (2012). ASEAN Regionalism: Cooperation, Values and Institutionalization. (London: Routledge), p. 148.

be those of the ‘Common’? According to Europeanization concept, national governments of member states has two roles which are 1) ascending including policy formulation and decision making’ and 2) descending or implementation. In the EU experiences, the core groups have often asserted their influences and shaping regional agendas. For instance, Francoization and Germanization have been the fundamental legals and institutions of the EU as well as the architecture of Eurozone. Britainization has advocated to the establishment of Single market in Europe. Scandinavianization has been the leading members for regional and global environmental regimes and norms.

When considering ASEAN, are there any core members that could exert their influences region wide? Are there Indonesianization, Malaysianization, Singaporeanization and Thailandization like those in Europe? Considering the ASEAN inner six, Indonesianization and Malaysianization worked together as a motor of ASEAN engines since the end of World War II. The non-alignment norms from those two countries have well presented in ASEAN. Indonesia’s concept of *mushawarah* (consultation) and *mufakat* (consensus) has been placed at the heart of ASEAN Way. *Mufakat* is consensus that can be reached through a process of *mushawarah*. In this practice, majority does not rule and long and intensive discussions are necessary²⁹. Moreover, the assumed consensus is to guarantee that any decision would not interfere domestic affairs of member states.

²⁹ Kim Hyung Jong and Lee Poh Ping. (2011). “The changing role of dialogue in the International Relations of Southeast Asia”, Asian Survey. 51(5), p. 958.

Thailandization or Thai code of conduct does not have clear pattern in ASEAN like Indonesia and Malaysia despite the former Thai Foreign Minister, Thanad Kohman was the major driving force to set up ASEAN and the Bangkok Declaration as an establishing treaty in 1967³⁰. But one thing that Thailand succeeded in its “framing” roles was to place the concept of threat and enemy for ASEAN throughout history of Cold War. ASEAN needs to come to the common position, deriving from Thai standpoint as the only front line state, that the Soviet Union and Vietnam were immediate threats rather than China. Subsequently, ASEAN hard line positions towards Vietnam were adopted throughout the Cold War era. In some occasion, Thailand, nevertheless, disrupted its own code of conduct when the former Prime Minister Chatchai Choonhavan initiated the policy “Change the battlefields into the markets” to approach the communist neighbours in the 1990s.

Singaporeanization have more advocated in free trade agendas with the major powers like Japan, US, China, and the EU. Singaporeanization on economic perspective could be derived from the country’s status as the most liberalized economy in the world and the highly professional economic bureaucracy. After the 1997 Asian financial crises, Prime Minister Goh Chok Tong pushed for trade liberalization under ASEAN Free Trade Area (AFTA)³¹. And many times it received less supports from the nationalist counterparts,

³⁰ Christopher B. Roberts. (2012). ASEAN Regionalism: Cooperation, Values and Institutionalization. (London: Routledge), p. 42, 47.

³¹ Christopher B. Roberts. (2012). ASEAN Regionalism: Cooperation, Values and Institutionalization. (London: Routledge), p. 95.

particularly Malaysia and Indonesia. Singapore later went unilaterally signing the FTA agreements with its trading partners nearly 20 agreements by 2010. Singapore's unilateral action undermined ASEAN-based multilateral negotiations with trading partners except for the like-minded Thai Prime Minister Thaksin Shinawatra³². The most far-reaching Singaporeanization was the proposal for AEC in 2002 to create a Single market with free flow of goods, service, investment and capital³³. As noted earlier, Singapore serves as the first economic and surveillance office in East Asia.

The bottom up dimension of ASEAN-ization required ASEAN elites providing region-wide public goods to force ASEAN synergy. These people must articulate the goal of regional community to propel regional projects. ASEAN inner six elites have long served in power except for Thailand ranging from Indonesian Suharto, Malaysia's Mahathir Mohammed, Singapore Lee Kuan Yew, Philippines' Ferdinand Marcos, and Brunei's Sultan Hassanah Bolkiah. Former Thai Prime Minister Thaksin Shinawatra and former Singaporean Prime Minister Goh Chok Tong used to advocate on free trade agendas during their terms of office, but whether the region-wide public goods have been accommodated is still in questions.

³² Christopher B. Roberts. (2012). *ASEAN Regionalism: Cooperation, Values and Institutionalization*. (London: Routledge), p. 97.

³³ Christopher B. Roberts. (2012). *ASEAN Regionalism: Cooperation, Values and Institutionalization*. (London: Routledge), p. 149.

ASEAN-ization at its side way

This section explains how ASEAN norms and practices that have been exported to other regions or beyond ASEAN territories. ASEAN has by far contributed to the multiplicity of conceptions of what an Asian region is. ASEAN persistently involved in drawing and redrawing of its region along the lines of Asia-Pacific and East Asia³⁴, in which the former dedicates to a more trade and capitalist interdependence, while the latter emphasizes more on materialistic idea of geographically connected region³⁵. Another important point that should be noted is that external major powers was rather let ASEAN be in central for the wider regionalisms than the other single denominator powers among them. This is the case when China and the United States refused Asian Monetary Fund (AMF) proposed by Japan in 1997 with the fear of Japanese dominations in the region, and the modest Miyazawa Initiative emerging from ASEAN Plus Three (APT) framework was launched instead.

East Asian region has been clearly framed in the aftermath of the Asian financial crises in which ASEAN members were central to that. The APT was set up in 1997 among finance ministers of ASEAN states, China, Japan and South Korea to be economic and financial norms under ASEAN centrality. The meetings' three core goals are 1) strengthening regional bond markets; 2) promoting

³⁴ Deepak Nair. (2009) "Regionalism in the Asia Pacific/East Asia: A frustrated regionalism?", *Contemporary Southeast Asia*. 31(1), p. 115.

³⁵ Peter J. Katzenstein (2005) *The World of Regions: Asia and Europe in the American Imperium*. (Ithaca: Cornell University Press).

monetary policy cooperation; 3) creating an emergency financing facility³⁶. This economic and financial regionalism became the viability and normative preference in Asia excluding the United States³⁷. The APT's economic regionalism, likewise, is a regional alternative to the dominance of Western Bretton Woods institutions and neo-liberal economic agenda. Later the 2010 Chiang Mai Initiative Multilateralization (CMIM) Agreement has been developed to serve the third goal in which the APT members will contribute a total of 120 billion USD to a multilateral swap facility³⁸.

Apart from ASEAN centrality in the APT, ASEAN norms and codes of conducts were later exported to the CMIM. ASEAN members become equal partners with the plus three, despite the former contribute much less financially. And this appears in the allocation of votes in which ASEAN states is overweighted compared to their financial allocation³⁹. There will be a possibility of a double majority in which both a majority of countries and majority of votes would be required in decisions, which will give ASEAN more power⁴⁰.

³⁶ Christopher B. Roberts. (2012). *ASEAN Regionalism: Cooperation, Values and Institutionalization*. (London: Routledge), p. 148.

³⁷ Deepak Nair. (2009) "Regionalism in the Asia Pacific/East Asia: A frustrated regionalism?", *Contemporary Southeast Asia*. 31(1), p. 111.

³⁸ John D. Ciorciari. (2011) "Chiang Mai Initiative Multilateralization: International politics and institution-building in Asia", *Asian Survey*. 51(5), p. 926.

³⁹ John D. Ciorciari. (2011) "Chiang Mai Initiative Multilateralization: International politics and institution-building in Asia", *Asian Survey*. 51(5), p. 941.

⁴⁰ John D. Ciorciari. (2011) "Chiang Mai Initiative Multilateralization: International politics and institution-building in Asia", *Asian Survey*. 51(5), p. 940.

The CMIM enables individual ASEAN governments to consult with one another and speak as a collective voice⁴¹. A strong normative consensus within ASEAN prevents the weak Southeast Asian states to be underweighted by their plus three counterparts. Thus, the CMIM favors the ASEAN Way which involves numerous dialogues but no central secretariat and binding organizational treaty. And this special financial architecture differs from the previous Arab Monetary Fund (ArMF) created by the Arab League states in 1976, and the Latin American Reserve Fund (FLAR) in 1978, since the CMIM is less institutionalized with a small regional surveillance office in Singapore called ASEAN Plus Three Research Office (AMRO). Its duties are and modest in serving only liquidity support and a supplementary organizations to international financial arrangements⁴². Moreover, the financial arrangement is relatively decentralized with a self-managed reserve pooling arrangements.

Another example of ASEAN-ization and its side-way is ASEAN's long experiences in constructing "region" sub-regionally. Sub-regional geometric economy has also been perceived as a complementary accelerator for wider regionalism. The 'region' construction project took place within sub-regions characterized by both materialist and ideational geographical proximity and

⁴¹ John D. Ciorciari. (2011). "Chiang Mai Initiative Multilateralization: International politics and institution-building in Asia", *Asian Survey*. 51(5), p. 931.

⁴² John D. Ciorciari. (2011). "Chiang Mai Initiative Multilateralization: International politics and institution-building in Asia", *Asian Survey*. 51(5), p. 936.

economic complementary. The uses of geometric economy, i.e. growth triangles and growth polygons to define 'a region' go beyond nation-states and physical boundaries to link contiguous border areas of different countries or using water network linking different zones⁴³. The cases of linking water networks particularly the Me Kong are clear in the formation of the Quadripartite Economic Cooperation, Mekong River Commission, and Greater Mekong Sub-region (GMS).

Sub-regionalism in Southeast Asia ranges from Indonesia-Malaysia-Singapore Growth Triangle (IMS-GT), Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle (IMT-GT), Brunei-Indonesia-Malaysia-Philippines East ASEAN Growth Area (BIMP-EAGA), Quadripartite Economic Cooperation, Mekong River Commission, to Greater Mekong Sub-region (GMS). ASEAN has a high density of sub-regionalism. Christopher Dent and Peter Richter added that the construction of economic geography in the region could be called "developmental regionalism" in which the stronger or core state tried to engage peripheral state into the core economic zone of the region⁴⁴. This sub-regional localized initiatives between state, business and civil society⁴⁵. ASEAN leaders, particularly former Thai Prime

⁴³ Oliver Hensengerth. (2009). "Transboundary river cooperation and the regional public good: The case of Mekong river", *Contemporary Southeast Asia*. 31(2), pp.327-330.

⁴⁴ Christopher Dent and Peter Richter. (2011). "Sub-regional cooperation and developmental regionalism: The case of BIMP-EAGA", *Contemporary Southeast Asia*, 33(1), p. 34.

⁴⁵ Christopher Dent and Peter Richter. (2011). "Sub-regional cooperation and developmental regionalism: The case of BIMP-EAGA", *Contemporary*

Minister Thaksin Shinawatra was fond of this ideational construction linking water networks which has expanded to wider East Asian regionalization especially an initiative of Bangladesh-India-Myanmar-Sri Lanka-Thailand Economic Cooperation or the Bay of Bengal Initiative Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation (BIMSTEC) between Bangladesh, Bhutan, India, Myanmar, Nepal, Sri Lanka, Thailand, and also the Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy (ACMECS) between Cambodia, Laos, Myanmar, Thailand and Vietnam. However, for the depth of cooperation, the regionalization intents and activities were rather declaratory. Given that the way ‘region’ has constructed ideationally and how it has connected materialistically, it needs many criteria to determine its success ranging from regional elites providing region-wide public goods and level of elite socialization, level of pluralistic society and organizations’ visibility, and multi-level structure.

Conclusion

As far as ASEAN centrality, identities, and norms are concerned, a Europe based social constructivist perspective, or ‘Europeanization’ could be advantageous in substantiating both bottom up and top down processes of ASEAN activities. ‘ASEAN-ization’, which implies its ideational and normative roles, euphemistically called ‘norm subsidiarity’, are highly seen in the establishment of ‘ASEAN Way’ and ‘non-alignment’ norms, regional financial

stability mechanisms, financial regionalism and economic-driven regionalizations, which have been followed by many others. Besides, ASEAN-ization has been sided way towards other regions.

The study revealed that the degree of ASEAN-ization top-down is limited to the ASEAN Way prior to the advent of ASEAN Community particularly with an immediate goal of achieving the AEC blueprint. Moreover, ASEAN Charter will be the next move trying to institutionalized ASEAN Way and code of conduct, such as consensus as guiding principle, the principle of non-intervention and call for institutionalized dispute settlement mechanisms. Member states, especially the more developed inner six are adjusting their domestic structure to accommodate these two changes. But the outcomes of ASEAN-ization in these six founding nations would not result to the level of “transformation” in which member states replace existing policies, processes and institutions to the extent that their core features and/or the underlying collective understanding are fundamentally changed, affecting the core of system-wide political, economic and social structures. For the less developed and prosperous new members like Cambodia and Myanmar showed more signs of inertia and retrenchment to ASEAN-ization process. The two cases of Myanmar’s human rights and Cambodia’s chairmanship revealed that ASEAN norms has not well established in small states and particularly where political sensitivity and territorial disputes occurred.

Regarding ASEAN-ization bottom up or member states exert their presence and priority to be those of the ‘Common’, this dimension will be central to the core members like Indonesia.

Malaysia, Thailand and Singapore. While the first two countries' norms are more consistent considering the ASEAN Way of consultation and consensus, peaceful settlement of disputes and non-interference in domestic affairs of others, the latter two agendas are more a la carte practices and policies when considering Thailand's perception of threat and Singapore's liberal agenda. For ASEAN-ization side way or practices that have been exported beyond ASEAN territories, it is explicit that ASEAN norm subsidiarity has been quite successful in terms of economic and financial regionalism as well as economic regionalization since the 1997 Asian financial crisis. External major powers rather let ASEAN lead for the wider regionalisms than the other single denominator powers among them. The APT and CMIM frameworks are great example of this side way where ASEAN code of conduct and voice has managed to be central in their decision-making. Moreover, ASEAN has a high density of sub-regional economic geometries, which are ideationally constructed region.

เยอรมนีเองก็ไม่ได้รู้สึกยินดีกับการเข้าร่วมกลุ่มยูโรโซนเท่าใดนัก แต่เมื่อเวลาผ่านไปการใช้เงินยูโรร่วมกันของชาติสมาชิกประกอบกับความแข็งแกร่งของเศรษฐกิจเยอรมนี กลับทำให้เยอรมนีได้ประโยชน์จากการใช้เงินยูโรอย่างมหาศาล

ABSTRACT

Germany's Roles in The Greek Economic Crisis: Impacts on the Eurozone Stability

Chalagron Wattananan

The article studies Germany's roles in the Greece's Eurozone or economic crisis heightened in 2010 affecting the European Union (EU). The study applies neo-realism under a hypothesis that the German dual roles which are both EU economic leader status and Greece's major creditor caused disagreements in the EU member states, as well as civil society at large. Moreover, the strict austerity measures on Greece divide the EU cores, France and Germany regarding the solutions on Greece, in which the former preferred the softer stance towards Greece. The dissatisfaction of citizens in both Germany and Greece might also destabilize the Eurozone as well as the EU integration path in the future.

บทบาทของเยอรมนีในวิกฤตเศรษฐกิจกรีซ: ผลกระทบต่อเสถียรภาพกลุ่มยูโรโซน

ชลากร วัฒนธนนันท์

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอบทบาทของเยอรมันเกี่ยวกับวิกฤตเศรษฐกิจกรีซเมื่อปี 2010 ซึ่งส่งผลกระทบต่อสหภาพยุโรป โดยศึกษาผ่านสมมุติฐานแบบสังคมนิยมใหม่ ซึ่งประเทศเยอรมันดำเนินบทบาทในสองลักษณะ คือ การมีสถานะผู้นำทางด้านเศรษฐกิจ และสถานะเจ้าหนี้รายใหญ่ของกรีซก่อให้เกิดความความขัดแย้งกันในกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปและในระดับประชาสังคม ยิ่งกว่านั้นความเข้มงวดในการจำกัดบทบาทของกรีซออกจากส่วนกลางของอียู ฝรั่งเศสและเยอรมันได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาให้กับกรีซ โดยที่ก่อนหน้านี้เป็นมาตรการที่อ่อนเกินไป ส่งผลให้เกิดความไม่พอใจจากประชาชนในประเทศเยอรมันจากมาตรการก่อนหน้านี้ที่อ่อนเกินไปและประเทศกรีซจากการจำกัดบทบาทที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพต่อเขตยูโรโซน รวมไปถึงหนทางการบูรณาการสหภาพยุโรปในอนาคต

บทบาทของเยอรมนีในสหภาพยุโรปและยูโรโซน

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือประเทศเยอรมนีถือเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในทวีปยุโรป รวมถึงในเวทีโลก เพราะตั้งแต่มีการรวมชาติเยอรมันอย่างเป็นทางการเมื่อ ค.ศ.1871 เยอรมนีได้มีส่วนร่วมและมีบทบาทอย่างมากในเหตุการณ์สำคัญของโลก โดยเฉพาะการเป็นส่วนหนึ่งของชนวนของการเกิดสงครามโลกทั้งสองครั้ง จนเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง เยอรมนี (เยอรมัน

ตะวันตก) ก็มีสำคัญในการร่วมก่อตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป (European Coal and Steel community หรือ ECSC) ร่วมกับอีก 5 สมาชิก ได้แก่ ฝรั่งเศส อิตาลี เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ และลักเซมเบิร์ก ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มเป็นสหภาพยุโรปในปัจจุบัน ซึ่งแม้ในขณะนั้นเยอรมนีจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเทศ ได้แก่ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันหรือเยอรมันตะวันตก กับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมันหรือเยอรมันตะวันออก แต่เมื่อมีการรวมชาติกันใน ค.ศ.1990 สถานะของประเทศเยอรมนีก็เข้าไปในนามของเยอรมันตะวันตกเดิม เพราะรัฐธรรมนูญ ธงชาติ เพลงชาติ รูปแบบรัฐบาลแบบสหพันธ์รัฐ ระบบเงินตราในสกุลเงิน Deutschmark ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และการปกครองระบบประชาธิปไตยในรูปแบบรัฐสภา แม้แต่ผู้นำยังเป็นนายกรัฐมนตรีของเยอรมนีตะวันตกเดิม¹ ฉะนั้นบทบาทของเยอรมันตะวันตกในขั้นตอนต่างๆของการบูรณาการสหภาพยุโรปที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้จึงถือเป็นบทบาทของเยอรมนีนั่นเอง

เริ่มต้นสหภาพยุโรปสู่กลุ่มยูโรโซน

ประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป ถูกจัดตั้งขึ้นพร้อมกับความหวังในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้หลังจากความเหี้ยมโหด และความสูญเสียจากสงครามโลกทั้ง 2 ครั้งซึ่งแนวคิดในการจัดตั้งประชาคมมาจาก ฌอง มอนเน็ต (Jean monnet) ผู้อำนวยการสถาบันวางแผนแห่งชาติฝรั่งเศส (The French National Planning Institute) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างตลาดร่วมสำหรับถ่านหินและเหล็กกล้าของประเทศสมาชิก และเพื่อควบคุมการผลิต การวางแผนตลอดจนการใช้วัตถุดิบและการจำหน่ายผลผลิตของอุตสาหกรรมทั้งสองประเภทร่วมกัน ส่วนอีกประการที่ถูกละเลยคือการจัดตั้งประชาคมนี้เกิดจากความพยายามเอาชนะความเป็นศัตรูอันต่อเนื่องกันมาเป็นเวลายาวนานระหว่างฝรั่งเศส

¹ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี[ออนไลน์], แหล่งที่มา e-book.ram.edu/e-book/p/PS430(51)/PS430-4.pdf

กับเยอรมัน²

จากนั้นได้มีการร่วมก่อตั้ง “ประชาคมยุโรป” (Europe Community) จากการรวม 3 ประชาคมเข้าด้วยกันได้แก่ ประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (The European Economic Community หรือ EEC) และประชาคมพลังงานปรมาณูแห่งยุโรป (The European Atomic Energy Community หรือ EURATOM) ใน ค.ศ.1967 และได้มีการแสดงออกของชาติสมาชิกที่ต้องการให้มีการจัดตั้ง “สหภาพทางเศรษฐกิจและการเงินยุโรป” (The European Economic and Monetary Union หรือ EMU) เพื่อให้เป็นส่วนเสริมของตลาดร่วมยุโรปและให้เกิดความเคลื่อนไหวอย่างเสรีภายในตลาดร่วมยุโรปตามจุดมุ่งหมายของสนธิสัญญาแห่งโรม³ และเพื่อวางโครงสร้างของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราที่ตายตัวระหว่างชาติสมาชิก รวมทั้งการที่ชาติสมาชิกจะต้องถ่ายโอนอำนาจด้านเศรษฐกิจและการเงินไปให้แก่สถาบันของประชาคมด้วย จนนำไปสู่การจัดตั้ง “ระบบการเงินยุโรป” (The European Monetary System หรือ EMS) ซึ่งมีกลไกหลักคือ กลไกอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราร่วมกัน (A Common Exchange Rate Mechanism หรือ ERM) ใน ค.ศ. 1979 ตามข้อริเริ่มของเยอรมนีตะวันตกและฝรั่งเศส โดยนาย เฮลมุท สมิตท์ (Helmut Schmidt) แห่งเยอรมนีตะวันตก และนายจิสการ์ด เดสแตง (Giscard d'Estaing) แห่งฝรั่งเศส โดยเชื่อว่าการรักษ้อัตราการแลกเปลี่ยนเงินตราให้มีเสถียรภาพจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศสมาชิกของประชาคมยุโรป⁴ ซึ่งนั่นก็เป็นแนวคิดตั้งต้นที่นำไปสู่การใช้สกุลเงินเดียวกันในเวลาต่อมา

² วิจารณ์ ภักโรตม, สหภาพยุโรป (กรุงเทพมหานคร : คัดติโสภาคการพิมพ์, 2543), หน้า 7.

³ วิจารณ์ ภักโรตม, สหภาพยุโรป (กรุงเทพมหานคร : คัดติโสภาคการพิมพ์, 2543), หน้า 15.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

ต่อมาในช่วงยุคปลายทศวรรษที่ 1980 ถึงต้นทศวรรษที่ 1990 ได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญหลายอย่าง อาทิ การรวมชาติเยอรมนี การล่มสลายของสหภาพโซเวียต และความปึกแผ่นของสหภาพยุโรป ทำให้มีการขยายจำนวนสมาชิกของสหภาพยุโรปเพิ่มขึ้นในเวลาต่อมา ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากแรงผลักดันของเยอรมนี เนื่องจากเยอรมนีเล็งเห็นประโยชน์ทั้งความมั่นคงและมั่งคั่งที่จะได้รับอย่างมากจากการเพิ่มขึ้นของสมาชิก โดยเฉพาะประเทศจากยุโรปกลางและยุโรปตะวันออก กล่าวคือ เยอรมนีหลังการรวมชาตินับเป็นประเทศที่ตั้งอยู่บริเวณยุโรปกลาง ซึ่งมีพรมแดนติดกับอดีตประเทศบริการของค่ายสังคมนิยมคือ โปแลนด์ และสาธารณรัฐเช็ก จึงยังคงมีความกังวลเกี่ยวกับภัยคุกคามจากกลุ่มประเทศเหล่านี้อยู่ เยอรมนีจึงต้องหาทางรักษาเสถียรภาพของประเทศและภูมิภาค อีกทั้งการสามารถดูแลประเทศยุโรปตะวันออกและยุโรปกลางอย่างใกล้ชิดได้ก็เอื้อต่อความมั่นคงของเยอรมนีด้วย เนื่องจากธนาคารและบริษัทเยอรมนีได้เข้าไปลงทุนในกลุ่มประเทศนี้ตั้งแต่อ่อนสหภาพโซเวียตล่มสลาย ดังนั้นการสร้างหลักประกันความสงบในภูมิภาคย่อมเอื้อต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเยอรมนี⁵

ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมและนับเป็นความสำเร็จครั้งสำคัญของสหภาพยุโรป ทางด้านเศรษฐกิจนั้นก็คือ การประกาศใช้สกุลเงินเดียวกันชื่อว่า “ยูโร” ตั้งแต่ 1 มกราคม ค.ศ. 2002 ของกลุ่มประเทศสมาชิก ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกถึง 19 ประเทศจากจำนวน 28 ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ซึ่งเราเรียกกลุ่มประเทศที่ใช้เงินสกุลเงินยูโรว่า “ยูโรโซน” (Euro zone) หรือกลุ่มประเทศที่ใช้เงินสกุลยูโร โดยความหวังว่าเงินยูโรจะทำให้เกิดเสถียรภาพทางการเงินในสหภาพยุโรปขึ้นได้ และนำไปสู่เสถียรภาพทางเศรษฐกิจและเสถียรภาพของสหภาพยุโรปเป็นส่วนรวมได้

⁵ ณัฐนันท์ คุณมาศ, FGN POL EUR เอกสารคำสอนรายวิชา 2402351 นโยบายต่างประเทศของกลุ่มประเทศในยุโรป (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2559), หน้า 39.

นอกจากการใช้สกุลเงินร่วมกันแล้ว ประเทศสมาชิกยังใช้นโยบายการเงินร่วมกันโดยนโยบายการเงินนี้จะถูกกำหนดโดย European Central Bank (ECB) ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ.1998 และเริ่มเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1999 มีที่ตั้งอยู่ที่นครแฟรงก์เฟิร์ต ประเทศเยอรมนี ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของ ECB คือการรักษาเสถียรภาพด้านราคาของทั้งภูมิภาค และการสั่งซื้อที่ค่อนข้างสูง โดยมีกฎสำหรับประเทศสมาชิก คือ

- อัตราเงินเฟ้อของประเทศจะต้องไม่เกิน 1.5% ของอัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยต่ำสุด
- อัตราดอกเบี้ยระยะยาวจะต้องไม่เกิน 2% ของอัตราเงินเฟ้อต่ำของประเทศ
- การขาดดุลของรัฐบาลจะต้องไม่เกิน 3% ของ GDP
- จำกัดหนี้สาธารณะไม่เกินร้อยละ 60 ของ GDP ของประเทศ

การเข้าร่วมใช้เงินสกุลเดียวกันของกลุ่มยูโรโซน ทำให้ชาติสมาชิกทุกประเทศได้ถูกระบบและนโยบายการเงินเข้าไว้ด้วยกัน และในการเปลี่ยนมาใช้เงินยูโรของชาติสมาชิกก็ยังส่งผลกระทบกับชาติสมาชิกแต่ละชาติไม่เท่ากัน อาทิเช่น เยอรมนีซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในกลุ่ม และมีค่าเงินในสกุลเดิมคือ สกุลเงิน Deutschemark ที่แข็งแกร่งกว่าเงินยูโร การเปลี่ยนมาใช้เงินยูโรของเยอรมนีจึงทำให้เศรษฐกิจของเยอรมนีอ่อนแอลง ซึ่งแน่นอนว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ไม่ใช่ความสมัครใจของเยอรมนีอย่างแน่นอน แต่เกิดจากการกดดันจากฝรั่งเศส ซึ่งในปี 1990 Francois Mitterrand ผู้นำฝรั่งเศสในขณะนั้นถึงกับยื่นคำขาดต่อเยอรมนีว่า ฝรั่งเศสในฐานะประเทศชนะสงครามโลกครั้งที่ 2 และมีอำนาจใช้สิทธิยับยั้งการรวมเยอรมนี ซึ่งประเทศแพ้สงคราม จะยอมรับรองการรวมประเทศของเยอรมนีก็ต่อเมื่อ Helmut Kohl ผู้นำเยอรมนีในขณะนั้นต้องยอม สละสกุลเงิน Deutschemark ของเยอรมนีอันแข็งแกร่งให้สิ้นชื่อไปและเยอรมนีต้องเข้าร่วมเงินยูโรสกุลเดียว ซึ่งนอกจากจะทำให้เศรษฐกิจของเยอรมนีอ่อนแอลงแล้ว ยังทำให้ประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆมีเศรษฐกิจดีขึ้นอีกด้วย เช่น

เศรษฐกิจของไอร์แลนด์เติบโตแบบก้าวกระโดดถึง 105% ตั้งแต่ปี 1995-2009 เป็นต้น และเมื่อธนาคารผู้ออมเงินในเยอรมนี หันไปลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ใน สเปนและซื้อพันธบัตรรัฐบาลกรีซแทนที่จะลงทุนในประเทศตนเอง ยิ่งทำให้การลงทุนในเยอรมนีตกจนมีการลงทุนต่ำที่สุดในยุโรป⁶ ดังนั้นการเปลี่ยนมาใช้เงินสกุลยูโรของเยอรมนีในช่วงแรก จึงถือว่าส่งผลกระทบด้านลบกับเยอรมนี

ในขณะที่ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประเทศที่มีเศรษฐกิจขนาดเล็กอย่างกรีซ กลับเป็นไปทางบวก กล่าวคือการเข้าร่วมใช้สกุลยูโรของกรีซ ทำให้กรีซซึ่งเดิมมีระดับความน่าเชื่อถืออยู่ในระดับต่ำ ได้รับเครดิตจากการใช้เงินยูโร ทำให้กรีซสามารถกู้ยืมเงินได้ง่ายขึ้น และยังมีการลงทุนที่มากขึ้น จากความอ่อนแอของเยอรมนีดังที่กล่าวไปแล้ว แต่การกู้เงินของกรีซกลับได้เป็นการสร้างปัญหาเศรษฐกิจให้กับกรีซในภายหลัง เนื่องจากการดำเนินนโยบายประชานิยม ในลักษณะของรัฐสวัสดิการ โดยเฉพาะกับข้าราชการซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก และระบบการจัดเก็บภาษีที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้กรีซดำเนินการด้านงบประมาณแบบขาดดุลมาโดยตลอด ซึ่งแท้ที่จริงแล้วกรีซก็มีเศรษฐกิจที่ยังไม่อยู่ในระดับที่สามารถเข้าเป็นสมาชิก EMU ได้ตามมาตรฐานเกณฑ์มาสทริคท์ที่กำหนด ดังนั้นการรับกรีซเข้าเป็นสมาชิก EMU จึงเป็นการตัดสินใจที่ผิดพลาดและสะท้อนการทุจริตของกรีซนั่นเอง เพราะเมื่อภายหลังได้มีการตรวจสอบข้อมูลของกรีซอีกครั้งพบว่า มีความผิดพลาดในการคำนวณและมีการปรับแต่งบัญชี⁷ แสดงให้เห็นถึงความไม่จริงใจในการเข้าร่วมรวมกลุ่มยูโรโซนของกรีซ ที่สมาชิกส่วนใหญ่ต้องการสร้างความแข็งแกร่งในการเติบโตของกลุ่ม แต่กรีซกลับมองถึงผลประโยชน์ที่จะได้จากการเข้าร่วมกลุ่มยูโรโซนมากกว่า แต่ในขณะที่เยอรมนีเมื่อต้องพบกับปัญหาเศรษฐกิจจากการเปลี่ยนแปลงใช้เงินยูโร เยอรมนีจึงได้มีการปฏิรูปเศรษฐกิจและ

⁶ เสาวนีย์ พิสิฐานุสรณ์, วิฤติเงินยูโรต้นเยอรมนีผงาดครองยุโรป[ออนไลน์], มีนาคม 2554. แหล่งที่มา <http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=91261>

⁷ ณัฐนันท์ คุณมาศ, FGN POL EUR เอกสารคำสอนรายวิชา 2402351 นโยบายต่างประเทศของกลุ่มประเทศในยุโรป (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), หน้า 98.

ต้องอดทนกับค่าจ้างแรงงานที่คงที่มานานถึง 10 ปี Hans-Werner Sinn ผู้อำนวยการสถาบัน Ifo Institute ในมิวนิก เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดในเยอรมนี กล่าวว่า ความยากลำบากเล็ดตาแทบกระเด็นนั้นเกือบทำให้สังคมเยอรมนีต้องแตกเป็นเสี่ยงๆ แต่แล้วในที่สุดความทุกข์ทรมานที่เยอรมนีต้องเผชิญตลอด 10 ปีกลับทำให้บริษัทของเยอรมนีมีความสามารถในการแข่งขันมากที่สุดในยุโรป แล้วการใช้เงินยูโรร่วมกันกลับทำให้ฝรั่งเศสและอิตาลีไม่อาจจะต้านทานการแข่งขันจากบริษัทของเยอรมนี ด้วยวิธีการง่ายๆ อย่างการลดค่าเงินฟรังก์หรือเงินลีราได้เหมือนเดิมในอดีตอีกต่อไป⁸ แสดงให้เห็นว่าเยอรมนีได้ฟื้นฟูเศรษฐกิจของตนเองจนกลับมามีความแข็งแกร่งอีกครั้งและกลายเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในสหภาพยุโรปในปัจจุบัน จนปัจจัยภายในต่างๆ ของเยอรมนีได้ถูกนำไปเป็นตัวชี้วัดภาวะทางเศรษฐกิจที่สำคัญของยุโรปอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าเยอรมนีถือเป็นประเทศที่มีบทบาทอย่างยิ่งในกลุ่มยูโรโซนและสหภาพยุโรป โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจที่สามารถสร้างผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มยูโรโซนและสหภาพยุโรปได้เป็นอย่างมาก รวมถึงการมีอิทธิพลในการผลักดันนโยบายและการตัดสินใจของกลุ่ม ดังเช่นที่ได้ทราบในข้อมูลข้างต้นว่าทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ หรือมีการริเริ่มนโยบายต่างๆ ในแต่ละขั้นตอนของการร่วมมือของกลุ่มจะมีเยอรมนีเป็นแกนนำเสมอ แม้แต่ฝรั่งเศสเองที่ถือว่าเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในสหภาพยุโรปเช่นกัน ตั้งแต่การเริ่มก่อตั้งจนถึงการพัฒนามาใช้สกุลเงินเดียว ก็ต้องมีเยอรมนีเป็นส่วนประกอบในการเสนอและขับเคลื่อนนโยบายของกลุ่มทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นโดยตรง คือ การรับฟังความคิดเห็นหรือการต้องได้รับความร่วมมือจากเยอรมนีในการดำเนินหรือเสนอแนะนโยบายความร่วมมือต่างๆ และโดยอ้อมก็คือ การผลักดันให้มีความร่วมมือต่างๆ ของฝรั่งเศสที่มีสาเหตุประการหนึ่งคือต้องการสกัดกั้นไม่ให้เยอรมนีกลับมามีอิทธิพลในภูมิภาคอีกครั้ง เพราะฉะนั้นสามารถกล่าวได้ว่าเยอรมนีคือเป็นประเทศที่ทรงอิทธิพลที่สุดในกลุ่มยูโรโซนและสหภาพยุโรปนั่นเอง

⁸ เสาวนีย์ พิสิฐานุสรณ์, วิกฤติเงินยูโรต้นเยอรมนีผงาดครองยุโรป[ออนไลน์], มีนาคม 2554. แหล่งที่มา <http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=91261>

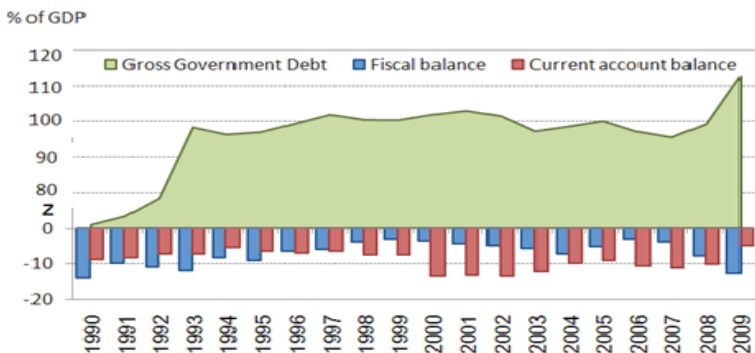
วิกฤตเศรษฐกิจกรีซและบทบาทของเยอรมนี

ลำดับเหตุการณ์วิกฤตเศรษฐกิจกรีซ

วิกฤตเศรษฐกิจกรีซได้เริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ.2010 โดยได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกในปี ค.ศ.2008 ซึ่งแท้ที่จริงแล้ววิกฤตเศรษฐกิจโลกก็ได้เกิดขึ้นแต่เฉพาะกับประเทศกรีซประเทศเดียวเท่านั้น แต่ก็ได้ส่งผลกระทบกับหลายๆชาติทั่วโลก รวมถึงชาติสมาชิกกลุ่มยูโรโซนด้วย โดยเฉพาะชาติสมาชิกที่มีระบบเศรษฐกิจที่อ่อนแอได้แก่ โปรตุเกส อิตาลี ไอร์แลนด์ กรีซ และสเปน หรือที่เรียกรวมกันว่ากลุ่มประเทศ “PIIGS” แต่สาเหตุที่วิกฤตเศรษฐกิจในกรีซได้รับความสนใจมากกว่าชาติอื่นๆ เนื่องจากวิกฤตของกรีซเป็นวิกฤตเศรษฐกิจที่รุนแรงที่สุด และอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของยูโรโซน

จากที่กล่าวไปแล้วในข้างต้นว่าวิกฤตเศรษฐกิจกรีซได้รับผลกระทบมาจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกในปี 2008 ที่เริ่มจากซับไพรม์ (Sub-Prime) ในสหรัฐอเมริกา ที่ทำให้อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น ที่ทำให้กรีซมีภาระจ่ายดอกเบี้ยเพิ่มมากขึ้น แต่นั่นก็เป็นปัจจัยภายนอกที่เปรียบเสมือน “ประกายไฟ” ที่มาจุด “เชื้อเพลิง” ที่มีอยู่เดิมของกรีซนั่นก็คือปัจจัยภายในประเทศของกรีซเอง ทำให้กลายเป็นเพลิงไหม้ลุกลามจนยากแก่การดับ และยังขยายไปยังเพื่อนบ้านด้วย ซึ่งหากกล่าวถึงปัจจัยภายในของกรีซคงต้องเริ่มตั้งแต่ สมัยฟื้นฟูประชาธิปไตยใน ค.ศ.1974 (พ.ศ.2517) หลังโค่นล้มรัฐบาลเผด็จการทหารฝ่ายขวา มาเป็นประชาธิปไตย ซึ่งในช่วงเปลี่ยนผ่านชั่วคราวทางการเมืองภายในของกรีซนั้น ทำให้รัฐบาลต้องการนำประชาชนส่วนที่เอียงซ้ายและเคยถูกตัดสิทธิต่างๆกลับเข้าสู่ระบบการบริหารประเทศและหนึ่งในมาตรการที่นำมาใช้ก็คือ ประชาชนิยมต่างๆ ทำให้นับตั้งแต่ปีนั้นรัฐบาลกรีซก็ดำเนินนโยบายการคลังขาดดุลมาโดยตลอด และตั้งแต่ปี ค.ศ.1993 สัดส่วนหนี้สาธารณะของกรีซเพิ่มขึ้นถึง 100% ของ GDP รวมถึงการเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพยุโรปของกรีซที่เดิมเป็นประเทศที่จัดว่าไม่ร่ำรวยและมีคุณสมบัติยังไม่ครบถ้วนพอที่จะเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มได้แต่ได้รายงานเอกสารที่มีข้อมูลเป็นเท็จในการสมัครเข้าซึ่งเป็นความผิดพลาดของสำนักงานสถิติยุโรป (Euro stat)

และสภายุโรปในการยอมรับกรีซ เพราะการไม่มีคุณสมบัติแท้ที่จริงเพียงพอนี้เอง ทำให้กรีซไม่สามารถจะดำเนินการตามนโยบายและกติกาของกลุ่มในระยะต่อมาได้ เนื่องจากเดิมกรีซที่มีค่าครองชีพที่ต่ำ และฐานะที่ค่อนข้างยาก จนต้องกู้เงินจาก เยอรมนีและฝรั่งเศส สองชาติมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของกลุ่มยูโรโซนเพื่อมา พัฒนาประเทศให้ทัดเทียมชาติสมาชิกอื่นๆ

ที่มา : European Commission (AMECO Database)

แผนภูมิที่ 1 กราฟแสดงสัดส่วนหนี้สาธารณะของกรีซ

นอกจากนี้การเสนอตัวเป็นเจ้าภาพในการจัดแข่งขันกีฬาโอลิมปิกในปี ค.ศ.2004 (พ.ศ.2547) ของกรีซ ทำให้กรีซต้องกู้เงินมาจำนวนมหาศาลเพื่อสร้าง สนามกีฬาและจัดงาน โดยในงานนี้กรีซใช้เงินไปถึง 1.2 หมื่นล้านยูโร หรือ 4.9 แสนล้านบาท⁹ ซึ่งกรีซคาดการณ์ว่าจะได้รับรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งก็ถือเป็น รายได้อันดับหนึ่งของประเทศอยู่แล้ว กับค่าลิขสิทธิ์ต่างๆในงาน แต่ผลกลับไม่ เป็นไปตามที่กรีซคาดไว้ แต่กรีซก็ยังคงมีการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยและเกินตัว จนเมื่อ มาประกอบกับวิกฤตเศรษฐกิจโลกในปี 2008 กรีซจึงต้องประสบปัญหาเศรษฐกิจ อย่างรุนแรง ซึ่งสามารถสรุปสาเหตุภายในจากกรีซได้ดังนี้

⁹ IAA's Trainees, RISK ON VS RISK OFF Greece Debt Crisis : Bail-Out & Bail-in,Exit or Dead-end?[ออนไลน์], 5 กรกฎาคม 2558. แหล่งที่มา http://www.saa-thai.org/download/Greece%20debt%20crisis%20by%20IAA%20Thailand_4%20July%202015.pdf

1. การขาดวินัยการคลัง นั้นคือการใช้จ่ายเกินตัวของรัฐบาลโดยนำเงินไปใช้ด้านนโยบายรัฐสวัสดิการแบบประชานิยมที่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของรัฐบาล อาทิเช่น นโยบายเกษียณอายุก่อนกำหนดของเจ้าหน้าที่รัฐ (Early-retire) สำหรับผู้มีอายุ 50 ปีขึ้นไป การจ่ายโบนัสแก่เจ้าหน้าที่รัฐ 3 ครั้ง เป็นต้น ซึ่งถือเป็นการทำให้เกิดรายจ่ายผูกพันในระยะยาว แม้ว่ารัฐบาลจะสามารถจัดเก็บรายได้ต่างๆ คิดเป็นสัดส่วนที่สูงถึงประมาณร้อยละ 37 ของ GDP แต่เกือบร้อยละ 90 ของรายได้ถูกใช้ไปเพื่อเป็นค่าจ้างและรายจ่ายสวัสดิการสังคม (Social benefits)¹⁰ นอกจากนี้ยังมีการกู้ยืมเพื่อจัดการแข่งขันโอลิมปิกในปี 2004 ทำให้กรีซมีการขาดดุลงบประมาณ 3.2% ของ GDP ตั้งแต่นั้น

2. การจัดเก็บภาษีไม่ได้ตามเป้า อันเนื่องมาจากประชาชนส่วนใหญ่รวมถึงนิติบุคคลต่างๆ ต่างพยายามหลีกเลี่ยงการจ่ายภาษีจนกลายเป็นเรื่องปกติทำให้รัฐขาดรายได้ และหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการกับเรื่องนี้ก็ยังขาดเครื่องมือ ความรู้และความจริงจังในการแก้ปัญหา

3. การเป็นสมาชิกของกลุ่มยูโรโซนทั้งที่กรีซยังไม่มีความพร้อม ดังที่กล่าวมาแล้วว่ากรีซต้องมีการกู้เงินจากเยอรมนีและฝรั่งเศสเพื่อมาพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับชาติสมาชิกอื่น แต่กรีซกลับใช้เงินที่กู้มาไม่ถูกทาง และยังแก้ปัญหาด้วยการกู้เพิ่มซึ่งสาเหตุที่กรีซยังสามารถกู้เงินเพิ่มได้ก็เนื่องมาจากการได้รับผลพลอยได้ของความเชื่อมั่นในการใช้เงินยูโร ทำให้ได้รับความเชื่อถือจากเจ้าหน้าที่การกู้ยืมเงินของกรีซจึงทำได้ง่ายขึ้น และจากการเปลี่ยนมาใช้เงินสกุลยูโรนี้เอง ทำให้ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของกรีซลดลง เพราะค่าเงินยูโรที่มีความแข็งค่าทำให้กรีซส่งออกได้ลดลง และกรีซเองไม่สามารถปรับลดค่าเงินให้เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจที่ตกต่ำของตนเองได้

¹⁰ วิฤตเศรษฐกิจยุโรป[ออนไลน์], 2557. แหล่งที่มา http://econ.tu.ac.th/arch-an/Pichittra/EC%20452%201_54%20report/กลุ่ม%2014%20วิกฤตเศรษฐกิจยุโรป.doc

4. กรีซมีขนาดรัฐบาลที่ใหญ่เกินไป อันเนื่องจากความพยายามรักษาเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาล จึงต้องรักษาคะแนนเสียงด้วยการจ้างข้าราชการจำนวนมาก แต่การทำงานของข้าราชการกลับไม่มีประสิทธิภาพ แต่ไม่สามารถไล่ออกได้ อีกทั้งมีการขยายฝ่ายงานและตำแหน่งหน้าที่ให้กับลูกหลานของข้าราชการ และยังมีการจ้างแรงงานเป็นจำนวนมากในค่าจ้างที่สูง

จากปัจจัยภายในของกรีซที่ได้กล่าวมานั้นก็ได้มีการส่งสัญญาณของวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับกรีซ ใน ปี ค.ศ. 2008 เมื่อเศรษฐกิจโลกเริ่มชะลอตัว การจากเกิดซัพไพร์ม ในสหรัฐอเมริกาทำให้อัตราดอกเบี้ยเพิ่มสูงขึ้น ทำให้กรีซมีการจ่ายดอกเบี้ยมากขึ้น รายได้จากอุตสาหกรรมหลักอันได้แก่ การบริการเดินเรือ และการท่องเที่ยว ก็ลดลงเนื่องจากเศรษฐกิจโลกชะลอตัว จนทำให้ในช่วงเดือนธันวาคม ปี 2009 สถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถือ 3 แห่ง คือ สแตนดาร์ด แอนด์ พัวร์ (S&P) ฟิทช์ เรตติ้งส์ และมูดีส์ ได้ปรับลดอันดับความน่าเชื่อถือของกรีซโดย ฟิทช์ เรตติ้งส์ และ S&P ปรับลดจาก A- ลงเหลือ BBB+ และมูดีส์ปรับลดจาก A1 มาเป็น A2

ต่อมาในเดือนมีนาคม ค.ศ.2010 กรีซได้มีความพยายามหาทางแก้ไข ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น โดยรัฐสภากรีซได้ผ่านร่างรัฐบัญญัติคุ้มครองเศรษฐกิจ ซึ่งคาดว่าจะช่วยลดรายจ่ายภาครัฐลงถึง 48,000 ล้านยูโร โดยการดำเนินมาตรการหลายอย่างรวมทั้งการลดค่าจ้างภาคเอกชนแต่กลับเป็นเหตุให้ประชาชนนัดหยุดงานทั่วประเทศ ณ กรุงเอเธนส์เพื่อประท้วงต่อการลดค่าใช้จ่ายและการเพิ่มภาษีของรัฐบาลซึ่งถือเป็นแนวทางที่เรียกว่า “รัดเข็มขัด” ตามแบบของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม จนในที่สุดกรีซไม่สามารถแก้ปัญหาได้นำไปสู่การเริ่มต้นการกู้ยืมเงินเพื่อแก้ปัญหาโดยในเดือนพฤษภาคมได้มีการบรรลุข้อตกลงกู้ยืมเงินระหว่างกรีซ กับกลุ่มทรอยกา (Troika) ซึ่งได้แก่สหภาพยุโรป กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund หรือ IMF) และธนาคารกลางแห่งยุโรป (European Central Bank หรือ ECB) ซึ่งมีมูลค่าทั้งหมด 110,000 ล้านยูโร โดยมีอัตราดอกเบี้ยสูงถึงร้อยละ 5 และตามมาด้วยมาตรการรัดเข็มขัด

ที่กรีซต้องปฏิบัติ อาทิเช่น ภาคเอกชนจะต้องจำกัดโบนัสลงเหลือ 1,000 ยูโรทุกสองปี และยกเลิกโบนัสสำหรับผู้ที่มีรายได้มากกว่า 3,000 ยูโรต่อเดือน เพิ่มภาษีสินค้าฟุ่มเฟือย 10% และภาษีแอลกอฮอล์ ยาสูบและเชื้อเพลิง การปรับอายุเกษียณของชายและหญิงให้เท่ากัน การจัดตั้งกองทุนเสถียรภาพการเงิน¹¹ เป็นต้น ซึ่งมาตรการเหล่านี้ทำให้ประชาชนของกรีซเกิดความไม่พอใจและได้นัดหยุดงานเพื่อประท้วงการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว

ในปี ค.ศ.2011 กรีซยังคงไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ แม้ว่าจะมีมาตรการรัดเข็มขัดและพยายามแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ลดจำนวนข้าราชการเพิ่มภาษี แต่ก็ยังไม่สามารถระดมเงินได้ทันและคาดว่าจะไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด ในขณะเดียวกันนี้ประเทศในกลุ่มยูโรโซนที่ก็ประสบปัญหาเศรษฐกิจเช่นกันไม่ว่าจะเป็น ไอร์แลนด์ และโปรตุเกส ซึ่งก็ได้ขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และสหภาพยุโรป (EU) ด้วยเช่นกัน แต่ประเทศอื่นกลับแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เข้มงวดอย่างเต็มที่ต่างจากกรีซจนทำให้เริ่มมีกระแสการต่อต้านและไม่เห็นด้วยจากประชาชนภายในเยอรมนีในการช่วยเหลือกรีซ

ต่อมาในปี ค.ศ.2012 วิกฤตเศรษฐกิจกรีซได้ส่งผลกระทบต่อประเทศในยูโรโซนทำให้เกิดความกังวลของกลุ่มเจ้าหนี้อย่างเยอรมนี และฝรั่งเศส เจ้าหนี้จึงได้เข้าให้ความช่วยเหลืออีกครั้งทำให้รัฐบาลกรีซได้รับการอนุมัติเงินช่วยเหลือระยะสองมูลค่า 130,000 ล้านยูโร จากมติที่ประชุมของยูโรกรุป และเจ้าหนี้เอกชนยังได้มีการปรับลดหนี้ของภาคเอกชนลงร้อยละ 53.5 ด้วยการลดอัตราผลตอบแทนตราสารหนี้และออกตราสารหนี้ใหม่เพิ่มเติมที่จะมีผลให้หนี้สินภาคเอกชนลดลงประมาณ 110 ล้านยูโรจากเดิม 206 ล้านยูโร โดยในครั้งนี้รัฐบาลของประเทศสมาชิกอียู พยายามดึงธนาคารและสถาบันการเงินเอกชนเข้ามาร่วมรับภาระด้วยและกำหนดให้รัฐบาลกรีซต้องดำเนินนโยบายรัดเข็มขัดด้านการเงินการคลังอย่างจริงจัง

¹¹ วิกฤตหนี้สาธารณะยุโรป[ออนไลน์], 2553. แหล่งที่มา http://econ.tu.ac.th/archan/Pichitra/EC%20452%201_54%20report/กลุ่ม%2017%20EU%20crisis.docx

การให้ความช่วยเหลือกรีซในระยะที่สองนี้เองได้สร้างความขัดแย้งภายในกลุ่มยูโรโซนที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดมากขึ้นจากการแสดงออกต่างๆของทั้งเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะเยอรมนีและฝรั่งเศส ที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการและเงื่อนไขที่ต้องการให้กรีซปฏิบัติแตกต่างกัน โดยเยอรมนีต้องการให้กรีซจริงจังกับนโยบายรัดเข็มขัดที่เข้มงวด ส่วนฝรั่งเศสไม่ต้องการให้กรีซรับความกดดันจากมาตรการที่เข้มงวดมากเกินไป และทางฝั่งลูกหนี้อย่างกรีซที่มีความเคลื่อนไหวต่อต้านมาตรการรัดเข็มขัดของประชาชน รวมถึงประเทศสมาชิกอื่นๆที่ต่างออกมาแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องนี้อย่างหลากหลาย อาทิ หนังสือพิมพ์ปีกซ้ายในกรุงเอเธนส์ บริภาษเยอรมนีว่า พยายามจะทำให้ชาติลูกหนี้อย่างกรีซ ต้องตกเป็นอาณานิคมของ “อาณาจักร Reich ที่ 4” และต้องการทำให้ยุโรปทั้งทวีปกลายเป็น “ค่ายกักกันทางการเงิน” และคำกล่าวของประธานาธิบดี นิโคลาส ซาร์โกซี แห่งฝรั่งเศส ว่า “เยอรมนีไม่เคยเปลี่ยน” เป็นคำปรารภกับที่ปรึกษาของเขา ระหว่างการประชุมครั้งหนึ่งของสหภาพยุโรปที่กรุงบรัสเซลส์ ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ EU หลังจากที่มีมติหวังที่นางเอ็งเกลา มาร์เคิล ไม่ยอมปล่อยเงินช่วยเหลือโดยง่าย¹² ส่วนทางด้านเยอรมนีเองก็มีปฏิกิริยาจากประชาชนที่ออกมาแสดงความไม่เห็นด้วยกับการให้ความช่วยเหลือกรีซ ด้วยเหตุผลที่ว่าคนเยอรมันต้องตรากตรำทำงานอย่างหนักในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของตนแล้วใช้หนี้ค่าปฏิกรรมสงครามตั้งแต่สงครามโลก ครั้งที่ 1 จนหมด ปี 2009 แต่ต้องเอาเงินของตนไปช่วยเหลือผู้ที่ใช้เงินอย่างไม่มียินยเช่นคนกรีซ และในขณะเดียวกันก็ยังมีข้อเปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกอื่นๆในกลุ่มยูโรโซนที่ประสบปัญหาเช่นกัน แต่กลับไม่ได้รอคอยการช่วยเหลือจากเยอรมนีหรือแม้กระทั่งประเทศเศรษฐกิจดีอื่นๆเพียงอย่างเดียว แต่ได้แสดงออกถึงความมุ่งมั่นตั้งใจในการแก้ปัญหาด้วยการรัดเข็มขัดร่วมไปด้วย

ต่อมาในเดือน มิถุนายน ค.ศ.2015 ได้มีการประชุมสุดยอดผู้นำประเทศกลุ่มยูโรโซน (Euro Summit) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในการแก้ปัญหานี้ของ

¹² เสาวนีย์ พิสิฐานุสรณ์, วิกฤติเงินยูโรต้นเยอรมนีผงาดครองยุโรป[ออนไลน์], มีนาคม 2554. แหล่งที่มา <http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=91261>

กรีซ โดยก่อนนั้นได้มีการประชุมระดับรัฐมนตรีคลัง (Euro group) ซึ่งกรีซได้เสนอแผนการปฏิรูปเศรษฐกิจเพื่อขอรับเงินช่วยเหลือ แต่แผนที่กรีซเสนอไม่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเจ้าหนี้จึงทำให้กรีซและเจ้าหนี้ไม่อาจบรรลุข้อตกลงระหว่างกันได้ โดยเจ้าหนี้ปฏิเสธที่จะอนุมัติเงินช่วยเหลือจำนวน 2,700 ล้านยูโรซึ่งเป็นงวดสุดท้ายของเงินช่วยเหลือระยะที่ 2 จำนวน 130,000 ล้านยูโร ซึ่งอาจทำให้กรีซมีความเสี่ยงสูงที่จะผิดนัดชำระหนี้ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) มูลค่า 1,600 ล้านยูโรในวันที่ 30 มิถุนายน นายอเล็กซิส ซิปราส นายกรัฐมนตรีกรีซจึงตัดสินใจหาทางออกด้วยการใช้มาตรการลงประชามติเพื่อพิจารณาว่า กรีซควรรับข้อเสนอให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อแก้ไขวิกฤตหนี้หรือไม่ โดยจะจัดให้ลงประชามติในวันที่ 5 กรกฎาคม ซึ่งได้สร้างความแตกตื่นให้กับประชาชนชาวกรีซ จนพากันแห่ถอนเงินออกจากธนาคารที่ฝากไว้ และมีการออกมาชุมนุมประท้วงของประชาชนกรีซต่อมาตรการของกลุ่มเจ้าหนี้ และในระหว่างนี้รัฐบาลกรีซได้ณรงค์ ให้ประชาชนลงมติปฏิเสธเงื่อนไขของฝ่ายเจ้าหนี้อย่างแข็งกร้าว ซึ่งระหว่างการรณรงค์ นาย Yanis Varoufakis รัฐมนตรีคลังของกรีซ ใช้คำพูดที่รุนแรงและเปรียบเทียบกับรัฐมนตรีคลังของ Euro group รายอื่นว่าเป็น “ผู้ก่อการร้าย” และยังมีการวิพากษ์วิจารณ์การตั้งคำถามสำหรับการจัดทำประชามติ เนื่องจากคำถามที่รัฐบาลกรีซได้กำหนดขึ้นมามีความซับซ้อนมากซึ่งผิดไปจากคำถามสำหรับการจัดทำประชามติทั่วไปที่ต้องมีความกระชับและเข้าใจง่าย โดยผู้นำทางการเมืองหลายราย โดยเฉพาะ นาย Jean-Claude Juncker ประธานคณะกรรมาธิการยุโรปและนาย Martin Schulz ประธานสภายุโรป ได้มองการจัดทำประชามติครั้งนี้ว่าเป็นการตัดสินใจของกรีซว่าจะอยู่ในเขตสกุลเงินยูโรต่อไปใหญ่ของกรีซหรือไม่¹³

¹³ ThaiEurope.net, รายงานสรุปความเป็นมาของวิกฤตปัญหาหนี้สินกรีซตั้งแต่การประชุม Euro Summit เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2558 จนถึงหลังการประกาศผลการลงประชามติเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2558[ออนไลน์], 7 กรกฎาคม 2558. แหล่งที่มา <http://www2.thaieurope.net/euro-summit-round-up-july-2015/>

ที่มา : <http://www.tonn.ch/2015/02/greek-crisis-abridged.html>

ภาพที่ 1 ชาวกรีกชุมนุมต่อต้านบทบาทของเยอรมนี

เมื่อผลการทำประชามติของกรีกออกมาว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของกรีกปฏิเสธเงื่อนไขของฝ่ายเจ้าหนี้ด้วยคะแนนร้อยละ 61.31 ต่อ 38.69 โดยประชาชนชาวกรีกได้ออกมาใช้สิทธิลงประชามติเป็นจำนวนร้อยละ 62.5 จากผู้มีสิทธิลงคะแนนทั้งหมด¹⁴ ซึ่งหลังจากมีการประกาศผลออกมาอย่างเป็นทางการ ประธานกลุ่มยูโรกรุป ได้ออกแถลงการณ์แสดงความผิดหวังกับผลของการทำประชามติ และจัดการประชุมระดับรัฐมนตรี Euro group ในวันที่ 7 ก.ค. 2015 เพื่อหารือเรื่องปัญหาหนี้ของกรีกครั้งต่อไป รวมถึงผู้นำฝ่ายการเมืองของฝ่ายเจ้าหนี้ที่มองว่ารัฐบาลกรีกจะใช้ผลการทำประชามติอ้างความชอบธรรมตามหลักประชาธิปไตย

¹⁴ ThaiEurope.net, รายงานสรุปความเป็นมาของวิกฤตปัญหานี้สินกรีกตั้งแต่การประชุม Euro Summit เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2558 จนถึงหลังการประกาศผลการลงประชามติเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2558[ออนไลน์], 7 กรกฎาคม 2558. แหล่งที่มา <http://www2.thaieurope.net/euro-summit-round-up-july-2015/>

ในการปฏิเสธเงื่อนไขนโยบายรัดเข็มขัดของกลุ่มเจ้าหนี้ และจะทำให้การเจรจาต่างๆกับกรีซทำได้ลำบากมากขึ้น

ผลการทำประชามติยังได้สร้างความวิตกกังวลให้กับกลุ่มประเทศสมาชิกยูโรโซน และนานาประเทศว่าจะกลายเป็นปัญหาที่หยั่งรากลึกลงไปจนยากต่อการแก้ไข แม้ว่าขนาดเศรษฐกิจของกรีซจะคิดเป็นเพียงประมาณร้อยละ 1 ของ GDP รวมของสหภาพยุโรป¹⁵ ซึ่งจัดว่ามีขนาดเล็กมาก แต่อาจจะขยายวงกว้างในลักษณะ domino effect เพราะยังคงมีหลายๆประเทศที่ประสบปัญหาการเงินและเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน และที่แน่นอนที่สุดคือการส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในสกุลเงินยูโร และความมั่นคงของกลุ่มยูโรโซน ทำให้เยอรมนีในฐานะเจ้าหนี้รายใหญ่ที่ถือพันธบัตรกรีซกว่า 6 ล้านยูโร¹⁶ และประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในสหภาพยุโรป รวมถึงเจ้าหนี้รายอื่นๆรองลงมาเช่น ฝรั่งเศส และอิตาลีต้องร่วมกันหาแนวทางในการแก้วิกฤตหนี้ของกรีซในครั้งนี้ โดยนายดอนัลด์ ทัสค์ ประธานสหภาพยุโรป ได้เรียกประชุมฉุกเฉินผู้นำยูโร 19 ชาติในวันที่ 7 กรกฎาคม 2015 ที่กรุงบรัสเซลส์ของเบลเยียมเพื่อหารือถึงแนวทางการแก้ไขสถานการณ์ และมีการรายงานจากสำนักข่าวรอยเตอร์ว่า ผู้นำเยอรมนีและฝรั่งเศสได้เรียกร้องให้กรีซจัดทำข้อตกลงฉบับใหม่ที่มีความเชื่อถือได้อย่างเร่งด่วนเพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมหากต้องการได้รับการช่วยเหลือทางการเงินจากกลุ่มเจ้าหนี้ รวมทั้งเพื่อหลีกเลี่ยงการออกจากยูโรโซน¹⁷

ต่อมาสถานการณ์จึงได้ผ่อนคลายลงเมื่อกรีซได้เสนอแผนปฏิรูปเศรษฐกิจใหม่และสามารถบรรลุข้อตกลงกับผู้นำของยูโรโซนด้วยมติอย่างเป็น

¹⁵ อาทิตย์ ทองเจริญ, สถานการณ์ปัญหากรีซก่อนถึงครบกำหนดชำระหนี้ 30 มิถุนายน 2558[ออนไลน์], 29 มิถุนายน 2558. แหล่งที่มา <http://www.kasikornasset.com/TH/MarketUpdate/Pages/20150630.aspx>

¹⁶ เรื่องเดียวกัน.

¹⁷ MTS GOLD, สรุพบว่าเศรษฐกิจ (ภาคเช้า) ประจำวันที่ 7 กรกฎาคม 2558 [ออนไลน์], 7 กรกฎาคม 2558. แหล่งที่มา http://www.mtsgold.co.th/th/research/detail.php?ID=2408&SECTION_ID=3

เอกชนที่เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2015 ในการให้เงินช่วยเหลือก้อนที่ 3 ต่อกรีซ โดยรัฐบาลกรีซต้องเดินหน้าปฏิรูปเศรษฐกิจเพื่อแลกกับเงินช่วยเหลือระยะเวลา 3 ปี ซึ่งเป็นวงเงินที่ประเมินว่าสูงถึง 8.6 หมื่นล้านยูโร (ราว 2.84 ล้านล้านบาท)¹⁸ ซึ่งก่อนหน้ากรีซก็ได้เริ่มกระบวนการชำระหนี้ทั้งหมด 6,250 ล้านยูโรโดยเป็นการจ่ายเงินต้นและดอกเบี้ย 4,200 ล้านยูโรให้กับธนาคารกลางยูโรโซน (ECB) ได้ในวันที่ 20 กรกฎาคม 2015 และยังซ้ำหนี้กับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) จำนวน 2,050 ล้านยูโรหลังจากที่ผิดนัดชำระวันที่ 30 มิถุนายน 2015 โดยเงินเหล่านี้กรีซได้มาจากเงินกู้ระยะสั้นของกลไกรักษาเสถียรภาพการเงินยูโร (EFSM) ที่ได้รับอนุมัติจากสหภาพยุโรป (EU) จำนวน 7,160 ล้านยูโร¹⁹

บทบาทเยอรมนีในวิกฤตเศรษฐกิจกรีซ

ตั้งแต่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นในกรีซเมื่อปี 2010 เยอรมนีได้ดำรงตนอยู่ทั้งในฐานะเพื่อนสมาชิกกลุ่มยูโรโซน และเจ้าหนี้รายใหญ่ของกรีซ ซึ่งเยอรมนีก็ได้แสดงจุดยืนที่ชัดเจนมาตั้งแต่ต้นว่าต้องการให้แก้ปัญหาด้วยแนวทางของประเทศเศรษฐกิจแบบเสรี คือการใช้นโยบายรัดเข็มขัด กล่าวคือการพยายามลดรายจ่ายของรัฐบาล ควบคู่กับการเพิ่มภาษีและทำการจัดเก็บภาษีอย่างมีประสิทธิภาพ โดยแนวทางดังกล่าวได้ถูกใช้เป็นมาตรการเมื่อกรีซได้ขอรับเงินช่วยเหลือก้อนแรก แต่กรีซก็ได้ดำเนินการอย่างจริงจัง ต่างจากประเทศอื่นๆ ที่ก็ได้ประสบปัญหาเศรษฐกิจเช่นเดียวกับกรีซ ทำให้เยอรมนีเริ่มมีท่าทีแข่งกร้าวกับความต้องการให้กรีซดำเนินการรัดเข็มขัดอย่างเข้มงวด แตกต่างจากฝรั่งเศสที่แม้จะต้องการให้ดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจแบบเสรีแต่ก็มีท่าทีประนีประนอมกับกรีซมากกว่า

¹⁸ Money channel, ยูโรโซนมีมติให้เงินช่วยเหลือกรีซก้อนที่ 3[ออนไลน์], 14 กรกฎาคม 2558, แหล่งที่มา http://www.moneychannel.co.th/news_detail/4458/ ยูโรโซนมีมติให้เงินช่วยเหลือกรีซก้อนที่-3

¹⁹ ASTVผู้จัดการออนไลน์, โพลล่าสุดชี้คนเยอรมัน 56% ไม่อยากให้ช่วยกรีซแก้วิกฤตหนี้ อีกเกือบครึ่งอยากเห็นกรีซกระเด็นจาก “ยูโรโซน”[ออนไลน์], 21 กรกฎาคม 2558, แหล่งที่มา <http://www.manager.co.th/Around/ViewNews.aspx?NewsID=9580000082265>

ที่มา : <http://money.cnn.com/2015/01/28/investing/greek-debt-who-has-most-to-lose/>

แผนภูมิที่ 2 แผนภูมิแสดงสัดส่วนเจ้าหนี้ของกรีซ

เยอรมนีถือว่าเป็นบทบาทสำคัญในการกู้เงินของกรีซทั้งเป็นเจ้าหนี้และผู้สนับสนุนแหล่งเงินกู้ให้แก่กรีซ แต่ในการให้ความช่วยเหลือในระยะที่สองเมื่อปี 2012 ก็ได้สร้างความแตกร้าในในกลุ่มยูโรโซนขึ้น ตั้งแต่ระดับรัฐจนถึงระดับประชาชน จากท่าทีที่แข็งกร้าวของเยอรมนีในความต้องการให้กรีซปฏิบัติตามมาตรการที่ให้ไว้อย่างจริงจัง ซึ่งพฤติกรรมของเยอรมนีได้สร้างความไม่พอใจให้ทั้งกับประชาชนชาวเยอรมนีเองและประชาชนกรีซอย่างมาก โดยทางด้านประชาชนเยอรมนีได้มีปฏิกิริยาต่อต้านรัฐบาลของตนเองในการเข้าให้ความช่วยเหลือกรีซ และยังแสดงออกถึงความไม่พอใจที่มีต่อชาวกรีซ เนื่องจากพวกเขา มองว่ารัฐบาลได้นำงบประมาณของประเทศซึ่งได้มาจากการจ่ายภาษีของพวกเขา ที่สุดสุดสำหรับทำงานอย่างหนักไปช่วยเหลือชาวกรีซที่รักความสบาย ซึ่งได้มีการแสดงออกถึงความไม่พอใจของชาวเยอรมนีออกมาในรูปแบบต่างๆ อาทิเช่น การตีพิมพ์ข้อความในหนังสือ Bild หนังสือพิมพ์เยอรมนีที่ขายดีที่สุดในยุโรป โดยพาดหัวข่าวว่ากรีซกำลังทำลายเงินยูโร รวมถึงข้อความว่า “ถึงชาวกรีซ เราก็คงมีหนี้สินเช่นเดียวกัน แต่เรามีความสามารถพอที่จะชดใช้หนี้ เพราะเราตื่นแต่เช้ามา

ทำงานหนักตลอดทั้งวัน” ซึ่งปฏิกิริยาที่มีของชาวเยอรมนีก็ตรงกับการยื่นกรานอันหนักแน่นของเยอรมนีเมื่อครั้งการทำสนธิสัญญาการจัดตั้งเงินยูโรที่มีข้อกำหนดไว้ว่า ห้ามการเข้าอ้อมประเทศที่ประสบปัญหาการเงินและทุกๆประเทศควรรับผิดชอบหนี้สินของตัวเอง เพราะคนเยอรมนีเห็นว่าประเทศที่พยายามรักษาสมดุลงบประมาณและปฏิรูปเศรษฐกิจอย่างยากลำบากอย่างเยอรมนีไม่ควรจะต้องจ่ายเงินเพื่อไปช่วยคนอื่นที่ขอใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย²⁰ นอกจากนี้วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นยังทำให้ชาวเยอรมนีรู้สึกต่อต้านสหภาพยุโรปและเงินยูโรอีกด้วย โดยมีการเผยแพร่ผลสำรวจความคิดเห็นเยาวชนเยอรมันอายุระหว่าง 14-24 ปี ที่ทำโดยสมาคมธนาคารเยอรมัน ผลปรากฏว่าร้อยละ 56 ไม่เชื่อว่าค่าเงินยูโรจะประสบความสำเร็จในอนาคต และนาย มิชาเอล เคมเมอร์ ประธานธนาคารเยอรมันยังได้กล่าวว่า ยุโรปจำเป็นต้องระมัดระวังมากขึ้นในการแก้วิกฤตศรัทธาต่อค่าเงินยูโรที่ประทุอยู่ภายในสังคมเยอรมันในขณะนี้ และที่สำคัญสหภาพยุโรปและรัฐบาลเยอรมนีจะต้องแน่ใจว่านโยบายต่างๆที่ออกมาเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจจะไม่เป็นการผลิตคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดต่อต้านการบูรณาการของสหภาพยุโรปที่เรียกกันว่า Euroskeptic²¹ ซึ่งเกิดมาจากการที่ชาวเยอรมันมองว่านอกจากตนจะไม่ได้ประโยชน์อะไรจากยูโรโซนแล้วยังถูกเอาเปรียบจากการเป็นยูโรโซนอีก จากการที่ต้องไปแบกรับภาระหนี้ของชาติอื่นอีกด้วย จนถึงขั้นมีแนวความคิดในการแยกตัวออกจากกลุ่มยูโรโซน โดย Frank Schaffler ส.ส.ของเยอรมนีและผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินกล่าวว่า ในอนาคตจะต้องมีการถกเถียงเกี่ยวกับการแบ่งแยกเขตยูโรโซนอย่างแน่นอน เมื่อใดที่เยอรมนีและชาติเจ้าหนี้อื่นๆในยุโรปเหนือรู้สึกทนไม่ได้และเบื่อหน่ายที่ต้องช่วยอ้อมชาติอื่นๆหรือเมื่อชาติลูกหนี้ในยุโรปใต้รับไม่ได้และออกมาต่อต้านมาตรการรัดเข็มขัดและ

²⁰ เสาวนีย์ พิสิฐฐานุสรณ์, วิกฤตเงินยูโรต้นเยอรมนีผจญมาตรการยุโรป[ออนไลน์], มีนาคม 2554. แหล่งที่มา <http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=91261>

²¹ Komsan Nawakunsuchart, คนเยอรมันรุ่นใหม่ต่อต้านสหภาพยุโรปมากขึ้น [ออนไลน์], 13 กรกฎาคม 2555. แหล่งที่มา <http://news.voicetv.co.th/world/44609.html>

ปฏิรูปที่ทุกซ์ทรมาน²²

โดยท่าทีของรัฐบาลเยอรมนีเองโดย นาง แองเกลา เมอร์เคิล นายกรัฐมนตรีเยอรมนี กลับยืนยันมาตั้งแต่ต้นว่า เงินยูโรจะต้องได้รับการปกป้องโดยประกาศว่า “ถ้ายูโรล้ม ยูโรปล่มด้วย”²³ จนเหตุการณ์ได้ทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อ นาย อเล็กซิส ซิปราส นายกรัฐมนตรีของกรีซที่มีนโยบายต่อต้านมาตรการรัดเข็มขัดอย่างเข้มงวดของกลุ่มเจ้าหนี้ ได้ประกาศให้มีการทำประชามติในวันที่ 5 กรกฎาคม 2015 เพื่อให้ประชาชนกรีซเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะยอมรับข้อเสนอการช่วยเหลือจากกลุ่มเจ้าหนี้หรือไม่ เนื่องจากนายซิปราส ไม่สามารถบรรลุข้อตกลงกับกลุ่มเจ้าหนี้ได้ ซึ่งเยอรมนีก็ยังคงยืนยันให้กรีซยอมรับข้อเสนอและปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพของเงินยูโร แม้ว่าหากผลการทำประชามติออกมาว่ากรีซปฏิเสธที่จะรับข้อเสนอจากกลุ่มเจ้าหนี้ ซึ่งอาจทำให้กรีซต้องออกจากกลุ่มยูโรโซนแต่ก็ไม่ได้ทำให้เยอรมนีเปลี่ยนท่าทีที่เคยมี โดยนายกรัฐมนตรีเยอรมนี กล่าวว่า อนาคตของยุโรปไม่ได้มีความเสี่ยงที่เนื่องมาจากวิกฤติการณ์เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจของกรีซ หลังจากที่มีการเจรจาเรื่องนี้ล้มเหลวและโครงการให้ความช่วยเหลือพ้นกำหนดแล้ว ช่วงนี้เป็นช่วงที่โลกกำลังจ้องมองดูยุโรป แต่อนาคตของยุโรปไม่ได้มีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตราย อนาคตของยุโรปจะอยู่ในภาวะเสี่ยงก็ต่อเมื่อสมาชิกสี่คนที่ จะสร้างความแข็งแกร่งให้กับยุโรป²⁴

นางแองเกลา เมอร์เคิล นายกรัฐมนตรีเยอรมนียังได้กล่าวถึงการเจรจาว่าจะมีขึ้นก็ต่อเมื่อผ่านพ้นการทำประชามติในวันที่ 5 กรกฎาคม เสียก่อนและทางด้านนายวูล์ฟกัง ซอยเบล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของเยอรมนี ก็ได้กล่าวถึงกระบวนการเจรจาระหว่างกรีซและเจ้าหนี้เช่นกันว่า

²² เสาวนีย์ พิสิฐานุสรณ์, วิกฤติเงินยูโรต้นเยอรมนีผงาดครองยุโรป[ออนไลน์], มีนาคม 2554. แหล่งที่มา <http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=91261>

²³ เรื่องเดียวกัน.

²⁴ เว็บไซต์ จส-100, นายกาเยอรมนีไม่ให้ความสำคัญข้อเสนอใหม่ของกรีซ จะยอหรือหลังผ่านการทำประชามติ[ออนไลน์], 1 กรกฎาคม 2558. แหล่งที่มา <http://www.js100.com/en/site/news/view/15066>

จะต้องเริ่มต้นใหม่หลังการทำประขามติ โดยระบุว่า กรีซจะต้องยื่นคำขอเจรจาบนโครงการความช่วยเหลือครั้งใหม่ ต่อจากนั้นรัฐมนตรีคลังยุโรปจะทำการพิจารณา ซึ่งถ้าเงื่อนไขเข้าเกณฑ์ ยูโรกรุปก็จะอนุมัติให้มีการพิจารณาต่อไป ซึ่งถือเป็นการทำลายความหวังที่กรีซจะได้รับเงินช่วยเหลือใหม่โดยเร็วหลังการทำประขามติ และนายฮอยเบิลย้ำว่าการเจรจาจะต้องอยู่บนพื้นฐานใหม่ และภายใต้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ยังยากมากขึ้น²⁵

นอกจากนี้ยังมีปฏิกริยาในระดับประชาชนจากชาวเยอรมันที่ไม่เห็นด้วยกับการให้ความช่วยเหลือกรีซโดยสำนักวิจัยยูโกฟ มีการนำเผยแพร่ผ่านทางหนังสือพิมพ์ “เวลด์ อัม ซอนน์ทาก” ที่พบว่าร้อยละ 56 ของกลุ่มตัวอย่างมองว่าการมีข้อตกลงทางเศรษฐกิจครั้งใหม่เพื่อช่วยเหลือกรีซถือเป็นสิ่งที่แย่ โดยมียกตัวอย่างเพียงร้อยละ 2 เท่านั้นที่มองการมีข้อตกลงช่วยเหลือกรีซรอบใหม่ว่าเป็นเรื่องที่ดี และยังมีผลสำรวจความคิดเห็นซึ่งได้จากการรวบรวมความคิดของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพลเมืองเยอรมันจำนวน 1380 รายยังพบว่า มีเพียง 1 ใน 3 ของกลุ่มตัวอย่างเท่านั้นที่ต้องการให้กรีซได้อยู่รวมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มยูโรโซนต่อไป ขณะที่ร้อยละ 48 หรือเกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างระบุต้องการให้กรีซพ้นจากการเป็นสมาชิกยูโรโซน ซึ่งผลสำรวจเหล่านี้ถูกเผยแพร่หลังจากที่สมาชิกรัฐสภาของเยอรมนีมีมติเห็นชอบให้กลุ่มยูโรโซนเดินหน้าเจรจากับกรีซต่อไป เกี่ยวกับแผนรับการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจรอบที่ 3 ซึ่งมีมูลค่าสูงถึง 86,000 ล้านยูโรในกรอบเวลา 3 ปี²⁶

²⁵ ก้องเกียรติ กอวิริกิติ, รมว.คลังเยอรมันชี้กระบวนการเจรจากับกรีซต้องนับหนึ่งใหม่หลังทำประขามติอาทิตยนี้[ออนไลน์], 3 กรกฎาคม 2558. แหล่งที่มา <http://www.ryt9.com/s/iq38/2197334>

²⁶ ASTVผู้จัดการออนไลน์, โพลล่าสุดชี้คนเยอรมัน 56% ไม่อยากให้ช่วยกรีซแก้วิกฤตหนี้ อีกเกือบครึ่งอยากเห็นกรีซกระเด็นจาก “ยูโรโซน”[ออนไลน์], 21 กรกฎาคม 2558. แหล่งที่มา <http://www.manager.co.th/Around/ViewNews.aspx?NewsID=9580000082265>

ส่วนท่าทีของฝรั่งเศสที่มีความต้องการจะประนีประนอมกับกรีซ มาโดยตลอดก็มีการแสดงปฏิกิริยาต่อการประกาศทำประชามติ โดย นาย มิเชล ซาแปง รัฐมนตรีคลังฝรั่งเศสกล่าวว่า ฝรั่งเศสจะยังคงผลักดันเพื่อให้ บรรลุการเจรจาระหว่างกรีซกับประเทศสมาชิกยูโรที่เหลือก่อนการลง ประชามติในวันที่ 5 กรกฎาคม และนาย ซาแปง ยังกล่าวว่า ฝรั่งเศสจะผลักดันจนถึงนาทีสุดท้ายว่ามีแนวโน้มจะบรรลุข้อตกลงกันได้หรือไม่เพื่อให้ กรีซกลับไปสู่เสถียรภาพรวมทั้งความมั่นคงของยุโรปและโลก นายซาแปง ยังตอบข้อซักถามที่ว่าท่าทีแข็งกร้าวของเยอรมนีทำให้ยากต่อการทำข้อตกลงกับกรีซหรือไม่ และกล่าวท่าทีแข็งกร้าวจากกลุ่มสมาชิกรายเล็กในอียู ซึ่งเคยผ่านแผนปฏิรูปที่เข้มงวดหนักหน่วงและคุณภาพชีวิตแย่กว่ากรีซอีก เขากล่าวว่าหากการลงประชามติในกรีซปรากฏว่า ไม่ยอมรับข้อตกลงเจ้าหนี้ ฝรั่งเศสก็จะทำทุกทางให้กรีซอยู่ในยูโรโซนต่อไป²⁷

ต่อมาเมื่อผลการทำประชามติของกรีซออกมาปรากฏว่า กรีซปฏิเสธ ไม่ยอมรับเงื่อนไขการให้ความช่วยเหลือของกลุ่มเจ้าหนี้ เยอรมนีก็ยังคงยืนยัน ให้กรีซปฏิบัติตามเงื่อนไขด้วยท่าทีที่แข็งกร้าวเช่นเดิม แม้ว่าจะมีการออกมาเสนอ แนวทางจากทั้งประธานสหภาพยุโรป กรรมการผู้จัดการกองทุนการเงินระหว่าง ประเทศ และรัฐมนตรีคลังของสหรัฐอเมริกา ถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการ ปรับโครงสร้างหนี้ของกรีซ ด้วยวิธีการลดยอดเงินต้นให้แก่ลูกหนี้หรือที่เรียกว่า “haircut” แต่ก็ได้รับการปฏิเสธจากเจ้าหนี้รายใหญ่อย่างเยอรมนี²⁸ โดยเยอรมนี ยังได้กล่าวอีกว่าหากกรีซยังไม่ยอมรับเงื่อนไขอาจต้องเสนอให้กรีซออกจากกลุ่ม ยูโรโซนชั่วคราวเป็นเวลา 5 ปีเพื่อไปฟื้นฟูเศรษฐกิจหรือที่เรียกว่า Grexit (ซึ่งมา

²⁷ เว็บไซต์ จส-100, นายคาเยอร์มนี้ไม่ให้ความสำคัญข้อเสนอใหม่ของกรีซ จะยอ หารือหลังจากการทำประชามติ[ออนไลน์], 1 กรกฎาคม 2558. แหล่งที่มา <http://www.js100.com/en/site/news/view/15066>

²⁸ ASTVผู้จัดการออนไลน์, ECB ไม่มั่นใจทำข้อตกลง “กรีซ” สำเร็จ IMF-US จี้ “เยอรมนี” ยอมลดหนี้ให้เอเธนส์[ออนไลน์], 9 กรกฎาคม 2558. แหล่งที่มา <http://www.manager.co.th/Around/ViewNews.aspx?NewsID=9580000077893>

จาก Greece รวมกับ Exit) ซึ่งทำให้เกิดการแบ่งกลุ่มทางความคิดเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่ม PRO คือสนับสนุนให้กรีซออกจากกลุ่มยูโรโซน ได้แก่ เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ ออสเตรีย เบลเยียม ฟินแลนด์ สโลวีเนีย เอสโตเนีย สโลวาเกีย ลิทัวเนีย ลัตเวีย

2. กลุ่ม AGAINST คือไม่เห็นด้วยกับการให้กรีซออกจากกลุ่มยูโรโซน ได้แก่ ฝรั่งเศส อิตาลี ไชปรัส คณะกรรมาธิการยุโรป

3. กลุ่ม NEUTRAL คือเป็นกลาง ได้แก่ ลักเซมเบิร์ก สเปน ไอร์แลนด์ มอลตา โปรตุเกส²⁹

แต่ในเวลาต่อมาหลังจากการประชุมสุดยอดของ 19 ผู้นำชาติยูโรโซน เพื่อตัดสินอนาคตกรีซ ที่ได้เริ่มต้นตั้งแต่วันที่ 12 กรกฎาคม 2015 และยึดเยื้อขามคีนท่ามกลางกระแสข่าวความแตกแยกของฝ่ายที่นำโดย เยอรมนีซึ่งยืนหยัดบังคับให้เอเธนส์ต้องยอมรับมาตรการรัดเข็มขัด และฝ่ายซึ่งนำโดยฝรั่งเศสที่ต้องการผ่อนปรนเงื่อนไขให้เอเธนส์ จนในที่สุดสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันได้ภายหลังการหารือรอบระหว่างนายกรัฐมนตรีชีปรัสของกรีซ นายกรัฐมนตรีแองเกลา แมร์เคิล ของเยอรมนี ประธานาธิบดีฟรังซัวส์ ออลลองด์ ของฝรั่งเศส และโดนัลด์ ทัสค์ ประธานคณะมนตรีแห่งยุโรป ซึ่งก็คือประธานของสหภาพยุโรป โดยที่กรีซต้องเดินหน้าปฏิรูปเศรษฐกิจเพื่อแลกกับการได้รับเงินช่วยเหลือก้อนที่ 3 ในวงเงินกว่า 86,000 ล้านยูโร ในส่วนเยอรมนีนั้นยอมประนีประนอมเพียงส่วนเดียวคือ ยกเลิกข้อเสนองให้กรีซออกจากยูโรโซนชั่วคราว 5 ปี³⁰ ซึ่งก็ทำให้กรีซไม่ต้องออกจากการเป็นสมาชิกยูโรโซน

ซึ่งท่าทีของเยอรมนีที่ดูจะประนีประนอมขึ้นกับลูกหน้อย่างกรีซนั้น

²⁹ อาจารย์ ธารวมาศ, วิกฤติหนี้กรีซกับอนาคตอียู[ออนไลน์], 12 กรกฎาคม 2558. แหล่งที่มา <http://www.bangkokbiznews.com/mobile/view/blog/635021>

³⁰ ASTVผู้จัดการออนไลน์, “ยูโร” บังคับกรีซปฏิรูป-เสียอธิปไตยแลกเงินกู้ใหม่ร่วม \$ แสนล้าน[ออนไลน์], 13 กรกฎาคม 2558. แหล่งที่มา <http://www.manager.co.th/Around/ViewNews.aspx?NewsID=9580000079325>

อาจจะมีสาเหตุมาจากหลายๆประการ เช่น จดหมายเปิดผนึกที่นักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำระดับโลกห้าคนได้แก่ Thomas Piketty, Jeffrey Sachs, Heiner Flassback , Dani Rodrik และ Simon Wren-Lewis ออกจดหมายปิดผนึกหลังจากการทำประชามติได้สองวันถึง นาง แองเกอล่า เมอร์เคล นายกรัฐมนตรีเยอรมนีและผู้คุมอำนาจในกลุ่มทรอยก้า เรียกร้องให้ปรับโครงสร้างหนี้กรีซรอบใหม่ในทางที่ “เปิดพื้นที่ให้เศรษฐกิจกรีซได้หายใจ” เพราะ “ยาที่กระทรวงการคลังเยอรมนีและบรัสเซลส์(หมายถึงธนาคารกลางยุโรป)จ่ายให้นั้น ทำให้คนไข้เลือดออกจนจะหมดตัว ไม่ได้รักษาโรคแต่อย่างใด”³¹ และอาจมีเหตุผลจากการที่เยอรมนีเกรงว่าถ้ากรีซต้องออกจากกลุ่มยูโรโซนจะส่งผลกระทบอย่างมากต่อเศรษฐกิจยุโรปและเศรษฐกิจโลก โดยวิกฤตเศรษฐกิจของกรีซจะส่งผลกระทบต่อธนาคารในยุโรป ที่เป็นเจ้าหนี้กรีซอยู่ 3 แสนล้านยูโร โดยเฉพาะธนาคารของฝรั่งเศสและเยอรมนี รวมถึงยังมีโอกาสที่วิกฤตเศรษฐกิจของกรีซจะลุกลามไปสู่ประเทศอื่นๆ โดยหากกรีซล้มละลายตลาดการเงินอาจจะตื่นตระหนกว่าโปรตุเกสและไอร์แลนด์ก็อาจจะล้มละลายไปด้วย และอาจจะส่งผลกระทบเป็น domino effect ต่ออิตาลีและสเปนด้วย ซึ่งจะนำไปสู่วิกฤตธนาคารครั้งใหญ่ของยุโรป จะกระทบต่อยูโรโซนทั้งระบบ และอาจนำไปสู่วิกฤตการเงินโลกครั้งใหม่ และแม้ว่ากรีซน่าจะยังคงเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปต่อไปหลังจากที่ออกจากยูโรโซนไปแล้ว แต่ก็คงจะทำให้เกิดการระส่ำระสายไปทั่วยุโรป เพราะการออกจากยูโรโซนของกรีซถือได้ว่าเป็นความล้มเหลวครั้งใหญ่ที่สุดของบูรณาการทางเศรษฐกิจของยุโรปโดยสหภาพยุโรปจะแตกออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่อยู่ในยูโรโซน และส่วนที่อยู่นอกยูโรโซน การแตกแยกในสหภาพยุโรปในครั้งนี้ อาจมีนัยสำคัญต่อวิวัฒนาการของสหภาพยุโรปในอนาคต ซึ่งก็มีความเป็นไปได้ว่าอังกฤษอาจจะออกจากสหภาพยุโรปซึ่งจะ

³¹ สฤณี อาชวานันทกุล, กล้าพูดความจริงThaiPublica[ออนไลน์], 3 สิงหาคม 2558. แหล่งที่มา <http://thaipublica.org/2015/08/greece-debtor-creditor-democracy/>

ส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อบูรณาการของสหภาพยุโรปในอนาคต³²

แต่ในอีกทางหนึ่งก็มีการแสดงข้อมูลที่อาจเป็นเหตุผลว่าทำไมเยอรมนีจึงมีท่าทีเปลี่ยนไปและยอมที่จะให้มีเจรจากับกรีซเพื่อบรรลुข้อตกลงกันต่อไป คือมีการเผยแพร่รายงานการศึกษาของสถาบันลอนนิชเพื่อการวิจัยทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสถาบันเอกชนที่ไม่หวังผลกำไร โดยรายงานระบุว่าเยอรมนีเป็นผู้ที่ได้ผลประโยชน์จากวิกฤตหนี้กรีซคิดเป็นมูลค่าถึง 100,000 ล้านยูโร (หรือประมาณ 109,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) หรือกว่าร้อยละ 3 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ในรูปของการจ่ายดอกเบี้ยพันธบัตรถูกลง เนื่องจากนักลงทุนแห่แหนมาหาเครื่องมือการลงทุนที่ปลอดภัย โดยเมื่อเปรียบเทียบกับเงินที่เบอร์ลินสมทบเพื่อปล่อยกู้ให้กรีซซึ่งมีจำนวนรวมทั้งหมดราว 90,000 ล้านยูโรแล้ว ย่อมเท่ากับว่าเยอรมนียังคงได้กำไร แม้เอเธนส์ไม่สามารถหาเงินมาชำระหนี้คืนได้ก็ตาม และรายงานยังกล่าวอีกว่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทุกครั้งที่ตลาดการเงินได้รับข่าวร้ายเกี่ยวกับกรีซ อัตราดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาลเยอรมนีก็จะตกลงในทางกลับกันทุกครั้งที่มีข่าวดี ดอกเบี้ยดังกล่าวจะพุ่งขึ้น สถาบันแห่งนี้ยังระบุในรายงานว่างบประมาณสมดุลที่ นายวูล์ฟกัง ซอยเบล รัฐมนตรีคลังเยอรมนีเน้นย้ำ พร้อมกับยกเป็นเหตุผลในการยื่นกรณาคัดค้านการยกหนี้ให้กรีซนั้นแต่แท้ที่จริงแล้วการที่เยอรมนีจัดทำงบประมาณสมดุลได้ ปัจจัยสำคัญก็เนื่องจากการที่เยอรมนีจ่ายดอกเบี้ยพันธบัตรถูกลงในช่วงวิกฤตกรีซ³³

อีกทั้งก่อนหน้านี้ก็ได้มีการเปิดเผยว่าเยอรมนีได้ประโยชน์มากที่สุดจากการเป็นตลาดเดียวของสหภาพยุโรป และการบูรณาการทางเศรษฐกิจ

³² ประกัสร์ เทพชาตรี, Grexit : ผลกระทบต่อโลก ผลกระทบต่อไทย[ออนไลน์], 9 กรกฎาคม 2558, แหล่งที่มา http://www.castu.org/CAS-TU/files/E-Press-Releases/PDF2558/Press%2520Release_13-2558.pdf

³³ ASTVผู้จัดการออนไลน์, กรีซตกลงเจ้าหนี้เรื่องเงินกู้ใหม่ ขณะที่เยอรมนีถูกแฉปันกำไรออกจากวิกฤต[ออนไลน์], 13 สิงหาคม 2558. แหล่งที่มา <http://www.apecthai.org/index.php>

กับประเทศเพื่อนบ้านได้ช่วยให้เศรษฐกิจของเยอรมนีเติบโตถึงประมาณ 37,000 ล้านยูโรต่อปีนับแต่ พ.ศ.2535 และผลการศึกษาโดย Bertelsmann Foundation พบว่า รายได้เฉลี่ยของคนเยอรมันในปี ค.ศ.2012 สูงขึ้นถึง 680 ยูโรอันเป็นผลจากการเป็นตลาดเดียวของสหภาพยุโรปโดยเยอรมนีนับเป็นประเทศที่ได้รับประโยชน์จากการบูรณาการทางเศรษฐกิจกับประเทศยุโรปอื่นๆมากที่สุดนับตั้งแต่มีการรวมตลาดเดียวเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 1993 ตามด้วยเดนมาร์ก และนาย Eris Schweitzer หัวหน้าสภาหอการค้าและอุตสาหกรรมเยอรมนี ยังได้กล่าวเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ.2014 ว่าการขยายสหภาพยุโรปไปทางตะวันออกนั้นเปรียบเหมือนโอกาสดีที่สามารถสร้างงานให้คนเยอรมนีถึงหนึ่งล้านตำแหน่ง³⁴ ซึ่งนั่นอาจเป็นเหตุให้เยอรมนียอมที่จะให้กรีซได้อยู่ในยูโรโซนต่อไป

โดยที่ท่าทีที่ลดความแข็งแกร่งของเยอรมนีนั้นจึงอาจไม่ได้เกิดมาจากความเห็นอกเห็นใจกรีซแต่อย่างใด แต่หากเกิดจากความห่วงเกรงของเยอรมนีว่า ถ้าหากกรีซต้องออกจากยูโรโซนจริงๆ จะผลกระทบต่อภาพรวมของยูโรโซน ซึ่งก็จะส่งผลเสียมากกว่าผลดีต่อเยอรมนี เพราะปัจจุบันเยอรมนีถือว่าเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของกลุ่มยูโรโซนและสหภาพยุโรป ฉะนั้นการมีอยู่ซึ่งสกุลเงินยูโรและควมมีเสถียรภาพของสหภาพยุโรปจึงมีประโยชน์ต่อเยอรมนีมากกว่าในมุมมองของรัฐบาลเยอรมนี

บทสรุป

สหภาพยุโรปถูกก่อตั้งขึ้นพร้อมกับความหวังของประชาชาติยุโรป ในการนำมาซึ่งสันติภาพและความมั่นคงที่จะเกิดขึ้นในภูมิภาคยุโรป ซึ่งได้มีการรวมตัวกันอย่างบูรณาการมาอย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมอันเป็นที่ประจักษ์แก่สังคมโลกคือ การประกาศใช้สกุลเงินเดียวกันของสมาชิก

³⁴ ฝ่ายแรงงาน ประจำ สอท. ณ กรุงเบอร์ลิน, เยอรมนีได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการเป็นตลาดเดียวของสหภาพยุโรป[ออนไลน์], 4 กันยายน 2557. แหล่งที่มา <http://www.mol.go.th/en/node/38805>

ส่วนใหญ่ของสหภาพยุโรปที่เรียกว่ากลุ่มยูโรโซน ซึ่งนั่นก็ทำให้สหภาพยุโรปมีระบบเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในโลก แต่เมื่อต้องประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2010 ทำให้กรีซซึ่งมีพื้นฐานเศรษฐกิจที่อ่อนแอต้องประสบปัญหาการเงินและหนี้यरุนแรงจนประเทศสมาชิกอื่น โดยเฉพาะมหาอำนาจอย่างเยอรมนีต้องเข้ามา มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการช่วยแก้ปัญหา แต่นั่นก็ทำให้ความขัดแย้งภายในกลุ่มยูโรโซนจากความคิดเห็นที่แตกต่างและข้อกังขาที่เกิดขึ้นกับบทบาทของเยอรมนีในวิกฤตครั้งนี้

หากวิเคราะห์พฤติกรรมของรัฐต่างๆที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากผลกระทบจากบทบาทของเยอรมนีในวิกฤตเศรษฐกิจกรีกภายใต้กรอบของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สามารถอธิบายได้โดยทฤษฎีสัจนิยมใหม่ (Neo-Realism) ที่ว่า สังคมระหว่างประเทศอยู่ในสภาวะอนาธิปไตย ฉะนั้นทุกรัฐย่อมแสวงหาอำนาจและคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติเป็นหลักเพื่อความอยู่รอดของตนเอง และมองว่าโครงสร้างของระบบเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของแต่ละรัฐมากกว่ามองพฤติกรรมของมนุษย์เป็นตัวกำหนด โดยรัฐต่างๆอาจมีการร่วมมือหรือรวมกลุ่มกันได้เมื่อมีผลประโยชน์ร่วมกัน หรือ ต้องการถ่วงดุลอำนาจกับมหาอำนาจหรือฝ่ายตรงข้ามที่เรียกว่าพฤติกรรมการถ่วงดุลอำนาจ (balancing behavior) ซึ่งบทบาทและการกระทำของเยอรมนีในฐานะรัฐที่ออกมาในรูปของนโยบายต่างๆ ได้ทำให้แต่ละรัฐที่เป็นสมาชิกกลุ่มยูโรโซนและสหภาพยุโรปรวมถึงเยอรมนีเอง ด้วย ได้แสดงพฤติกรรมที่ทำให้เห็นถึงว่าทุกรัฐต้องการที่จะปกป้องผลประโยชน์ของตนเองเป็นสำคัญ และของกลุ่มหากผลประโยชน์ของกลุ่มนั้นให้ประโยชน์ของกลุ่มนั้นให้ประโยชน์แก่ตน แต่ในทางกลับกันหากกลุ่มมิได้ให้ประโยชน์กับตนหรือการเป็นสมาชิกของกลุ่มทำให้ตนต้องเสียประโยชน์หรือแล้ว รัฐนั้นก็พร้อมที่จะละทิ้งไปกลุ่มเพื่อรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของตนเองเช่นกัน ดังเช่น การเข้าร่วมกลุ่มยูโรโซนของกรีซ ที่ทำให้กรีซได้รับความสะดวกสบายในการกู้เงิน จนถึงขั้นต้องมีการปลอมแปลงเอกสารเพื่อให้มีคุณสมบัติครบในการเข้าร่วมกลุ่มยูโรโซน แต่เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจและถูกกดดันจากเจ้าหนี้ซึ่งก็เป็นประเทศสมาชิกยูโรโซนด้วยกันอย่างเยอรมนี ที่ต้องการกรีซให้ดำเนินนโยบายที่ไม่ปรารถนาและ

สร้างความลำบากให้กับตน กรีกก็พร้อมที่จะหันหลังให้สมาชิกกลุ่มและข้อตกลงของกลุ่มโดยการแสดงออกจากการลงประชามติภายในรัฐเพื่อสร้างความชอบธรรมตามหลักประชาธิปไตย ส่วนทางด้านเยอรมนีเองแม้ว่าในตอนต้นที่มีการประกาศใช้เงินยูโร เยอรมนีเองก็ไม่ได้รู้สึกยินดีกับการเข้าร่วมกลุ่มยูโรโซนเท่าใดนัก แต่เมื่อเวลาผ่านไปการใช้เงินยูโรร่วมกันของชาติสมาชิกประกอบกับความแข็งแกร่งของเศรษฐกิจเยอรมนี กลับทำให้เยอรมนีได้ประโยชน์จากการใช้เงินยูโรอย่างมหาศาล ดังรายงานของฝ่ายแรงงานประจำสำนักงานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงเบอร์ลิน ที่รายงานในเว็บไซต์ของกระทรวงแรงงานว่า เยอรมนีได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเป็นตลาดเดียวของสหภาพยุโรป³⁵ จึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมเยอรมนีจึงต้องการรักษาสกุลเงินยูโรและสหภาพยุโรปไว้ หรือแม้กระทั่งข้อมูลที่เปิดเผยว่าแท้ที่จริงแล้ววิกฤตเศรษฐกิจกรีกกลับทำให้เยอรมนีมีกำไรจากการจ่ายดอกเบี้ยพันธบัตรที่ถูกลงและตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจของเยอรมนีที่สูงถึง 3.7% และอัตราการว่างงานลดลง 10 เดือนติดต่อกันในปี 2010³⁶ ซึ่งเป็นปีที่ทุกประเทศต่างประสบปัญหาเกี่ยวกับวิกฤตการเงินโลก ซึ่งนั่นอาจเป็นสาเหตุของการมีท่าทีที่ประนีประนอมขึ้นของเยอรมนีที่ยอมให้กรีกได้รับการช่วยเหลือเงินก้อนที่สามหลังทำประชามติ 5 กรกฎาคม 2015 ก็เป็นไปได้ ทั้งนี้ก่อนหน้านี้เยอรมนีมีท่าทีที่ไม่ให้ความสำคัญกับการออกจากกลุ่มยูโรโซนของกรีกว่าเป็นเรื่องใหญ่ที่จะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของสหภาพยุโรปด้วยซ้ำ

ทางด้านปฏิกิริยาของประชาชนกรีกก็ได้ออกมาต่อต้านและประณามในบทบาทของเยอรมนีที่แสดงท่าทีอันแข็งกร้าวและเข้มงวด ในการกำหนดและบังคับใช้มาตรการความช่วยเหลือต่างๆที่ชาวกรีกมองว่าเป็นการเข้ามาครอบงำมากกว่าเข้ามาช่วยเหลือ จนสร้างความคับแค้นใจให้กับประชาชนกรีก ดังที่มีการ

³⁵ ฝ่ายแรงงานประจำ สอท. ณ กรุงเบอร์ลิน, เยอรมนีได้รับประโยชน์สูงสุดจากเป็นตลาดเดียวของสหภาพยุโรป[ออนไลน์], 4 กันยายน 2557. แหล่งที่มา <http://www.mol.go.th/en/node/38805>

³⁶ เสวนีย์ พิสิฐานุสรณ์, วิกฤตเงินยูโรดันเยอรมนีผงาดครองยุโรป[ออนไลน์], มีนาคม 2554. แหล่งที่มา <http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=91261>

สำรวจโดย The Pew Research Center ศูนย์วิจัยข้อมูลที่สำรวจความเห็นเกี่ยวกับประเด็น ทศนคติ และแนวโน้มต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อสหรัฐอเมริกาและโลก ในโครงการ The Pew Global Attitudes โดยมีการสำรวจความคิดเห็นและทัศนคติของคนยุโรปจำนวน 7,600 คน ในอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี สเปน อิตาลี โปแลนด์ กรีซและสาธารณรัฐเช็ก ว่าคนในชาติเหล่านี้เฝ้ามองเพื่อนร่วมทวีปและตัวเองอย่างไร ซึ่งผลสำรวจข้อหนึ่งออกมาว่า ชาวกรีกมีความเห็นว่าเป็นคนเยอรมันเป็นคนที่แย่มากในทุกหัวข้อ ตั้งแต่ เป็นคนที่น่าไว้วางใจน้อยที่สุด หยิ่งยโสมากที่สุด และมีความเห็นอกเห็นใจคนอื่นน้อยที่สุด ซึ่งก็ไม่น่าแปลกใจที่คนกรีกจะลงความเห็นแบบนี้เมื่อพิจารณาจากบทบาทของเยอรมนีในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ต้องเล่นบทตำรวจร้ายกับกรีซ³⁷ ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างกรีกกับเยอรมันในระดับประชาชนได้อย่างชัดเจน

จากความเกลียดชังที่ชาวกรีกมีต่อเยอรมนีก็ทำให้รัฐบาลกรีกต้องแสดงท่าทีในการต่อต้านและไม่เห็นด้วยกับมาตรการที่มาจากเยอรมนี ก็เพื่อรักษาคะแนนเสียงและผลประโยชน์ทางการเมืองของตนไว้ แต่ก็พยายามแบ่งรับแบ่งสู้กับกลุ่มเจ้าหนี้ไว้เพื่อประคองสถานการณ์ด้วยเช่นกัน โดยรัฐบาลกรีกก็ได้มีท่าทีในลักษณะ “เล่นเกมวัดใจ” กับเจ้าหนี้ว่า ถึงอย่างไรเยอรมนีและเจ้าหนี้อื่นๆ ก็คงไม่ยอมให้กรีกต้องออกจากกลุ่มยูโรโซนไปจริงๆ ซึ่งถือว่าที่ผ่านมารัฐบาลกรีกก็ยังคงทำได้สำเร็จอยู่

นอกจากนี้ยังมีปฏิกริยาจากประเทศสมาชิกอื่นๆ อีกที่แสดงให้เห็นถึงการคำนึงถึงผลประโยชน์ของรัฐตนเป็นหลักในการดำเนินนโยบายและกำหนดท่าที เช่น ฝรั่งเศส ที่มีท่าทีประนีประนอมกับกรีซตลอดมา และยังคงจุดยืนที่ชัดเจนที่จะไม่ยอมให้กรีกต้องออกจากการเป็นสมาชิกยูโรโซนเพื่อจะรักษาความมั่นคงของกลุ่มยูโรโซนและสหภาพยุโรปไว้ เพราะฝรั่งเศสถือเป็นตัวหลักในการก่อตั้งสหภาพยุโรปและผลักดันให้รวมตัวใช้เงินสกุลยูโร ซึ่งสาเหตุที่แท้จริงของฝรั่งเศส

³⁷ กรุงเทพธุรกิจ, เมื่อคนยุโรปเปลี่ยนไป [ออนไลน์], 3 มิถุนายน 2556. แหล่งที่มา <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/508180>

ก็คือต้องการใช้เงินยูโรเป็นเครื่องมือในการควบคุมเยอรมนี³⁸ ไม่ให้กลับขึ้นมามีอำนาจและก่อสงครามขึ้นอีก ถึงแม้เป้าหมายนี้ของฝรั่งเศสจะไม่สำเร็จเพราะปัจจุบันเยอรมนีก็ได้กลับมาเป็นผู้ที่มีอิทธิพลสูงสุดของสหภาพยุโรปไปแล้ว แต่ความมีอยู่ซึ่งสหภาพยุโรปก็จะช่วยให้เยอรมนีไม่ก่อสงครามขึ้นมาอีกได้และฝรั่งเศสเองก็คงยังไม่พร้อมที่จะเผชิญกับการแข่งขันต่างๆ ในเวทีโลกโดยลำพังผลประโยชน์ของฝรั่งเศสจึงมาจากการที่ต้องรักษาสหภาพยุโรปไว้ ส่วนอังกฤษที่แม้จะไม่ได้เป็นสมาชิกยูโรโซนแต่ก็เป็นสมาชิกสหภาพยุโรปที่บทบาทสำคัญเช่นกัน และมีแนวโน้มว่าจะขอถอนตัวออกจากสหภาพยุโรป และไอซ์แลนด์ที่ถอนตัวอย่างเป็นทางการจากการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปด้วยเหตุผลเรื่องผลประโยชน์ที่ไม่คุ้มค่าหากเข้าเป็นสมาชิกจริงๆ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแต่ละรัฐต่างก็เลือกที่จะดำเนินนโยบายหรือเปลี่ยนนโยบายเพื่อผลประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดขึ้นกับรัฐของตนเอง โดยใช้การรวมกลุ่มเป็นเพียงเครื่องมือหรือทางผ่านเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ซึ่งก็ไม่ตรงตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เมื่อครั้งก่อตั้งสหภาพยุโรป โดยเสถียรภาพและความมั่นคงของสหภาพยุโรปนั้นก็ขึ้นอยู่กับประเทศสมาชิกที่จะให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนรวมเพียงใด เหตุการณ์และปฏิกิริยาของรัฐต่างๆ ที่เกิดขึ้นอันมาจากบทบาทของเยอรมนีในวิกฤตเศรษฐกิจกรีซก็ได้แสดงให้เห็นถึงความไม่มีเสถียรภาพของกลุ่มยูโรโซนและสหภาพยุโรปเพราะชาติสมาชิกยังคงคำนึงถึงผลประโยชน์ตนเองเป็นอันสูงส่ง ในประเด็นปัญหาการอยู่หรือออกจากการเป็นสมาชิกยูโรโซนของกรีซซึ่งมิใช่สาเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของสหภาพยุโรป เพราะดังที่กล่าวมาแล้วว่าเศรษฐกิจของกรีซมีขนาดเล็กมากเมื่อเทียบกับภาพรวมของสหภาพยุโรป แต่อยู่ที่ว่าการอยู่หรือไปของกรีซนั้นส่งผลได้หรือผลเสียอย่างไรกับประเทศสมาชิกมากกว่า โดยเฉพาะเยอรมนีที่ถือว่ามีบทบาทและอิทธิพลอย่างยิ่งในสหภาพยุโรป แต่ในการศึกษาวิจัยนี้ก็ยัง

³⁸ เสาวนีย์ พิสิฐานุสรณ์, วิกฤติเงินยูโรต้นเยอรมนีผาดครองยุโรป[ออนไลน์], มีนาคม 2554. แหล่งที่มา <http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=91261>

ไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมบางอย่างของรัฐต่างๆ ที่ยังคงมีนโยบายเพื่อส่วนรวม จนอาจมองว่ายอมสูญเสียผลประโยชน์ของตนเองไปเพื่อส่วนรวม เช่น การที่เยอรมนียอมรับผู้ลี้ภัยเข้าประเทศจำนวนมากเนื่องจากนโยบายด้านมนุษยธรรม เป็นต้น

ความไม่มีอยู่ในโลกแห่งความจริง และการเข้าสู่โลก
แห่งจินตนาการของสิ่งรองรับความปรารถนาทำให้
ความปรารถนาเพิ่มพูนขึ้นได้ เพราะผู้ปรารถนา
สามารถควบคุมและกำหนดคุณลักษณะของสิ่งรองรับ
ความปรารถนาได้อย่างเต็มที่ สามารถทำให้สิ่ง
รองรับความปรารถนาเป็นตามที่ต้องการได้
ตามใจชอบอย่างไม่มีขีดจำกัด

ABSTRACT

Increasing the Retirement Age: Can the Dutch Experience be Applied to Thai Socio-Economic and Cultural Context?

Sureerat Jittasatian

This qualitative research aims at investigating the possibility of increasing the retirement age in Thailand by using the Netherlands' experience with retirement age reforms, focusing on cultural and socio-economic factors. The results from 17 Thai and one Dutch interviewees, together with those from the literature review, show that the issue is perceived differently in Thailand and that Thai contextual factors directly have effects on people's thinking about increasing the retirement age in many aspects; 1) Education that supports planning and savings is quite limited, therefore, people focus on accumulating wealth for their future retirement, 2) Supports from the government are not yet adequate and 3) Family is a major influence having direct effects on continuing working after 60. In fact, for the majority of workers in the agricultural and non-public sector, family is considered the last source of welfare. Nevertheless, the lessons learned from the Dutch experience, most notably the importance of close cooperation with the private sector, provide valuable insights.

Increasing the Retirement Age: Can the Dutch Experience be Applied to Thai Socio-Economic and Cultural Context?

Sureerat Jittasatian

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพฉบับนี้เล็งผลถึงการศึกษารื่องการเพิ่มการเกษียณอายุในประเทศไทยและใช้ประสบการณ์ประเทศเนเธอร์แลนด์จากการปฏิรูปการเกษียณอายุมาปรับใช้ในบริบทของไทยโดยมุ่งเน้นในปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์คนไทย 17 คนและคนเนเธอร์แลนด์ 1 คน พร้อมกับการทบทวนวรรณกรรมพบว่าความแตกต่างของประเทศไทยและบริบทปัจจัยของไทยเองมีผลต่อความคิดของคนในการเพิ่มการเกษียณอายุในหลายๆแง่มุมดังนี้

1) การศึกษามีผลต่อการวางแผนและการออมค่อนข้างน้อย คนทั่วไปมุ่งเน้นการหาทรัพย์สินเป็นหลักไว้สำหรับการเกษียณอายุในอนาคต

2) ความช่วยเหลือจากภาครัฐไม่เพียงพอจึงทำให้คนเราพึ่งพาตัวเองและ“ทำงานหารายได้ให้มากเท่าที่คนเราสามารถทำได้”

3) ครอบครัวยังเป็นตัวกำหนดหลักโดยตรงที่ส่งผลต่อการทำงานต่อหลังอายุ 60 ปี สำหรับแรงงานส่วนใหญ่ในภาคการเกษตรที่ไม่ใช่ภาครัฐ ครอบครัวยังถูกมองว่าเป็นที่พึ่งหลังจากการเกษียณอายุการทำงาน ประเด็นสำคัญจากประสบการณ์ของประเทศเนเธอร์แลนด์สะท้อนให้เห็นว่าการทำงานร่วมกันของรัฐและภาคเอกชนในการแก้ไขปัญหาทางด้านแรงงานเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การปรับเปลี่ยนอายุเกษียณประสบความสำเร็จ

Introduction

Objective

The objective of this study is to explore the Dutch experience of increasing the official retirement age and the possibility that it can be applied to the Thai contexts. This study focused on the issue of increasing the official retirement age, which applies to government employees, but it is also used as a reference for the private sector in Thailand (M. Kanchanachitra, S. &Kanchanachitra, C., 2012). Perceptions, suggestions and comments on the issue from Thai scholars, government officials and business executives are analyzed to determine and clarify how factors in the Thai contexts (i.e. socio-economic and cultural factors) have effects on the changes in retirement age.

Background

UN (2014) stated that the percentage of people aged 60 and over will be 34% in 2050. Two factors contribute to this problem, lower fertility rate and increasing life expectancy caused by the medical advancement. In the Netherlands, the ageing population led to a problem policy-makers anticipated, an inefficient workforce in the market which caused decreasing in payroll taxes and consequently, welfare budget balance problem (Primorac 2011). Smid (2011) presented that to increase working people in the labor market was to keep people working longer and increase the official retirement age (Smid, 2011). The Netherlands has been using increasing retirement age to solve the problem since 2013 (the official retirement age will be increased from 65 to 67 by 2023). They have been through changes, obstacles and problems. However,

if Thailand needs to resolve the same problems the same way, the more understanding of the environment and other factors are needed.

The Netherlands

As the Netherlands have the experiences in solving the problems of demographic change and welfare budget imbalance, there are two important lessons learned which are useful for other countries. First, clear policies were carefully planned and gradually implemented. The Dutch government foresaw problems and planned to balance welfare budget by encouraging people to work longer. Pension reforms were used as a solution to keep people working. The Dutch government moved the official retirement age from 65 (state pension AOW) in 1957 to 67 in 2023 (IMF, 2011 and OECD, 2014a). In between, early retirement was discouraged in 2005 (OECD, 2014a) and the Dutch government increased the occupational retirement from 65 to 67 in 2014 (OECD, 2014a). In 2012 after the pension reform was implemented, the average effective retirement age was at 62.95 years, higher than the European average at 62.5 years (OECD, 2014a).

Second, social dialogue was significantly conducted by the Dutch government for smooth policy implementation in order to avoid conflicts and policy delay. The agreements between the government, unions and the employers were reached (Rodrik, 1999). Even though the employers had difficulties in managing changes as they have to encourage training and career development for the elderly (OECD, 2014a) and the elderly also faced the declining ability of themselves (OECD, 2014b), the government and unions fully

shared their parts in managing these changes (OECD, 2014a and K. H. Hendrik P. van Dalen, Joop Schippers, 2010).

Thailand

Thailand is facing the ageing population like other European countries. Thai life expectancy was at 44 years in 1951 and in 2010, life expectancy has increased to 75 years under the same mandatory retirement age of 60 in 1951 by the Government Pension Act (M. Kanchanachitra, S. & Kanchanachitra, C., 2012). With this big change in life expectancy, the Netherlands' experiences of pension reform and increasing retirement age could be a solution to encounter this ageing population. Economically and systematically, the mechanism of increasing retirement age should have the same effects on Thai systems. However, socio-economic factors and cultural environment also have to be taken into considerations in the implementation of such a policy

The official retirement age in Thailand is only a mandatory retirement age for government officials based on Government Pension Act since 1951 which focused on the government officials who have pensionable age between of 50 to 60. However, the government official retirement age is used as a guideline for business (C. Chamchan, 2012). The fact is, there is no official retirement age in the private sector. Retirement age solely depends on the company policy while, minimally, the employees are required to have the pensionable age at 55 by Social Security Fund (M. Kanchanachitra, S. & Kanchanachitra, C., 2012).

Factors

This study was based on main factors of socio-economic and cultural factors; age, education, income, provision for old age, work attitude, intergenerational relations and family structure. From the literature review, these factors were concluded to have direct effects on retirement decisions.

At different ages, people tend to plan for retirement differently. A Dutch survey showed that younger people planned to retire early while older workers were more aware of pension plan and savings and tend to extend their work period (CBS, 2009). Smid (2011) also indicated that the more education people have, people tend to work longer (Smid, 2011). On average, people with more education from university extended their retirement age for half a year.

Income matters. Dittrich (2011) and Kaewsumalee (2009) stated that the elderly who prepared income well they tended to retire earlier than the elderly who earned the lower income (Dittrich, 2011 and Kaewsumalee, 2009).

Provision for old age consists of pension, housing and savings which were agreed by Vink (2012) and Chamchan and Boonyamanond (2011). They said that increasing of official retirement age may be a task to increase the labor participation and people who are the owner of land or housing may retire earlier than people who have the responsibility of house mortgage (Vink, 2012 and C.B. Chamchan, S, 2011).

Work attitude (job status, work motivation, job rewards and social relation at work) for the civil servants were presented by

Dittrich (2011) and Puteh (2011). They stated that the civil servants have low motivation to work longer after the official retirement age comparing to the white and blue collar workers in business sector. Also, the civil servants who were not satisfied with their jobs were determined “less productive” while positive job satisfaction was related to the decision of the retirement age (Dittrich, 2011 and Puteh, 2011).

Family structure and intergenerational relations were investigated and concluded that, in Thailand, the elderly’s incomes were from their children and their working (Knodel, et al,1992). The study showed that when the elderly lived with up to three generations, the number of working elderly decreased sharply as they received more incomes from their children (Soonthornthada, 2009).

These factors will be investigated on how they have effects of the decision of working after the effective retirement age.

Methodology

The framework is straight forward; Thai socio-economic and cultural factors were considered main factors affecting the societal acceptance on the issue of increasing retirement age. The information obtained was used to determine how these factors, in Thai contexts, might reflect different results in such a policy. This qualitative research focused on two sources of information, literature review of the Dutch documents on the increasing retirement age implementation and interviews of mainly Thai scholars, officials and business executives. In addition, a Dutch stakeholder from Social Insurance Bank, the Netherland was interviewed.

The scopes of the interview were focused on the perceptions, suggestions and comments of the increasing retirement age in Thailand. Then, the interviewees would be asked to reflect on how Thai contexts play the part in their answers. As the interviewees were selected based on the importance of the issue, different and various perspectives would be obtained to explain what the research was looking for. Then semi-structure interviews were conducted via the telephone as most of the interviewees requested. The interviewees, stakeholders in this issue, varied from executives in social security office, government pension fund, civil service commission, fiscal policy office and well-known businesses that had direct experiences with old age workers.

Each interview was transcribed, concluded and categorized. Thematic analysis was used to extract the essential themes of the interviewees' conclusions and suggestions on the issue. Then, each factor was detected in each theme analyzed.

Results

17 stakeholders out of 21 stakeholders were available for the interview. 16 were from Thai government, state-enterprise and business offices and one Dutch. 4 stakeholders were not convenient to do the interview related to a sensitive topic and stated that increasing the retirement age is needed to be studied further. On definite strong point, the Dutch systematic process of pension reform and social dialogue were concluded important and it can be used as a lesson if Thailand wants to adopt the policy.

Contrary to the literature, age and perception of work at different ages was not considered important by all interviewees as

all of them thought this was a minor issue. Income and education were considered important and related. Two aspects emerged; 1) majority of the workforce, mainly low and medium income workers, focused on making money and had little knowledge of financial planning for their retirements and 2) higher income workers had more understandings of savings and seemed to plan to retire at the official retirement age.

In the issue of income, workers with low and medium income tended work after retirement age. They would keep working as long as they could as they perceived that government supports for elderly was insufficient. With the same belief, people with high income also focused on creating wealth and savings in different forms such as assets and homes as they strongly believed that after retirement, they had to rely on their own or family supports.

People are willing to work because of difficult economic situation and the official retirement age did not affect to the workers in informal sector. Another issue of health and health care were raised by many respondents. Thai people perceived the issue of government support for health care seriously and personal poor health was the major concern that they considered important to stop working.

While family was also the important factor determining the retirement decision. Size of the family which means more supports from family members had direct influence of elderly's decision not to work. In Thai context, family is still the main support for the elderly.

Table 1: The Summary of Results

	Factors	Effects on increasing retirement age
Socio-Economic Factors	Age	None of the interviewees felt that age matters for the retirement decision, which is contrary to the literature (Ex. People at different ages expected to stop working at different time (CBS, 2009 and NSO, 2011)
	Education	Two observations emerged from the interviews, namely: 1) In general, majority of Thai people in labor-intensive industries with low and medium education, do not plan for retirement. 2) In general, people with high education plan for retirement and save, which allows them to retire at the official retirement age. This shows that education has an indirect effect through income and wealth.
	Income	The interviewees stated that income is important. People with low and medium income tend to ignore the retirement age as they have to continue working to acquire wealth as long as they can work. However, people with higher income can maintain sufficient assets and savings (or pensions) and, therefore, they will retire at the official retirement age (60)
	Provision for old age	People expect little from the government in terms of support for retirement. They focus on earnings while they still can in order to have assets and savings for retirement.
	Work attitude	People perceive work as the only way to obtain wealth. Therefore, the official retirement age does not affect the retirement decision unless they are government officials. They will stop when they have health issues, sufficient savings and assets or when the family suggests them to do so.
Cultural Factors	Intergenerational relations	In their old age, people rely on their families for living expenses and accommodation.
	Family structure	Family has direct effects on retiring decision. If the family is large, they will influence the retirement decision and may suggest the elderly not to work longer. In Thai culture, family is still considered the main source for elderly care

The results showed that people who planned well for their retirement age and saving they are not satisfied with increasing the retirement age because they will gain less benefits from the government support whereas the almost workers still work after the official retirement age because they have to work for a sufficient wealth for their life as the shown in the summary in Table 1.

Conclusion and Discussion

The objective of this study is to investigate the Dutch experience of increasing the official retirement age that can be applied to Thai socio-economic and cultural context in order to increase the public welfare related to aging population in the future. Primary data was collected from 17 stakeholders in November 2015 and analyzed with thematic analysis using categorizing strategy. The results can be concluded as follows.

a) The Netherlands and Thailand are facing different problems. Therefore, using an increase in the official retirement age as a solution may not be appropriate and the policy implementation needs social sharing and public confidence.

b) Family support and large family structure are main direct effects on the welfare and people expect a main support from family for their old age.

c) People focus on wealth accumulation due to their relatively low economic status. It showed that people work as much as they can, work to earn sufficient earnings for their savings and better life. Therefore, the retirement age relies upon people's ability and work perception. Some people work after 60 is not a selection, it is a necessity.

d) Thai policy implementation and politics are unique. Thus, political will is relevant.

It is apparent that the differences of socio-economic, cultural and environmental context in one country determines different the problem of aging population which showed in Figure 1. Thus, Thailand has to find out the solutions based on Thai environment, culture and economic circumstances.

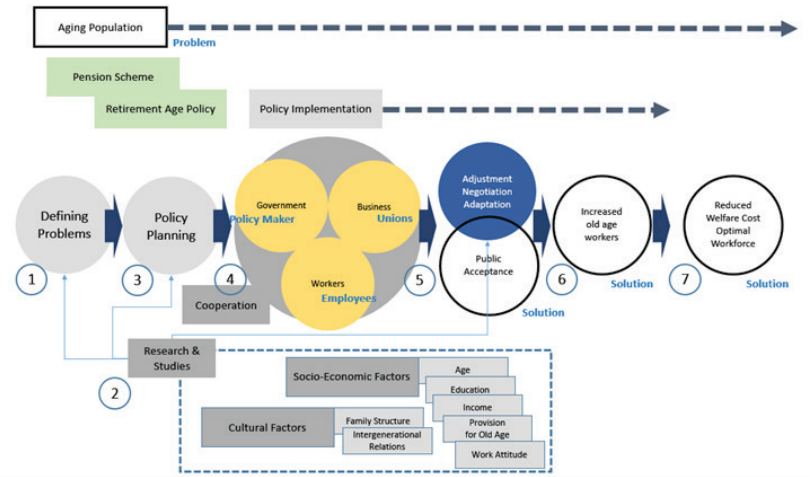

Figure 1: Framework for Thailand: Increasing Aging Population

References

- CBS. (2009). Willing to Work to Age 65. Retrieved 30 October 2015, from Statistics Netherlands. <http://www.cbs.nl/en-GB/menu/themas/arbeid-sociale-zekerheid/cijfers/extra/langer-werken.htm>
- Chamchan, C. B., S. (2011). Ageing Workers and Estimated Impacts of the Retirement Age Extension in Thailand, แรงงานสูงวัยและการคาดการณ์ผลกระทบจากการขยายกำหนดเกษียณอายุ. Retrieved July 15, 2012, from Institute for Population and Social Research, Mahidol University <http://www2.ipsr.mahidol.ac.th/ConferenceVII/Download/2011-Article-14.pdf>
- Chamchan, C. (2012). Issues in considering the new concept of “the elderly’s definition” and “the age of retirement” in Thailand. *Thai Population Journal*, 4(1), 129-150.
- Dittrich, D., Buesch, V. & Micheel, F. (2011). Working beyond retirement age in Germany: The employee’s perspective. In: ENNALS, R. & SALOMON, R. (eds.) *Older Workers in a Sustainable Society*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Hendrik P. van Dalen, K. H., Mo Wang. (2014). Recharging or Retiring Older Workers? Uncovering the Age-Based Strategies of European Employers. *The Gerontologist*.
- International Monetary Fund Washington, D. C. (2011). *Technical Note on Pensions Sector*. Retrieved from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2011/cr11209.pdf>.
- Kaewsumalee, W. (2009). *Beliefs, Attitudes, and Behaviors Toward Pre-retirement Preparation of Adult Workers In Bangkok Metropolitan Area*. (Master (M.Ed.) Developmental Psychology), Srinakharinwirot University.

- Kanchanachitra, M., Jarassit, S. & Kanchanachitra, C. (2012). *To retire or not to retire, Whose Choice is it?* : Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Knodel, J., Chayovan, N. & Siriboon, S. (1992). The Impact of Fertility Decline on Familial Support for the Elderly: An Illustration from Thailand. 18.
- NSO, N. S. O. T. (2011). *The survey of people's points of view for knowledge and attitudes towards the elderly 2011* Retrieved from <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/servopin/files/olderOPRep54.pdf>
- OECD. (2014a). *Ageing and Employment Policies: Netherlands 2014: Working Better with Age*, OECD. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1787/9789264208155-en>.
- OECD. (2014b). Working Better with Age NETHERLANDS: Assessment and main recommendations: Directorate for Employment, Labour and Social Affairs.
- Ponlok. (2015). *The Office of SMEs Promotion (OSMEP)*. Retrieved from <http://www.sme.go.th/Lists/EditorInput/DispF.aspx?List=15d-ca7fb-bf2e-464e-97e5-440321040570&ID=1781>
- Primorac, M. (2011). Supporting Aging Populations as Demographics Shift from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2011/new061011a.htm>
- Puteh, F. B. (2011). NEW RETIREMENT POLICY AND IMPACT TOWARDS PUBLIC SECTOR EMPLOYEE RETIREMENT PREPARATIONS: MALAYSIAN PERSPECTIVE.
- Rodrik. (1999). Institutions For High-Quality Growth: What They Are and How to Acquire Them.

- Smid, T. W., S. V. D. (2011). *The effect of announced statutory retirement age change on retirement plans of starters on the Dutch labour market*. SEO Economic Research, Amsterdam.
- Soonthornhdhada, K. (2009). *Family patterns and elderly welfare*, รูปแบบครอบครัวกับการเกื้อหนุนและสวัสดิการผู้สูงอายุ. In: PODHISITA, C. & TAWEESIT, S., eds. 2009 Paper presented at the IPSR Annual Conference V on Thai Families in the Social and Demographic Transitions, Krungthon Ballroom, 3rd Floor, Royal River Hotel, Bangkok.
- UN. (2014). *Population Facts*. United Nations Retrieved from http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/popfacts/PopFacts_2014-4.pdf.
- Maxwell J.A., a. M., B. (2008). *Catagorizing and connecting strategies in qualitative data analysis*. New York: Guildford Press.
- Vink, S. (2012). *Increasing the official retirement age to 67. An analysis for the Netherlands*. (Master of Economics), Erasmus University Rotterdam.
- Wiriyanupong, S. C. a. N. (2013). Thai Pension Scheme. Retrieved 4 October 2015, from Fiscal Policy Offiec <http://www.fpo.go.th/S-l/Source/Article/Article146.pdf>

ความไม่มีอยู่ในโลกแห่งความจริง และการเข้าสู่โลก
แห่งจินตนาการของสิ่งรองรับความปรารถนาทำให้
ความปรารถนาเพิ่มพูนขึ้นได้ เพราะผู้ปรารถนา
สามารถควบคุมและกำหนดคุณลักษณะของ
สิ่งรองรับความปรารถนาได้อย่างเต็มที่ สามารถ
ทำให้สิ่งรองรับความปรารถนาเป็นตามที่ตนต้องการ
ได้ตามใจชอบอย่างไม่มีขีดจำกัด

ABSTRACT

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับบทบาทสิ่งรองรับความปรารถนา
ในวรรณกรรมโปรตุเกส
กรณีศึกษา *Os Maias* โดย Eça de Queiroz

เบญจรงค์มี รุจนวีริทธิ์

In literary world, many male writers have written about ‘woman’. This article aims to analyze the method and the reason of the representation of ‘woman’ in Portuguese literature through its female protagonist Maria Eduarda da Maia from *Os Maias* by Eça de Queiroz. The analysis of how this character is constructed along with ‘Triangular desire’ theory by René Girard and the philosophical conceptualization about desire are applied to have the result. It was found that Maria Eduarda is a dependent character, created by Donjuanesque desire of Carlos. She is created to only hold the role of object of desire in the story which made her an absent and imagined ‘perfect’ woman.

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับบทบาทสิ่งรองรับความปรารถนา ในวรรณกรรมโปรตุเกส กรณีศึกษา *Os Maias* โดย Eça de Queiroz

เบญจรัตน์ รุจน์วีรวิทย์

บทคัดย่อ

ในแวดวงวรรณกรรม มีงานเขียนจำนวนมากของนักเขียนชายที่เขียนเกี่ยวกับ ‘ผู้หญิง’ บทความนี้จึงมีจุดประสงค์ที่จะวิเคราะห์วิธีและสาเหตุของการนำเสนอภาพลักษณ์ของ ‘ผู้หญิง’ ในวรรณกรรมโปรตุเกส ผ่านตัวละครหลักเพศหญิง Maria Eduarda da Maia จาก *Os Maias* โดยนักเขียนโปรตุเกส Eça de Queiroz โดยวิเคราะห์ลักษณะวิธีการสร้างตัวละคร และใช้ทฤษฎี ‘สามเหลี่ยมแห่งความปรารถนา’ ของ René Girard ประกอบกับแนวคิดปรัชญาเกี่ยวกับความปรารถนาในการวิเคราะห์หาคำตอบ ซึ่งทำให้พบว่า Maria Eduarda เป็นตัวละครที่ไม่มีตัวตนด้วยตัวเองในเรื่อง และเป็นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นจากความปรารถนาแบบ Don Juan ของ Carlos เธอทำหน้าที่เป็นเพียงสิ่งรองรับความปรารถนาของตัวละครชายในเรื่อง อันทำให้เธอถูกนำเสนอในรูปแบบของหญิงที่ไม่มีอยู่ และหญิงที่ถูกจินตนาการขึ้นให้เป็นหญิงสาวที่สมบูรณ์แบบ

บทนำ

“Have you any notion of how many books are written about women in the course of one year? Have you any notion how many are written by men? Are you aware that you are, perhaps, the most discussed animal in the universe?”
(Woolf 24)

บทความนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากคำถามที่อ้างอิงไปในเบื้องต้น อันเป็นคำถามที่ Virginia Woolf ได้เขียนไว้ใน *The room of one's own* โดยเธอได้ตั้งคำถามถึงงานเขียนจำนวนมากในโลกวรรณกรรมที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นโดยนักเขียนชายและที่มักเขียนถึง‘ผู้หญิง’

ดูเหมือนว่าตลอดเวลาที่ผ่านมา ‘ผู้หญิง’ จะเป็นแรงบันดาลใจหลักในการสร้างสรรค์งานเขียนของนักเขียนชาย อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดคำถามต่อมาว่าอะไรคือผลของแรงบันดาลใจดังกล่าว? นักเขียนชายสร้างสรรค์‘ผู้หญิง’อย่างไรในงานเขียนของตน?

งานเขียนชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะวิเคราะห์วิธีและสาเหตุของการนำเสนอภาพลักษณ์ของ ‘ผู้หญิง’ ในวรรณกรรมโปรตุเกส โดยใช้ *Os Maias* โดย Eça de Queiroz เป็นกรณีศึกษา และเน้นวิเคราะห์ตัวละครหลักเพศหญิงของเรื่องอันได้แก่ Maria Eduarda da Maia

Os Maias

ถึงแม้เรื่องราวในวรรณกรรมมักจะเป็นเรื่องแต่ง ไม่ได้เกิดขึ้นจริง แต่ด้วยความที่วรรณกรรมเป็นผลผลิตหนึ่งของสังคม ทำให้หลายครั้งเราสามารถเรียนรู้สภาพความเป็นจริงของแต่ละสังคม หรือแม้กระทั่งเปิดโปงการกดขี่ทางเพศ หรือชนชั้นที่ถูกซ่อนอยู่ในสังคมนั้นๆ ผ่านเรื่องราวที่ถูกแต่งขึ้นแต่ละเรื่อง

หากพูดถึงเรื่องแต่งที่สะท้อนสภาพความเป็นจริงของสังคมโปรตุเกสได้ดีที่สุด คงไม่นักเขียนคนใดสามารถทำได้ดีเท่า Eça de Queiroz นักเขียนโปรตุเกสชื่อดัง 1 ในกลุ่มปัญญาชนสำคัญที่พยายามเปลี่ยนแปลงสังคมโปรตุเกสในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และผู้นำของงานเขียนแนวสำนึมนิยายในวงการวรรณกรรมโปรตุเกสไปได้

Maria Eduarda da Maia เป็นตัวละครหลักเพศหญิงใน *Os Maias* : *Episódio da Vida Romântica* (1888) ซึ่งเป็นนิยายที่ชื่อดังที่สุดของ Eça de Queiroz และเป็นงานเขียนที่ซับซ้อนที่สุดในโครงการสร้างสรรค์งานเขียนส่วนตัว

ของเขาที่ชื่อว่า ‘เรื่องราวชีวิตโปรตุเกส’ [Cena da Vida Portuguesa]¹

ใน *Os Maias* นี้ Eça de Queiroz นำเสนอ ‘ภาพวาด’ ของสังคมชนชั้นสูงในโปรตุเกสในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่มีการศึกษาและฐานะร่ำรวย แต่ไม่ทำประโยชน์อันใดให้กับสังคม (Matos, “Carlos” 569; Berardinelli 23) ผ่านเรื่องราว 4 ชั่วโมงของครอบครัวชนชั้นสูง ณ เมืองลิสบอน ตระกูล ‘Maias’ อันได้แก่ Caetano da Maia (ปู่ทวด) Afonso da Maia (ปู่) Pedro da Maia (พ่อ) และ Carlos Eduardo da Maia (ลูกชาย) เนื้อเรื่องของ *Os Maias* มีความซับซ้อนมาก ประกอบไปด้วยเรื่องราวเล็กย่อยระหว่างตัวละครต่างๆ มากมาย ทับซ้อนไปกับเรื่องราวหลักซึ่งก็คือ ความรักของ Carlos และ Maria Eduarda (Reis 83-86)

Os Maias มี Carlos เป็นตัวละครหลักที่มีความปรารถนา [desire] เป็นแรงขับเคลื่อนการกระทำส่วนใหญ่ และมี Maria Eduarda เป็นสิ่งรองรับความปรารถนา [object of desire] ที่สำคัญของเขา (Reis 33: 83-86; Vilela 95) กล่าวคือ Carlos เป็นตัวละครที่มักปรารถนาในตัวหญิงสาว และเขาก็มักสนองความปรารถนาเหล่านั้นจนได้หญิงคนนั้นมาครอบครอง แต่หลังจากนั้นเขาก็มักจะหมดความปรารถนาในตัวหล่อนและสุดท้ายก็ทิ้งหล่อนไป หากมีแต่เพียงความปรารถนาในตัว Maria Eduarda เท่านั้นที่ไม่หมดไปถึงแม้ว่าเขาจะแย่งเธอจาก Castro Gomes มาครอบครองได้สำเร็จ และเขายังปรารถนาที่จะแต่งงานกับ Maria Eduarda อันเป็นสัญลักษณ์ของการปลดแอกจากวงเวียนความปรารถนาชั่วครวที่เขามักมีอีกด้วย

¹ “The passion of desire is an agitation of the soul caused by the spirits which dispose it to wish for the future the things which it represents to itself as agreeable. Thus we do not only desire the presence of the absent good, but also the conservation of the present, and further, the absence of evil, both of that which we already have, and of that which we believe we might experience in time to come.” (Descartes; cited in Schrift 174)

ปมเรื่องราวอันซับซ้อนของ *Os Maias* คลี่คลายลงจากการเปิดเผยความจริงเกี่ยวกับการสมสู่ภายในสายเลือดเดียวกัน [incest] ระหว่างพี่น้องคือ Maria Eduarda da Maia (พี่สาว) และ Carlos Eduardo da Maia (น้องชาย) ที่ถูกพลัดพรากจากกันตอนสมัยเด็ก อันเป็นสาเหตุของจุดจบที่น่าสลดใจของเรื่องราวทั้งหมดอันได้แก่ ความตายของปู่ Afonso และความตายทางอัตลักษณ์ของ Carlos ในตอนจบ

การสร้างตัวละคร Maria Eduarda da Maia ใน *Os Maias*

Maria Eduarda เป็นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นด้วยวิธีเฉพาะ และไม่ได้มีตัวตนเป็นของตัวเอง โดย Natália Correia กล่าวไว้ว่า Maria Eduarda เปรียบเสมือน ‘ภาพลวงตาของ Carlos’ [“fantasmagoria de Carlos”] (cited in Vilela 323) กล่าวคือเธอเป็นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นโดย Carlos และไม่มีมิติอื่นใดเกินไปกว่าที่ Carlos พิจารณาให้เธอเป็น ความมีอยู่ [presence] ของตัวละคร Maria Eduarda (และความไม่มีอยู่ [absence] ก็เช่นเดียวกัน) จะมีขึ้นได้นั้นขึ้นอยู่กับ Carlos ทั้งสิ้น

“Maria Eduarda, as an autonomous entity, as a defined efficient force through conscious personal acts, generative of inevitable collisions, does not exist. It is the eyes of Carlos that see her, that activate her...”² (Pimentel 102; แปลจากต้นฉบับภาษาโปรตุเกสเป็นภาษาอังกฤษโดยผู้เขียน)

และเนื่องจาก Carlos เป็นตัวละครที่สามารถนิยามได้ด้วยความสามารถอันเป็นตัวกระตุ้นหลักของการกระทำของเขาดังที่เกริ่นไปในข้างต้น อีกทั้ง Ana Luísa Vilela ยังกล่าวไว้ใน *Poética do Corpo* (2012) อีกว่า

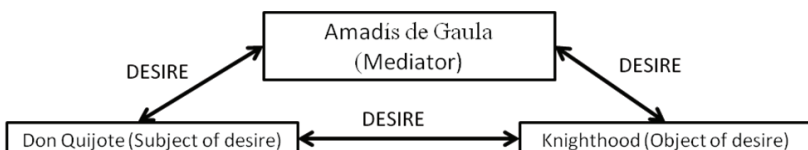
² “The uneasiness a man finds in himself upon the absence of anything whose present enjoyment carries the idea of delight with it, is that we call desire.” (Locke; cited in Schrift 174)

ความปรารถนาเป็นสิ่งที่สร้าง‘ร่างกายของผู้หญิง’ให้มีปรากฏขึ้นใน *Os Maias* (Vilela 349) จึงสามารถสรุปได้ว่า ตัวละคร Maria Eduarda นั้นไม่ได้เพียงถูกสร้างขึ้นจากตัวละคร Carlos หากแต่เป็นความปรารถนาของตัวละคร Carlos ที่สร้างให้เธอมีตัวตนขึ้นมาใน *Os Maias*

ดังนั้นก่อนที่จะสามารถวิเคราะห์กระบวนการสร้างตัวละคร Maria Eduarda ได้นั้น จะต้องทำความเข้าใจความปรารถนาของตัวละคร Carlos เสียก่อน

Carlos Eduardo : ‘สามเหลี่ยมแห่งความปรารถนา’ ของ René Girard

ใน *Mensonge romantique et vérité romanesque* (1961) René Girard นำเสนอทฤษฎี‘สามเหลี่ยมแห่งความปรารถนา’ [triangular desire] ของตัวละครในนิยายที่สามารถนำมาใช้ในการทำความเข้าใจตัวละคร Carlos และความปรารถนาของเขาได้ โดย Girard อธิบายว่า ความปรารถนาของตัวละครในนิยายเป็นผลลัพธ์ของการเลียนแบบความปรารถนาของ‘ตัวกลาง’ [mediator] ผู้ซึ่งทำหน้าที่เป็นต้นแบบความปรารถนา พร้อมทั้งกำหนดสิ่งรองรับความปรารถนา [object of desire] ให้แก่ผู้ปรารถนา [subject of desire] และเชื่อมโยงทั้งสองสิ่งเข้าหากัน ‘ตัวกลาง’มีตัวตนอยู่จริงหรือไม่นั้นไม่สำคัญ หากแต่สื่อกลางของความปรารถนานั้นมีอยู่จริงแน่นอน ผู้ปรารถนาจึงเปรียบเสมือนผู้ตามสิ่งที่‘ตัวกลาง’ชี้นำ ดังเช่น Don Quijote [subject of desire] ผู้ซึ่งมีสิ่งที่ปรารถนาคือความเป็นอัศวิน [object of desire] โดยมี Amadis de Gaula เป็น‘ตัวกลาง’หรือผู้ชี้นำและเชื่อมโยงให้ Don Quijote เกิดความปรารถนาในความเป็นอัศวินขึ้น (Girard 9-11)

หากนำทฤษฎี‘สามเหลี่ยมแห่งความปรารถนา’ของ Girard มาวิเคราะห์ตัวละคร Carlos จะพบว่ามีการอ้างอิงถึง‘ตัวกลาง’ของ Carlos ในบทสนทนาที่ João de Ega (เพื่อนสนิทของ Carlos) พูดกับ Carlos ถึงตัว Carlos เอง

“You really are extraordinary! But your case is a perfectly simple one, it’s the old Don Juan syndrome. Don Juan experienced those same alternations between fire and ashes. He was looking for his ideal woman, and looking for her principally, and quite rightly too, among the wives of other men. And once he’d slept with a woman, he would declare that he’d been deceived, that she was not the one for him. He would apologise and leave. He had a thousand and three women in Spain alone. You, like him, are simply a libertine and will end up as tragically as he did – in Hell!” (Queiroz n. pag.)

จากบทสนทนานี้ และจากการกระทำของตัวละคร Carlos เองที่ก็เหมือนกับ Don Juan ด้วยนั้น ทำให้ได้ข้อสรุปว่า Carlos มี Don Juan เป็น‘ตัวกลาง’ กล่าวคือความปรารถนาของเขาเป็นการเลียนแบบความปรารถนาของ Don Juan ดังนั้นจึงสามารถสรุปต่อมาได้ว่า Maria Eduarda นั้นสุดท้ายแล้วเป็นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นจากความปรารถนาแบบ Don Juan ของ Carlos หรือเป็นสิ่งรองรับความปรารถนาแบบ Don Juan ของ Carlos นั่นเอง

Don Juan

ถึงแม้ Don Juan มักจะเป็นที่รู้จักในภาพของเจ้าแห่งการเกี้ยวพาราสี [great seducer] เพราะไม่ว่าเรื่องราวของ Don Juan จะถูกเขียนขึ้นใหม่โดยนักเขียนคนใด Don Juan มักถูกนำเสนอในรูปแบบของชายที่เกี้ยวพาราสีหญิงสาวมากมายด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา แต่แท้จริงแล้วนั้น ในเบื้องลึกของ

ความเป็นเจ้าแห่งการเกี้ยวพาราสี Don Juan คือเจ้าแห่งความปรารถนา [great desirer] เพราะก่อนที่จะเกี้ยวพาราสีหญิงสาวนั้น เขาจะต้องปรารถนาในตัวหญิงสาวคนนั้นก่อน ดังที่ Søren Kierkegaard กล่าวถึง Don Juan ใน *Either/Or* (1843)

“Therefore, he does not seduce. He desires, and this desire acts seductively. To this extent he does seduce” (Kierkegaard 98-99)

ความปรารถนาของเจ้าแห่งความปรารถนาอย่าง Don Juan นั้นมีลักษณะเฉพาะเป็นอย่างมาก เพราะเป็นความปรารถนาในตัวหญิงสาวแบบรุนแรง แต่ชั่วคราวและไม่มีที่สิ้นสุด ที่สามารถเกิดขึ้นและหายไปได้ในเวลาเพียงชั่วพริบตา และเป็นแบบนี้ต่อไปอยู่เรื่อย ๆ ดังที่สามารถสังเกตได้จากตัวละคร Carlos เอง ผู้ซึ่งมี Don Juan เป็น ‘ตัวกลาง’ ดังที่กล่าวไป

“Carlos continued indolently smoking and talking about the Countess and the almost immediate sense of satiety that had filled him as soon he had exchanged three words with her in her own drawing room. And this wasn’t the first time he had experienced these sudden false rushes of desire, which almost always came disguised as love, threatening, at least for a time, to absorb his whole being, but which always ended in tedium and boredom. They were like trails of gunpowder laid on a stone; a spark ignites them and they flare instantly into a flame so fierce that it seems about to consume the entire universe, only to die down at once and leave nothing but a black smudge on the stone. Was his perhaps one of those weak hearts, soft and flaccid, incapable of preserving any true emotion, a heart that

allowed deep feelings to slip through the loose weave of its coarse fabric?” (Queiroz n. pag.)

ดังนั้นเพื่อที่จะสามารถต่อเวลาให้กับความปรารถนาแบบชั่วคราวของ Don Juan หรือปลดแอกจากวงเวียนที่ไม่มีที่สิ้นสุดดังกล่าวได้นั้น ทั้ง Don Juan และ Carlos จะต้องถูกเติมเต็มอย่างรุนแรงและสม่ำเสมอด้วยปัจจัยที่ทำให้เกิดความปรารถนาในปัจจุบันในโลกตะวันตกอันได้แก่ ความไม่มีอยู่ [absence] และ จินตนาการ [imagination] อันเป็นผลทำให้ Maria Eduarda หรือหญิงสาวผู้ที่จะสามารถปลดแอก Don Juan อย่าง Carlos ได้นั้นต้องกลายเป็นตัวละครที่ไม่มีอยู่และถูกจินตนาการขึ้นในระหว่างเรื่องไปด้วยโดยปริยาย

ความไม่มีอยู่และความปรารถนา

ความไม่มีอยู่ [absence] และความปรารถนามีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดในโลกตะวันตก ดังที่ Alan D. Schrift แสดงให้เห็นในแนวคิดของนักปรัชญาตะวันตกใน “Spinoza, Nietzsche, Deleuze: an other discourse of desire” (2000)

“When desire does become the object of philosophical reflection, almost without exception it is conceived as the consequence of the lack of the object desired.” (Schrift 174)

Schrift นำเสนอให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างความไม่มีอยู่และความปรารถนานั้นมีปรากฏในความคิดตะวันตกตั้งแต่ใน *Symposium* ของ Plato ที่ซึ่ง Socrates ได้กล่าวไว้ว่า

“Then he and everyone who desires, desires that which he has not already, and which is future and not present, and which he has not, and is not, and of which he is in want; - these are the sort of things which love and desire seek?” (Plato n. pag.)

‘สิ่งที่เขายังไม่มี’ [“that which he has not already”] หรือกล่าวคือ ความไม่มีอยู่ [absence] นั้นยังปรากฏให้เห็นในแนวคิดของนักปรัชญาตะวันตกยุคต่อมาอย่างต่อเนื่อง ดังที่ Schrift นำเสนอให้เห็นในแนวคิดของ Thomas Hobbes³, René Descartes⁴, John Locke⁵ และคนอื่น ๆ อีกมากมาย

และนอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างความไม่มีอยู่และความปรารถนายังปรากฏอยู่ในปกรณัมปรัมปรา[myth]ตะวันตก สิ่งซึ่งสะท้อนถึงสิ่งที่มีอยู่จริงในสังคมและถ่ายทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ดังที่ Denis de Rougemont นำเสนอให้เห็นในปกรณัมความรักชื่อดังของ Tristan และ Iseult ใน *L'Amour et l'Occident* (1939) โดย Rougemont นำเสนอให้เห็นว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดความรักระหว่างทั้งสองคือ ความไม่มีอยู่ของกันและกัน ไม่ใช่ความมีอยู่ [presence]

จากการนำเสนอในเบื้องต้น จึงสามารถสรุปได้ว่าในโลกตะวันตก 1 ในปัจจัยที่ทำให้ความรู้สึกปรารถนาในบางสิ่ง หรือบางคนเกิดขึ้นและเพิ่มพูนขึ้นคือความไม่มีอยู่ของสิ่งที่ถูกปรารถนา ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างความไม่มีอยู่และความปรารถนาก็ปรากฏอยู่ในงานเขียนของ Eça de

³ “...save that by desire, we always signify the absence of the object; by love, most commonly the presence of the same.” (Hobbes; cited in Schrift 174)

⁴ “The passion of desire is an agitation of the soul caused by the spirits which dispose it to wish for the future the things which it represents to itself as agreeable. Thus we do not only desire the presence of the absent good, but also the conservation of the present, and further, the absence of evil, both of that which we already have, and of that which we believe we might experience in time to come.” (Descartes; cited in Schrift 174)

⁵ “The uneasiness a man finds in himself upon the absence of anything whose present enjoyment carries the idea of delight with it, is that we call desire.” (Locke; cited in Schrift 174)

Queiroz อย่าง *Os Maias* ด้วยเช่นกัน และสามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนในตัวละคร Maria Eduarda

Maria Eduarda หญิงสาวผู้ไม่มีอยู่

Maria Eduarda เป็นตัวละครที่สำคัญมากสำหรับเรื่องราวของ *Os Maias* แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นตัวละครที่ไม่มีอยู่ [absent] เกือบจะทั้งเรื่อง ดังที่ Ana Luísa Vilela กล่าวไว้

“The representation of Maria Eduarda will never liberate herself from the regime of absence to which she was always subjected”⁶ (Vilela 356; แปลจากต้นฉบับภาษาโปรตุเกส เป็นภาษาอังกฤษโดยผู้เขียน)

จากการที่ Maria Eduarda รับบทบาทสิ่งรองรับความปรารถนาของ Carlos เธอจึงถูกนำเสนอในรูปแบบของหญิงสาวที่ไม่มีอยู่ [absent woman] เพื่อให้ Carlos เกิดความรู้สึกปรารถนาในตัวเธอขึ้น เพราะความไม่มีอยู่ส่งผลต่อความปรารถนาดังที่ได้นำเสนอไป โดยเฉพาะในช่วงเริ่มแรกของการลุ่มหลงปรารถนาในตัว Maria Eduarda ของ Carlos โดยทุกครั้งที่เขาเห็นเธอปรากฏขึ้น เธอจะหายตัวไปในเวลาต่อมาทันที

“She had happened to pass him one day, as lovely as a goddess lost on the Aterro, she had chanced to let drop into his soul one of those dark-eyed looks, and then she had disappeared, evaporated, as if she really had ascended into Heaven, to remain, for ever more, invisible and supernatural; and there was he, with that gaze lodged in his heart, unsettling his whole being and silently directing

⁶ “a representação de Maria Eduarda nunca se libertará do regime de ausência a que foi prolongamente sujeita” (Vilela 356)

his inner life, his thoughts, desires and curiosities, and all because of a delightful stranger, of whom he knew nothing except that she was tall and fair and owned a griffon dog. That's how it is with shooting stars! They are no different in essence, nor do they contain more light than other stars, but precisely because they are so fleeting and so evanescent, they appear to give off a more divine light, and the dazzle they leave behind in our eyes is more troubling and more enduring. He had not seen her again. Others had seen her. Taveira had. In the Grémio, he had even heard a corporal in the lancers talking about her and asking who she was, because he came across her every day. Yes, the corporal came across her every day. He, however, never saw her and so could not rest easy.” (Queiroz n. pag.)

การปรากฏตัวขึ้นและหายไปในเวลาต่อมาของตัวละคร Maria Eduarda เกิดขึ้นหลายครั้งในระหว่างเรื่อง เพื่อบ่งชี้ความปรารถนาของ Carlos ให้มีมากขึ้นเรื่อย ๆ จนสุดขอบ

และจากการที่ความปรารถนาของ Carlos มีลักษณะเป็นความปรารถนาที่เกิดขึ้นและหายไปอย่างง่ายดายแบบ Don Juan ทำให้ Maria Eduarda ต้องเป็นหญิงสาวที่ไม่มีอยู่มากกว่า และบ่อยกว่าหญิงสาวคนอื่นในเรื่อง เพื่อที่จะสามารถเอาชนะความปรารถนาแบบ Don Juan ได้ หากพิจารณาความคิดของ Carlos ตอนที่เขาเห็น Maria Eduarda ปรากฏตัวต่อหน้าเค้าน้อยเกินไป จะเห็นได้ว่า ความไม่มีอยู่มีบทบาทสำคัญมากที่จะหล่อเลี้ยงความปรารถนาของ Carlos ให้มีต่อไปได้

“Carlos again met her eyes, deep and serious, but she seemed to him less beautiful; she was wearing a more complicated outfit in two tones, blue-grey and cream, and

on her broad- brimmed hat, in the English style, fluttered something red, a flower or a feather. That afternoon, she was not a goddess descending from the plump golden clouds gathering in the sky above the sea; she was merely a very pretty foreigner on her way back to her hotel.” (Queiroz n. pag.)

หลังจากการปรากฏตัวบ่อยครั้ง จนเกือบทำให้ Carlos เริ่มหมดความปรารถนาในตัวเธอ ตัวละคร Maria Eduarda ก็ไม่ปรากฏตัวต่อหน้า Carlos อีกเลยเป็นเวลานาน อันส่งผลให้ความปรารถนาในตัว Maria Eduarda ของ Carlos ลุกโชนขึ้นอีกครั้ง และ Carlos ก็เริ่มไล่ล่าหาตัวเธออีกครั้งจากความไม่มีอยู่ดังกล่าว

“Carlos, meanwhile, was pondering the reason that was taking him to Sintra. And he did not really know why he was going there; but it had been two weeks since he had seen that woman who seemed to walk the Earth like a goddess and since he had met the intense darkness of those two eyes that had fixed on his; now that he imagined her to be in Sintra, he was hurrying there too. He expected nothing and desired nothing. He did not know if he would see her or if she would already have left, but he was going there, and it was enough of a pleasure, as he drove along that road, simply to think of her with those sweet feelings in his heart, and to drive into the town under the shade of Sintra’s lovely trees.” (Queiroz n. pag.)

ใน *Os Maias* Maria Eduarda ไม่ใช่ตัวละครหญิงที่ถูกนำเสนอในลักษณะของหญิงสาวที่ไม่มีอยู่แต่เพียงผู้เดียว หากแต่มีคุณหญิง Gouvarinho ที่ถูกนำเสนอเป็นหญิงสาวที่ไม่มีอยู่ เพื่อกระตุ้นความปรารถนาของ Carlos ด้วยเช่นกัน

“The figure that emerged from the curtained shadows around the bed, in a golden glow of tousled reddish hair, was the Count de Gouvarinho’s wife – she was not a splendid Renaissance goddess like Madame Rughel, nor, like the colonel’s wife, was she the prettiest woman Baptista had ever laid eyes on, but with her pert nose and her large mouth, she shone brighter and better in Carlos’ imagination than either of them, and all because he had expected to see her that night and she had not appeared.” (Queiroz n. pag.)

แต่ความไม่มีอยู่ของคุณหญิง Gouvarinho นั้นต่างจากความไม่มีอยู่ของ Maria Eduarda กล่าวคือความไม่มีอยู่ของคุณหญิง Gouvarinho นั้นมีความตื่นขึ้น และเกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งเท่า Maria Eduarda ทั้งยังกลายเป็นความมีอยู่ที่มากเกินไปสำหรับ Carlos ในเวลาต่อมา จนทำให้ความปรารถนาในตัวคุณหญิง Gouvarinho ของ Carlos หายหมดไปอย่างสิ้นเชิง ซ้ำยังทำให้เธอกลายเป็นหญิงสาวที่ Carlos พยายามตีตัวออกห่างอีกด้วย

“That Gouvarinho woman again! It seemed to him he would never have another conversation in his life in which her name didn’t crop up, and that there would be no road in his life which she didn’t block! And he decided there and then not to see her again, to write her a short, polite note, refusing to go to Santarém and offering no excuses.” (Queiroz n. pag.)

มีแต่เพียงหญิงสาวที่ไม่มีอยู่อย่างลึกซึ้ง และบ่อยครั้งเท่านั้น ที่จะสามารถปลดแอกวงเวียนความปรารถนาชั่วคราวแบบ Don Juan ของ Carlos ได้ อันเป็นเหตุทำให้ Maria Eduarda ถูกนำเสนอในรูปแบบดังกล่าวนั่นเอง

นอกจากนี้ความไม่มีอยู่ของ Maria Eduarda ยังส่งผลลัพธ์อื่นอีก กล่าวคือ จากการที่ Maria Eduarda ไม่มีอยู่ในโลกแห่งความจริง ทำให้ Carlos สร้าง Maria Eduarda ขึ้นมาในจินตนาการของเขา โดยการจินตนาการถึงสิ่งรองรับความปรารถนานี้ก็เป็นอีก 1 ปัจจัยที่ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาขึ้นในโลกตะวันตกดังที่เกรินไปในเบื้องต้น

จินตนาการและความปรารถนา

นอกจากความไม่มีอยู่แล้ว จินตนาการก็มีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับความปรารถนาเช่นกัน โดยสามารถพิจารณาได้จากแนวคิดเกี่ยวกับ‘สิ่งที่ถูกปรารถนา’ของ Baruch Spinoza ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดของ Plato ใน *Euthyphro* ในขณะที่ Plato นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ‘สิ่งที่ถูกปรารถนา’ว่า สิ่งนั้นถูกปรารถนาโดยปัจเจกเพราะสิ่งนั้นดี Spinoza เสนอแนวคิดไปอีกทางว่า ปัจเจกไม่ได้ปรารถนาสิ่งนั้นเพราะสิ่งนั้นดี แต่สิ่งนั้นถูกมองว่าดีโดยปัจเจก เพราะเป็นสิ่งที่ปัจเจกปรารถนา กล่าวคือคุณสมบัติ‘ดี’ในสิ่งนั้นไม่ได้มีขึ้นมาจากตัวของมันเอง หากแต่เป็นตัวปัจเจกที่ให้คุณลักษณะ‘ดี’ต่อสิ่งนั้นเพราะปัจเจกปรารถนาในสิ่งนั้น (Schrift 177)

“It is clear that we neither strive for, nor will, neither want, nor desire anything because we judge it to be good; on the contrary, we judge something to be good because we strive for it, will it, want it, and desire it.” (Spinoza; cited in Schrift 177)

โดยแนวคิดเกี่ยวกับ‘สิ่งที่ถูกปรารถนา’ของ Spinoza นั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดของ Friedrich Nietzsche เพราะNietzsche พิจารณาว่า คุณค่าของสิ่งหนึ่งเป็นเพียงผลลัพธ์ของกระบวนการความปรารถนา ไม่มีคุณลักษณะใดในตัวสิ่งนั้นเองที่ลบล้างให้ปัจเจกปรารถนาได้ หากมีแต่เพียงตัวผู้ปรารถนาเองที่เป็นคนกำหนดคุณลักษณะนำปรารถนาเหล่านั้นให้กับสิ่งนั้น (Schrift 177)

จากแนวคิดในทิศทางของ Spinoza และ Nietzsche นี้ ทำให้สามารถเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างจินตนาการและความปรารถนา เพราะในโลกแห่งความเป็นจริงผู้ปรารถนาไม่สามารถกำหนดคุณลักษณะของสิ่งรองรับความปรารถนาได้ตามที่ตนต้องการอย่างไม่มีขีดจำกัด เพราะในโลกแห่งความเป็นจริงคุณลักษณะของสิ่งที่ถูกปรารถนาสามารถปรากฏขึ้นได้ พร้อมทั้งยังสามารถขัดแย้งกับคุณลักษณะที่ผู้ปรารถนาอยากให้เป็น และทำให้กระบวนการของความปรารถนาในสิ่งนั้นของผู้ปรารถนาถูกทำลายลงได้

แต่หากเป็นในจินตนาการของผู้ปรารถนาเอง เขามีอิสระอย่างไม่มีขีดจำกัดในการกำหนดคุณลักษณะใดก็ได้ให้กับสิ่งรองรับความปรารถนา พร้อมทั้งไม่มีการขัดแย้งใด ๆ จากสิ่งนั้น ผู้ปรารถนาสามารถดำเนินบทบาท ‘ประธาน’ หรือ ‘the Subject’ ‘the Absolute’ ‘the One’ ตามคำพูดของ Simone de Beauvoir ใน *Le deuxième sexe* (1949) ได้อย่างเต็มที่ และสิ่งรองรับความปรารถนาดังกล่าวก็ตกอยู่ในฐานะของ ‘กรรม’ หรือ ‘the Object’ ‘the Other’ อย่างเต็มตัวเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ ความไม่มีอยู่ในโลกแห่งความจริง และการเข้าสู่โลกแห่งจินตนาการของสิ่งรองรับความปรารถนาทำให้ความปรารถนาเพิ่มพูนขึ้นได้ เพราะผู้ปรารถนาสามารถควบคุมและกำหนดคุณลักษณะของสิ่งรองรับความปรารถนาได้อย่างเต็มที่ สามารถทำให้สิ่งรองรับความปรารถนาเป็นตามที่ต้องการได้ตามใจชอบอย่างไม่มีขีดจำกัด

และเพื่อบ่มเพาะความรู้สึกปรารถนาให้สูงส่งหรือเพื่อหลุดพ้นจากวงจรความปรารถนาชั่วครวญแบบ Don Juan คุณลักษณะที่ผู้ปรารถนากำหนดให้สิ่งรองรับความปรารถนามีนั้นมักจะต้องเป็นคุณลักษณะที่ ‘สมบูรณ์แบบ’ ตามอุดมคติของตัวผู้ปรารถนาเอง กล่าวคือสิ่งรองรับความปรารถนาจะต้องถูก ‘crystallized’ โดยผู้ปรารถนา ตามคำพูดของ Stendhal ใน *De l’amour* (1822)

“What I call crystallization is the operation of the mind that draws from all that presents itself the discovery that the loved object has some new perfections.”⁷ (Stendhal 4)

กระบวนการ ‘crystallization’ นี้มีความสำคัญสำหรับบุคคลที่ปรารถนา เพราะตามที่ Stendhal กล่าวไว้ว่า การที่ปัจเจกจะสามารถห่มเทให้กับสิ่งที่ถูกปรารถนาได้นั้น สิ่งนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องมีลักษณะ ‘สมบูรณ์แบบ’ เพื่อความเหมาะสมต่อการห่มเทดังกล่าวของผู้ปรารถนา (Stendhal 35) โดยตามแนวคิด Stendhal ‘crystallization’ เป็น 1 ใน 3 ขั้นตอนที่เกิดขึ้นแบบนิรันดร์ในวงเวียนแห่งความปรารถนาของผู้ปรารถนาอันได้แก่ ‘เธอมีความสมบูรณ์แบบทุกประการ’ ‘เธอรักฉัน’ และ ‘ทำอย่างไรเพื่อให้เธอแสดงออกถึงสัญลักษณ์ของการมีรักตอบ’ (Stendhal 8)

การตกแต่งสิ่งรองรับความปรารถนาด้วยความสมบูรณ์แบบ หรือ crystallization นั้นสามารถเกิดขึ้นได้อย่างเต็มประสิทธิภาพในโลกแห่งจินตนาการ เพราะจินตนาการของผู้ปรารถนาเป็นพื้นที่เดียวที่ปัจเจกสามารถมั่นใจได้ว่าหญิงสาวที่ถูกปรารถนามีความสมบูรณ์แบบตามที่ต้องการอย่างแน่นอนดังคำกล่าวของ Stendhal เอง (Stendhal 25)

จากการนำเสนอในข้างต้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่าจินตนาการและความปรารถนามีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด โดยสามารถพิจารณาได้อย่างชัดเจนจากวิธีการที่ Eça de Queiroz นำเสนอตัวละคร Maria Eduarda ใน *Os Maias* ด้วยเช่นกัน

⁷ “Ce que j’appelle cristallisation, c’est l’opération de l’esprit, qui tire de tout ce qui se présente la découverte que l’objet aimé a de nouvelles perfections” (Stendhal 4)

Maria Eduarda หญิงสาวที่ถูกจินตนาการขึ้นมา

จากการที่ Maria Eduarda เป็นสิ่งรองรับความปรารถนาที่สำคัญของ Carlos นอกจากเธอจะถูกนำเสนอในรูปแบบของหญิงสาวที่ไม่มีอยู่ดังที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น เธอยังถูกนำเสนอเป็นหญิงสาวที่ถูกจินตนาการขึ้นในระหว่างการดำเนินเรื่องราวอีกด้วย

เหมือนดังแนวคิดของ Spinoza และ Nietzsche จะสามารถสังเกตได้ว่า Carlos ปรารถนาในตัว Maria Eduarda จากคุณลักษณะที่ Carlos เป็นคนกำหนดให้เธอมี ไม่ใช่จากคุณลักษณะของตัวเธอเอง และการกำหนดคุณลักษณะดังกล่าวก็ไม่ได้เกิดในโลกแห่งความจริง หากแต่เกิดขึ้นในจินตนาการของ Carlos พื้นที่ที่ทำให้เขาดำเนินบทบาทของ ‘the Subject’ ได้อย่างเต็มที่ และพื้นที่ที่ Maria Eduarda กลายเป็น ‘the Object’ อย่างเต็มตัว

“She would be in Lisbon now, and he imagined her, magnificent and white- skinned, in a lace peignoir, her hair hastily curled, lifting up her baby in her splendid Junoesque arms and talking to it and laughing a golden laugh. She seemed to him adorable in that pose, and his whole heart flew to her.” (Queiroz n. pag.)

สามารถสังเกตได้ว่าความปรารถนาในตัว Maria Eduarda ของ Carlos จะมีการตอบสนองที่มากกว่าหากเป็น Maria Eduarda ที่ถูกจินตนาการขึ้นโดย Carlos เอง ตัวอย่างเช่นตอนที่ Carlos เจอ Maria Eduarda ตัวจริงบ่อยครั้งเกินไป และเกิดการเผชิญหน้ากันระหว่าง Maria Eduarda ที่ Carlos จินตนาการถึงกับ Maria Eduarda ตัวจริงบ่อยขึ้น จนทำให้ความลุ่มหลงปรารถนาในตัว Maria Eduarda ของ Carlos นั้นเกิดอาการสะดุดและขาดตอนลงอย่างเห็นได้ชัด

“That afternoon, she was not a goddess descending from the plump golden clouds gathering in the sky above the

sea; she was merely a very pretty foreigner on her way back to her hotel.” (Queiroz n. pag.)

และดังที่ได้นำเสนอไปแล้วคือหลังจากนั้น Maria Eduarda ก็หายตัวไปจากโลกความจริง กล่าวคือเธอกลับไปเป็นหญิงสาวที่ไม่มีอยู่ในโลกความจริง กลับไปมีอยู่ในจินตนาการของ Carlos และกลับไปเพิ่มพูนความปรารถนาของ Carlos ณ ที่นั่นอีกครั้ง

นอกจากนี้ยังสามารถสังเกตได้ว่า Carlos จินตนาการถึงสิ่งรองรับความปรารถนาที่สำคัญอย่าง Maria Eduarda ในรูปแบบที่แตกต่างไปจากหญิงสาวคนอื่นในเรื่อง กล่าวคือ Carlos จินตนาการถึงหญิงสาวคนอื่นในรูปแบบที่เกินจริงเล็กน้อย ดังเช่นภาพลักษณ์ของคุณหญิง Gouvarinho

“And Carlos found her highly attractive, with her reddish curls, her pert little nose and those dark, shining eyes that always seemed to be saying a thousand things. She had a wonderful figure, too, and her skin was pale, fine, and so satinsmooth that you could almost feel from afar its softness.” (Queiroz n. pag.)

ในขณะที่ Maria Eduarda นั้นถูกจินตนาการขึ้นในรูปแบบที่เกินจริงมาก ในรูปแบบที่นำเสนอความสมบูรณ์แบบ กล่าวคือ Maria Eduarda นั้นถูก ‘crystallized’ โดย Carlos

“Walking very slowly towards them from the far end of the Aterro was a woman whom he recognised at once by her walk – like that of a goddess striding the Earth – by the little silver-haired dog trotting at her side, and by her marvellous body like that of some opulent marble statue, but which vibrated with a warm, pulsating, nervous grace. She was wearing a very simple dark serge outfit, which fitted

her perfectly and seemed a natural complement to her person, its very correctness lending her an air of strength and chastity; she was carrying an English parasol, slim and elegant as a walking cane; and as she moved through the luminous evening, along the sad harbour-front of an antiquated city, there was about her whole being a kind of foreign glamour, the bright elegance of superior civilisations.” (Queiroz n. pag.)

ดังที่ได้กล่าวไปคือ ความปรารถนาของ Carlos เป็นในลักษณะเดียวกันกับ Don Juan ที่เกิดขึ้นและหายไปได้อย่างง่ายดาย อันเป็นสาเหตุทำให้ Maria Eduarda ไม่เพียงต้องถูกนำเสนอในรูปแบบของหญิงสาวที่ถูกจินตนาการขึ้น หากแต่ Maria Eduarda ต้องถูกจินตนาการขึ้นอยู่เรื่อย ๆ และในรูปแบบที่นำเสนอความสมบูรณ์แบบ เพราะมีเพียงความสมบูรณ์แบบเท่านั้นที่จะสามารถเอาชนะความปรารถนาชั่วครั้งชั่วคราวแบบ Don Juan ได้ ดังที่ Dona Ines ผู้ซึ่งเป็นตัวแทนของหญิงสาวที่สมบูรณ์แบบสำหรับ romanticized Don Juan ของ José Zorrilla และผู้ซึ่งสุดท้ายก็สามารถปลดแอก Don Juan ได้

Maria Eduarda ในฐานะผู้ปลดแอก Don Juan ในร่างของ Carlos จึงถูกนำเสนอในรูปแบบดังกล่าวไปโดยปริยาย อันเป็นสาเหตุทำให้ Carlos ผิดหวังในตอนท้าย เมื่อสุดท้ายก็ค้นพบความจริงและได้รู้จักกับ Maria Eduarda ตัวจริงอย่างแท้จริง

บทสรุป

“By the mysterious fusion of light and shadow, by the instinct, by the sensibility, by everything that is life, Maria Eduarda is the highest feminine creation of Portuguese Literature, the most beautiful and the

most authentic.”⁸ (Rosa 351/355; cited in Vilela 353;
แปลจากต้นฉบับภาษาโปรตุเกสเป็นภาษาอังกฤษโดยผู้เขียน)

จากที่นำเสนอไปนั้น สามารถสรุปได้ว่าใน *Os Maias* Maria Eduarda ไม่ใช่ตัวละครที่มีตัวตนด้วยตัวของเธอเอง เธอเป็นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นจากความปรารถนาแบบ Don Juan ของ Carlos อันเป็นสาเหตุทำให้เธอกลายเป็นตัวละครที่ไม่มีอยู่ และถูกจินตนาการขึ้นในรูปแบบที่นำเสนอความสมบูรณ์แบบ ที่มากกว่าตัวละครหญิงอื่น ๆ ด้วยจุดประสงค์เพื่อเติมเต็มและเอาชนะความปรารถนาที่ง่ายต่อการเกิดขึ้นและหายไปแบบ Don Juan ของ Carlos กล่าวคือ Maria Eduarda มีตัวตนขึ้นในเรื่องเพียงเพื่อทำหน้าที่เป็นสิ่งรองรับความปรารถนาที่ตัวละครชายอย่าง Carlos นำมาใช้ประโยชน์เพื่อทำให้ความรู้สึกรับรองปรารถนาของตนปรากฏเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาได้

สามารถสังเกตได้ว่า ลักษณะและวิธีการนำเสนอตัวละคร Maria Eduarda นั้นมีความคล้ายคลึงกับตัวละครหญิงอื่น ๆ ในวรรณกรรมตะวันตกทั่วไป พร้อมทั้งยังเป็นไปลักษณะเดียวกันกับที่ Simone de Beauvoir กล่าวถึงผู้หญิงในโลกตะวันตก

“...man defines woman not in herself but as relative to him;
she is not regarded as an autonomous being (...) And she is
simply what man decrees (...) They have gained only what
men have been willing to grant; they have taken nothing,
they have only received.” (Beauvoir 15; 18)

ดังที่ Francisco Dantas ได้กล่าวไว้ *Os Maias* แท้จริงแล้วเป็นเรื่องราวที่นำเสนอสถานะของผู้หญิงในประวัติศาสตร์ ทั้งของโปรตุเกสเอง และของโลก

⁸ “Pela misteriosa fusão de luz e sombra, pelo instinto, pela sensibilidade, por tudo o que é vida, Maria Eduarda é a mais alta criação feminina da literatura portuguesa, a mais bela e a mais autêntica.” (Rosa 351/355; citado em Vilela 353)

ตะวันตก (Dantas 253; cited in Vilela 353)

ด้วยสาเหตุนี้หรือไม่ที่ Hélène Cixous จึงกล่าวใน ““Le rire de la méduse”” (1975) ว่า “woman must write her self: must write about women and bring women to writing” ? (Cixous 875) เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ มุมมองใหม่ จากตัวผู้หญิงเอง เพื่อเขียนขึ้นใหม่ และไม่เขียนซ้ำในรูปแบบที่ถูกเขียนมาตลอดในอดีต หรือ “to break up, to destroy; and to foresee the unforeseeable, to project” (Cixous 875) ตามคำพูดของ Cixous ดังที่ Maria Velho da Costa นักเขียนหญิงร่วมสมัยชาวโปรตุเกสนำตัวละคร Maria Eduarda มาเขียนขึ้นใหม่ ในรูปแบบใหม่ จากมุมมองของเธอใน *Madame* (2000)?

บรรณานุกรม

- Beauvoir, Simone de. *The second sex*. Trans. H.M. Parshley. London: Lowe and Brydone, 1956.
- Cixous, Hélène. “The Laugh of the Medusa.” 1976: 875-893.
- Costa, Maria Velho da. *Madame*. Lisboa: Cotovia, 2000.
- Dantas, Francisco J. C. *A Mulher no romance de Eça de Queiroz*. Sergipe: Universidade Federal de Sergipe, 1999.
- Girard, René. *Mentira romántica y verdad novelesca*. Trans. Joaquín Jordá. Barcelona: Anagrama, 1985.
- Kierkegaard, Søren. *Either/Or: Part I*. Ed. Howard V. Hong e Edna H. Hong. Trans. Howard V. Hong e Edna H. Hong. New Jersey: Princeton University Press, 1987.
- Pimentel, Jorge Vieira. “As metamorfoses do herói e as andanças do trágico em Os Mais de Eça.” *Arquipélago. Série Ciências Humanas* Janeiro 1979: 91-106.
- Plato. “Symposium.” n.d. *Gutenberg*. 25 January 2016. <<http://www.gutenberg.org/files/1600/1600-h/1600-h.htm>>.
- Queiroz, Eça de. *The Maias*. Trad. Margaret Jull Costa. Cambs.: Dedalus, 2011. E-Book.
- Reis, Carlos. *Introdução à leitura d’os Maias*. 3a. Coimbra: Almedina, 1980.
- Rosa, Alberto Machado da. *Eça, Discípulo de Machado?* Lisboa: Presença, n.d.
- Rougemont, Denis de. *O Amor e o Ocidente*. Trans. Anna Hatherly. Lisboa: Vega, n.d.
- Saraiva, António José e Óscar Lopes. *História da Literatura Portuguesa*. 17a. Porto: Porto, 2010.

- Schrift, Alan D. “Spinoza, Nietzsche, Deleuze: an other discourse of desire.” Silverman, Hugh J. *Philosophy and desire*. NY: Routledge, 2000. 173-185.
- Simões, João Gaspar. *Vida e obra de Eça de Queirós*. 3a. Lisboa: Bertrand, 1980.
- Stendhal. *De l’Amour*. Paris: Garnier Frères, 1906.
- Vilela, Ana Luisa. *Poética do Corpo: imaginário e representação física n’Os Maias, de Eça de Queirós*. Alpiarça: Cosmos, 2012.
- Woolf, Virginia. “A Room of One’s Own.” Woolf, Virginia. *A Room of One’s Own & Three Guineas*. London: Penguin, 2011. 3-103.

These debates are ill conceived, resting from the start on completely wrong and misleading premises. Terrorism, terror, terrorism!! – But, terror is a tactics, not an ideology.

Near East and the Nearer Brussels Euro(h)ope possible ?

Anis H. Bajrektarevic

There is a claim constantly circulating the EU: ‘*multiculturalism is dead in Europe*’. Dead or maybe d(r)ead?... That much comes from a cluster of European nation-states that love to romanticize – in a grand *metanarrative* of dogmatic universalism – their appearance as of the coherent Union, as if they themselves lived a long, cordial and credible history of multiculturalism. Hence, this claim and its resonating debate is of course false. It is also cynical because it is purposely deceiving. No wonder, as the conglomerate of nation-states/EU has silently handed over one of its most important debates – that of European anti-fascistic identity, or otherness – to the wing-parties. This was repeatedly followed by the selective and contra-productive foreign policy actions of the Union over the last two decades.

Twin Paris shootings and this fresh Brussels horror, terrible beyond comprehension, will reload and overheat those debates. However, these debates are ill conceived, resting from the start on completely wrong and misleading premises. *Terrorism, terror, terrorism!!* – But, terror is a tactics, not an ideology. How can one conduct and win war on tactics? – it is an oxymoron. (In that case, only to win are larger budgets for the homeland security apparatus

on expenses of our freedoms and liberties, like so many times before.) The January assassins in the Parisian Satirical Magazine, as well as those behind the bloody Paris Friday of November, and those behind the Black Tuesday in Brussels (butchering randomly selected victims) are labeled as the so-called *Islamofascists*. The fact that these individuals are (again) allegedly of Arab-Muslim origins and seemingly clero-indoctrinated does not make them less fascists, less European, nor does it abolish Europe from the main responsibility in this case. How do we define that challenge will answer us whether we live the real democracy or are blinded by the formal one.

Fascism and its evil twin, Nazism are 100% European ideologies. Neo-Nazism also originates from and lately unchecked blossoms, primarily in Europe. Many would dare say of today; an über-economy in the center of continent, surrounded from all sides by the recuperating neo-fascism.

How else to explain that the post-WWII come-and-help-our-recovery slogan *Gastarbeiter willkommen* became an *Auslander Raus* roar in a matter of only two decades, or precisely since the triumph of the free will – fall of the Berlin Wall. Suddenly, our national purifiers extensively shout ‘stop überfremdung of EU, we need de-ciganization’ of our societies, as if it historically does not always end up in one and only possible way– self-barbarization. In response, the socially marginalized and ghettoized ‘foreigners’ are calling for the creation of *gastarbeiterpartie*. Indeed, the first political parties of foreigners are already created in Austria, with similar calls in Germany, France and the Netherlands. Their natural coalition partner would never be any of the main political parties. We should know by now, how the diverting of the mounting

socio-economic discontent and generational disfranchising through ethno engineering will end up, don't we?

The Old continent tried to amortize its deepening economic and demographic contraction by a constant interference on its peripheries, especially meddling on the Balkans, Black Sea/Caucasus and MENA (Middle East–North Africa). What is now an epilogue? A severe *democratic recession*. Whom to blame for this structural, lasting civilizational retreat that Europe suffers? Is it accurate or only convenient to accuse a bunch of useful idiots for returning home with the combative behavior, equipped with the European guns and homegrown anger of the misused?

My voice was just one of the many that included notables like Umberto Eco, Bono Vox and Kishore Mahbubani –*foster moderation and dialogue, encourage forces of toleration, wisdom and understanding, stop supporting and promoting ethno-fascism in the former Yugoslavia and Ukraine*. These advices were and are still ridiculed and silenced, or in the best case, ignored. Conversely, what the EU constantly nurtured and cherished with its councils, boots and humanitarian aid starting from Bosnia 25 years ago, Middle East, until the present day Ukraine was less of a constructive strategic engagement and lasting-compromise, but more of a history-rewriting, cult of death, destruction, partition, exclusion and reverse drive to fascism.¹

¹ Lasting conflicts in the multireligious and multinational countries nobody can win. Therefore, the severity and length of atrocities as well as the magnitude of suffering of civilians in the former Yugoslavia, Afghanistan, Iraq, Libya, Syria and Ukraine are meaningless from the military or any logical point of you, unless the very objective is something else. What if war is used as an

Some of the most notorious regimes on this planet are extensively advertised and glorified all throughout the EU– including its biggest sports events and the most popular sports. No matter, that one of these hereditary theocracies considers as a serious criminal offence– brutally coercing like European Nazis did in 1930s – if the prescribed state religion is not obeyed as the only existing one. On the other side, European temple of multiculturalism – Sarajevo, was barbarically sieged and bombed for 1,000 days – all that just a one-hour flight from Brussels. Still, 20 years after falling a victim of unthinkable genocide, Bosnia remains the only UN member state in the world that does not exercise its sovereignty. It is administratively occupied by the opaque and retrograde international bureaucracy (that is out of any institutionalized democratic control and verification) – predominantly overpaid secondhand European apparatchiks that institutionalized segregation in this, victimized then criminalized, country.

Illuminating cradles of millennial multiculturalism – some of the brightest verticals of entire human civilization such as Jerusalem, Bagdad and Damascus still suffer unbearable horrors of externally induced, rather ahistorical destruction, hatred and perpetuated purges. With such a dismal ‘export’ record, universal

instrument of mass torture, not for a geostrategic advancement but for a social reengineering, e.g. Nazification? The conduct is as follows: (i) destabilized central authority; (ii) systematic and prolonged sectarian violence to the point of ‘we cannot forgive, we cannot live together anymore’; (iii) partition, hysteria, further atomization; (iv) ethno-fascism; (v) permanently dysfunctional government, easily controllable on remote control (or remote detonator – as to occasion).

claim of the European political system or even its historic perspective does not hold water any longer, hardly appealing to anyone anymore.

Europe still defies the obvious. There is no lasting peace at home if the neighborhood remains restless. Ask Americans living at the Mexican border, or Turks next to Syria. The horrific double Paris massacre and this fresh Brussel's shock is yet another a painful reminder of how much the EU has already isolated itself. For unreasonably long, Europe promoted in the Middle East and Africa everything but the stability and prosperity of its own post-WWII socio-economic model. No wonder that today, instead of blossoming neighborhood, the EU is encircled by the ring of politico-military instability and socio-economic despair – from Ukraine, Balkans to MENA, and countless refugees pouring from there. (How many times is history to repeat itself? – The colonial overstretch/economic chauvinism, yesterday abroad – means a moral overkill, today at home. In this context, one should understand also the recently released Oxfam study 'Wealth: Having it All and Wanting More', / January, 2016/. It documents into a detail, all the enormous wealth accumulation on the side of 1% over the last 25 years, as well as the further acceleration of wealth gap. Rather mistakenly, many would consider 99% as a principal victim, although 99% themselves are primarily, sustained and for years, responsible for this cleavage by ignoring and silencing it.)

Hence, when there is no opportunity, give at least a lame (*Spring*) hope. That is what Europe keenly helped with in the Middle East: The very type of Islam Europe supported in the Middle East yesterday, is the version of Islam (or better to say, fascism), we are

getting today in the Christian Europe as well as in the Christian neighborhoods of Iraq, Syria and Lebanon.

Thus, in response to the Balkans, MENA and Ukraine crises, the EU repeatedly failed to keep up a broad, single-voiced consolidated agenda and all-participatory basis with its strategic neighborhood. The EU missed it all – although having institutions, WWII-memory, interest credibility and ability to prevent mistakes. The very same mistakes it did before at home; by silently handing over one of its most important questions, that of European identity, anti-fascism and otherness, to escapist anti-politics (politics in retreat) dressed up in the Western European wing-parties.² (It leads the so-called western democracies into the deadlock of perpetuated cycles of voters' frustrations: elect and regret, vote against and regret, re-elect and regret again... A path of an ongoing trivialization of our socio-political contents and subsequent formalization of substantive democracy.)

² Clearly, Europe's far right benefits from almost everything in the EU: a contracting economy; a galloping unemployment rate; labour-rights brutalization and job insecurity; a deepening fear of loss of elementary social status; a cracking welfare system and corroded public services; a repellent Maastricht project; a multiple waves of migration, heightened by chaos in the Euro-Med (from Greece to Iraq, from Portugal to Algeria). And a Socialist/Social-democrat 'left' that for almost 30 years have shared with the conservative center-right the direct responsibility for neoliberal policies now locked in through the EU treaty system, and a project of remaining in power indefinitely by presenting itself every election as the last defense against the ultra-right, as the only cure, salvation possible. The result: no other political force displays as much momentum and cohesion as the far right, and none communicates as effectively the feeling that it knows the way and owns the future. No party has any convincing strategy for challenging the far right on a long run.

Eventually, the ‘last world’s cosmopolitan’ – as the EU is often self-portrayed – compromised its own perspectives and discredited its own *transformative power’s* principle. The 2012 Nobel Peace Prize Laureate, EU did so by undermining its own institutional framework: the Nurnberg principles and firm antifascist legacy (UN and CoE), Barcelona Process as the specialized segment of *from-Morocco-to-Russia* European Neighborhood Policy (EU) and the Euro-Med partnership (OSCE).

The only direct involvement of the continent was ranging between a selective diplomatic de-legitimization, satanization in media, false-flag or proxy assaults, and punitive military engagements via the Atlantic-Central Europe-led coalition of the willing (the Balkans, Iraq, Libya, Syria, Ukraine).³ This naturally results in a massive

³ It is worth to recall my warnings against destruction of the most successful African state, one of the very few MENA countries that generously offered a universal health, universal schooling and universal housing to its citizens and permanent residents. This is my voice from autumn 2011: “To conclude with the Huntingtonian Clash of Civilizations wisdom: When the predominantly Christian air-force is bombing a predominantly Muslim country for 4 consecutive months and keeps doing so all throughout the ‘Muslim Christmas’ – the holy fasting month of Ramadan and Eid-ul-Fitr – it surely will not help to maintain secularism and introduce democratization locally, nor will it assist the war against Islamist radicals regionally... The nomadic tribes that got its first nationhood in 1951, and were effectively united only under Gaddafi, have finally managed to overthrow the only indigenous governing structure they have ever experienced. It has been done after nearly six months of armed struggle and with the help of over 7,000 NATO air-raids deployed against their own country and the properties built for generations. Deliberately or not, the current momentum of Libya– with the infrastructure devastated, police force dismantled, properties plundered, and the streets full

influx of refugees, a consequence to which Europeans (with their inherited low-tolerance of otherness) usually respond by criminalizing migrations and penalising the immigrants' way of life. Confrontational nostalgia prevailed again over both that is essential for any viable future: dialog (instruments) and consensus (institutions).

The consequences are rather striking and worth of stating once more: The sort of Islam that the EU supported (and the means deployed to do so) in the Middle East yesterday, is the sort of Islam (and the means it uses) that Europe gets today. Small wonder, that Islam in Turkey (or in Kirgizstan and in Indonesia) is broad, liberal and tolerant while the one in Atlantic-Central Europe is a brutally dismissive, narrow and vindictively assertive.

Our urgent task – if we are any serious about Europe– is denazification. Not a one-time event, but a lasting process. Let's start from Bosnia, Ukraine and Brussels at once.

of civilians (of minor and older ages, but some with the previous criminal prison dossiers, sporadic racist killers or looters) of many nationalities, armed with long guns (including the air-defence mobile rockets) without any visible command – does not create a context for any political debate or any promising future. With its social cohesion brutally fractured, and society deeply traumatized, Libya may sink into the limbo and a lasting, bloody interregnum.” (Bajrektarevic, A. (2011), *Libya – The Unbearable Lightness of Being*, Africa, Addleton Academic Publishers CRLSJ, 3(1)2011)

This is a story of the past centuries – one may say. Still, absence of any self-reflection on the side of the EU towards its policy in the Middle East today, makes it worth to revisit some of the bleak chapters of European history, and the genesis of its pre-secular and secular thoughts

Noah, Peter Pan and the Sleeping Beauty (Europe – Identity Imagined)

Anis H. Bajrektarevic

Economic downturn; recession of plans and initiatives; €-crisis; Brexit and irredentism in the UK, Spain, Belgium, Denmark and Italy; lasting instability in the Euro-Med theatre (debt crisis of the Europe's south – countries scrutinized and ridiculed under the nickname PIGS, coupled with the failed states all over the MENA); terrorism; historic low with Russia; influx of predominantly Muslim refugees from Levant in unprecedented numbers and intensities since the WWII exodus; consequential growth of far-right parties that are exploiting fears from otherness which are now amplified with already urging labor and social justice concerns, generational unemployment and socio-cultural anxieties... The very fundamentals of Europe are shaking.

Strikingly, there is a very little enhanced public debate in Europe about it. What is even more worrying is the fact that any self-assessing questioning of Europe's involvement and past policies in the Middle East, and Europe's East is simply off-agenda. Immaculacy of Brussels and the Atlantic-Central Europe-led EU is unquestionable. Corresponding with realities or complying with a dogma?

One of the leading figures of European Renaissance that grossly inspired European renewal, Dante, puts Prophet Muhamed

to the 8th circle of his famous *Inferno*. The only individuals below Muhamed were Judas, Brutus, and Satan. “Islam was seen as the negation of Christianity, as anti-Europe...and Muhammed as an Antichrist in alliance with the Devil...” as Rana Kabbani noted in her luminary piece *Imperial Fictions*.

However, both religions trace their origins back to Abraham. They both lived in harmony (or at least they cohabitated for centuries within the MENA proper, notably in Lebanon, Syria and Iraq). Why was there no harmonious relationship between Christian Europe and the Middle East? Was Europe opting to repress the Muslims in order to artificially generate a homogenous European self? No enemy at gate, no unity at home?

This is a story of the past centuries – one may say. Still, absence of any self-reflection on the side of the EU towards its policy in the Middle East today, makes it worth to revisit some of the bleak chapters of European history, and the genesis of its pre-secular and secular thoughts.

*Civitas Dei **Brussels**: Extra Euro-Atlanticum, nulla salus*

Europe came to be known as ‘Christendom’ because its identity was imagined or invented as the Catholic in contradistinction to the Islamic Middle East and to the Eastern (*authentic, true* or Orthodox) Christianity. The Christianity, of course, originated in the Middle East not Europe. It was subsequently universalised (and, by spreading onto peripheral world, Europeanised) by the Balkan-born Roman Emperor, who spent much of his life on Bosphorus and hence, was buried in Asia Minor – Constantin the Great. Surely, it was by

legal design of, but by a full political unanimity to, this glorious Emperor that the city of Rome was (re)turned into an administrative periphery, politico-ideological outcast and geostrategic suburbia.

Therefore, the post Roman/Byzantine inauguration of ‘Christendom’ as a pure western culture necessitated a sustained intellectual acrobatics: Such an inversion (ideological and geopolitical periphery presenting itself as a centre) required both physical coercion and imposed narrative over the extensive space and time.¹

This *a ’la* card creation of Catholic Christendom or to say; Western Ummah, served two vital objectives: domestic and external. Both helped solidification of the feudal socio-economic and politico-military system, and based on that of a precolonial European collective identity. Domestically, it served for a coherent sense of selfhood (us vs. them paradigm): unity, oppression and obedience (*extra ecclesiam nulla salus* – no salvation outside the church, following the old Roman rational ‘no world beyond *Limes* line’, or the modern one: ‘no prosperity outside the EU’). Externally, here was the justification for military voyages and other forms of organized plunders, all coupled with a coercive societal identity.

¹ Transferring the official seat of the Roman Empire to Bosphorus marked far more than just an event of the peripheral maturity; periphery pressing onto the center. It meant that – at the peak times of the Milan’s Edict of Constantin the Great – the peripheral power successfully relocated itself closer to the centre; ideologically (metaphysically, religiously) but also geopolitically (physically, geographically). Not to insert itself, but to transcend. This will be the first and the last such a successful move from Europe, in human history. With this adjustment the Empire extended its life impressively – for over 1,000 years.

A Catholic Renaissance Europe soon realized that, in order to effectively project itself – to physically and/or mentally colonise overseas territories – it needed either coercion (rarefying and assimilation), labour-camp detention (slavery) or final solution (physical extermination). These strategic dilemmas over the instruments to use influenced and dominated European debates of the time. It brought about the conception of the ‘noble savage’ – who could be assimilated, versus the ‘ignoble savage’ who was destined for either labour detention or final solution. That coerce-or-exterminate dilemma of ‘soul salvationists’ even culminated within the pre-Westphalian Christian Ummah. It was in the famous Valladolid controversy of 1550, by which Juan Ginés de Sepúlveda’s notion of the *ignoble savage* faced off against Bartolomé de Las Casa’s view of the *noble savage*.

In both cases – the claim was offered – the Amero/AfroAsian Natives deserve salvation as they have a ‘strong desire for it’, but the views differed on whether the Natives’ prone wishes exceeded their mental capacity to receive Christianity. Hence, the debates – which were the roots and origins of the later liberal theories as well as the early precursors of the subsequent *regime change*, *humanitarian intervention* and *preemption* doctrines – always presupposed the inferiority (and passivity) of the Natives. Frankly, this remains a constant behaviour in international relations: E.g. views on Libya differed, as they differ today on Syria. However, what is common to all views is; nobody consults the local population and considers what they would like for themselves.²

² For centuries, it follows the same matrix: doctinated/induced inferiority, denouncing, attack, marginalization, passivation, plunder, indirect rule,

Legitimizing the imperialism of imagination

In a course of subsequent centuries, the notion of final solution underwent through sophistication, and was eventually replaced by the combination of *cultural conversions/ submissions* (induced submissiveness), politico-military obedience and socio-economic apartheid. A subtle apartheid (that is easy to deny, but hard to prove) is usually better than the brute genocide (which is traceable and easily quantifiable). At the peaks of imperialism a *noble-ignoble savage* dilemma was embodied in an implicit and explicit racism. Debate was focused on a question whether the civilizational inferiority can be remedied through the imperial ‘civilizing’ mission, with social Darwinists and ‘scientific’ racists being rather pessimistic, but more solutions’ instructive.³

The so-called central dilemma of liberalism (*Is it liberal to impose liberal values on illiberal societies*) was of course only an innocently looking tip of the large iceberg, of the tireless othering. This ‘epistemology’ was further soft-embedded in the so-called Peter Pan theory with a romanticised image of the Other as more childishly careless and helpless, than intentionally cruel and barbaric; being rather alluring, promiscuous and exotic. Essentially, the East

remote control presence. Or, reduced to a binary code formula: victimisation-criminalisation. Namely: humanitarian intervention.

³ E.g. Cecil Rhodes, the 19th century British businessman and the architect of Apartheid, used to say that to be born an Englishman was to have ‘won first prize in the lottery of life’. He is also remembered of the following: “I contend that we are the first race in the world, and that the more of the world we inhabit the better it is for the human race.” Large part of colonial Africa was called after his name – Rhodesia, until rather recently, 1979.

as an innocently enveloped child who would never grow up. This, of course, gave rise to various binary categorisations, the *us-vs.-them/* *either-or* listings, in order to facilitate a decisive and long-lasting differentiation between the constructed West and the East.⁴

The West as a constructed male vs. the East as a constructed female. A ‘mind-oriented’ west vs. a ‘body-oriented’ east. Phallusoid peninsulas and islands of (Atlantic-Scandinavian) Europe vs. womb-like continental landmass of Afro-Asia; Erective and explosive vs. reflective and implosive; an Omnipresent (ever seafaring and trading) extroverted male vs. humble, handcrafting, waiting female. Masculine, phallusoid, progressively erected temporal linearity vs. periodic menstruation leakages of femininity in regressive cycles of stagnation. Clearly, anything beyond that was deemed inconsequential.

Physical, material, ideological, active, polarizing, determined vs. metaphysical, spiritual, esoteric, atmospheric, inclusive, holistic. No wonder that all operationalized ideologies originated solely in Europe. What else, since no one ever, but Asians revealed any significant religion to the world.⁵

⁴ Small surprise that the 43rd US President (un)famously claimed: ‘you are either with us or against us’... His father, the 41st US President, strategized the Cold War and summarised its epilogue effectively: ‘We win, they lose’.

⁵ To this end: Inventive, proactive, scientific, rational, disciplined, sell-controlled/self-constraining, sane, sensible, practical, ‘mind-oriented’, independent, and most of all paternal West. The East, of course, was on the opposite side and inferior: imitative, passive, superstitious, lazy, irrational, spontaneous, insane, emotional, exotic, body-oriented, dependent, and above all, child-like. Tall, matured ‘masculinity’ vs. immature and physically underdeveloped ‘femininity’. The masculine phallus of military, industry, technolo-

Gradually, the imperial civilizing mission (*Expansion is a path to Security*) got a new form. It became a moral duty – R2P (*Responsibility to Protect*), as much as the parental duty is to raise their infant child. The handsome, masculine and strong Western *Prince Charming* has one duty – to emancipate his Eastern *Sleeping Beauty*. Giving a ‘kiss’ meant projecting the western physical military presence, Christianity and commerce.⁶ Who was/is the Eastern *Sleeping Beauty*?

Rudyard Kipling’s famous 1899 poem, *The White’s Man Burden* offers some answers while describing the Eastern peoples as ‘half-devil and half-child’. “The blame of those ye better / The hate of those ye guard” – Kipling warns and instructs, he describes and invites. In his classic novel of 1847, *Tancred – The New Crusade*, much celebrated British Prime Minister Benjamin Disraeli claims “A Saxon race, protected by an insular position, has stamped its diligent and methodic character of the century. And when a superior race, with a superior idea to Work and Order, advances, its state will be progressive...All is race!”⁷ Quite an intellectual

gy, shipping and trade that is welcomed, if not heartedly invited, to tap and drill the womb-like dwell of resources, while at the same time seeding the ideological semen of ‘civilization’.

⁶ Most of the so-called International/Cross-continental Trade Pacts are closer to the capitulation agreements than to any fair, balanced and mutually beneficial commercial accords. What a popular language of today calls barriers to trade are in fact the socio-economic sovereign rights and other checks-and-balances national well-being instruments.

⁷ The novel itself is named after the Norman leader of the First European Crusades, that later became the Prince of Galilee, and regent of the satellite Europe’s state on the territory of today’s Syria and Turkey – Antioch.

acrobatics for Disraeli himself, who was neither Saxon nor Christian.

Over the period, western Catholic missionaries constituted one of the most powerful and influential lobbying voices for this civilizing mission. It was of course weaponisation of religion, a notorious misuse for ideological purposes. Same like today, fanatics then and there, were identified and further radicalised, to say 'inspired'. Eventually, they usually got hired as the AGITPROP/Ideological police by the predatory elites, hid behind the Feudal European states. Naturally, the justification was looked upon in any Biblical narrative. E.g. the re-invoking the Genesis story of Noah's three sons, and interpreting it as the 'duty' of Japheth (Europe) to absorb Shem (the Asians) and enslave and colonise Ham or Canaan (the Black Africa and Indians of America). Amazingly, according to Genesis ch.9, verse 27: "God shall enlarge Japheth and he shall dwell in the tents of Shem, and Canaan shall be his servant".

The later Protestant revival infused the next wave of Christian missionaries to force this narrative into the matrix of colonisation as 'wilful' implants onto the minds and bodies of overseas peoples. Therefore, James Lorimer and other architects of that-time political and international legal order divided the world in three segments: civilized White, barbarous Yellow and savage Black. *Yellows* were 'fallen people', a *terra infantilis* to civilize (what will later evolve into indirect rule, with a social apartheid in place), the area occupied by the *Blacks*, *Redbones* and *Aborigine* was a 'borderless space', *terra nullius* just to conquer and settle, since the indigenous have no 'birthright' to it (meaning: physical colonisation and direct rule, final solution and genocide).

Unfinished business of ‘salvation’ came back to Europe of 20th century. Hitler’s interpretation of it was: civilized *White* (Arian) – Central Europe; *Yellows* (to be put under indirect rule, with ‘only’ social apartheid in place) Atlantic and Scandinavian Europe; *Blacks* (predestined for a physical colonisation by the superior race upon a decisive final solution and genocide) all Slavic states of Eastern and Russophonous Europe.

Indeed, ever since the 18th century on, European notion that ‘civilization’ was the monopoly of the West, clearly implied that there is no civilization – and therefore, salvation – outside the western model. Famous historian Toynbee calls it “a secularized version of the primitive Western Christian proposition *Nemini salus ...nisi in Ecclesia*.” See for yourself how much current debates, sparked by the ongoing refugee crisis, follow the above patterns.

Triangular economy of othering

There is a consensus within the academic community that the critical factor in redefining Europe as the advanced West was the expansion of its strategic depth westward to the America upon 1492. This enabled the so-called triangular transcontinental trade, brutally imposed by Europeans: Enslaved Africans shipped to America in exchange for gold and silver from there to Europe, in order to cover European deficits in importing the cutting-edge technologies, manufactured products, other goods and spices from a that-time superior Asia and the Middle East.⁸

⁸ In order to illustrate a magnitude, let’s note a following data: Starting from an early 16th century for consecutive 300 years, 85% of the world’s silver production and 70% of the world’s gold output came from

The Afro-America yields were so colossal for Atlantic Europe that many scholars assume the so-called Industrial revolution rather as an evolutionary anomaly than a natural process of development, which was primarily pivoting in Asia. Such a rapid shift from a peripheral status to an ‘advanced civilization’ of course necessitated a complete reconstruction of western identity. This acrobatics – in return – also enhanced the split between Eastern/Russophone, closer to and therefore more objective towards the Afroasian realities, and Western (Atlantic/Scandinavian/ Central) Europe, more exclusive, self-centred and ignorant sphere.

While the Atlantic flank progressively developed its commercial and naval power as to economically and demographically project itself beyond the continent, the landlocked Eastern Europe was lagging behind. It stuck in feudalism, and involuntarily constituted a *cordon sanitaire* to Islam and the Russo-oriental East. Gradually, past the 15th century the idea of ‘Western Europe’ begun to crystallise as the Ottoman Turks and the Eastern Europeans were imagined and described as barbarians. During the 17th and 18th century, Atlantic Europe portrayed itself as the prosperous West that borders ‘pagan/barbarian’ neighbours to its near east, and the ‘savage’ neighbours to its south and west, and Far East. Consequently, we cannot deny a role that the fabricated history as well as the

the Americas. Further on, during the 17th, 18th and 19th century the role of Black slavery, slave trading, American Black slave-driven production centres and Negro markets, all significantly contributed to Atlantic Europe’s agricultural and industrial ‘breakthrough’ – as we are celebrating it today. Even the US Founding Fathers were slaveholders (5 of the 7 principal ones: Benjamin Franklin, John Jay, Thomas Jefferson, James Madison and George Washington).

‘scientific’ racism and its theories played in a formation and preservation of European identity.

The Enlightenment was a definite moment in the reinvention of European identity. The quest came along with the fundamental question *who are we*, and what is our place in the world? Answering that led on to the systematisation, classification of *anthropogeographic inversion* and – frankly – to reinvention of the world. From the Renaissance to the Enlightenment, a kind of an intellectual apartheid regime was forming.⁹ The rise of the West was portrayed as a pure virgin birth as John M. Hobson fairly concluded. Europeans delineated themselves as the (only or the most) progressive subject of the world history in past, presence and future, while the Eastern peoples (e.g. Asian as ‘the people without history’) were seen as inert, passive and corrosive. While the Solar system ‘became’ heliocentric, the sake and fate of our planet turned plain – Europo-centric. The *world is flat* mantra set the stage, turning all beyond Europe into a *no-fly-zone*.

“The idea of Europe found its most enduring expression in the confrontation with the Orient in the age of imperialism. It was

9 This historical anomaly I describe as antropogeographic inversion in which the periphery asserted itself into the center by periferising that center and managing to present itself as a center. Thus, our current geopolitical center resides on geographic peripheries of our planet (in the hands of late developmental arrivals, such as the UK, Scandinavia, Russia, Canada, the US, Japan, Australia, New Zealand, Korea, Singapore). To achieve and maintain this colossal inversion was impossible without coercion over the space and time. Consequently, it necessitated a combination of physical and metaphysical (hard/coercion and soft/attraction) instruments: Physical military presence of the periphery in the center, combined with a tightly guarded narrative.

in the encounter with other civilizations that the identity of Europe was shaped. Europe did not derive its identity from itself but from the formation of a set of global contrasts. In the discourse that sustained this dichotomy of Self and Other, Europe and the Orient became opposite poles in a system of civilizational values which were defined by Europe.” – notes Delantry.

Even the English word to determine, position, adapt, adjust, align, identify, conform, direct, steer, navigate or command has an oriental connotation. To find and locate itself opposite to Orient, means to orient oneself.

Feudal Europe had identified itself negatively against Levant and Islam. Clearly, it was an identity heavily resting on insecurity. Proof? An external manifestation of inner insecurity is always aggressive assertiveness.

Is this still alive or even operative? How it correlates today?

Europe repeatedly missed to answer to the East and Middle East through a dialogue (instruments) and consensus (institutions) although having both (CoE, OSCE, EU’s ENP, Barcelona Process, etc.). For the last 25 years, it primarily responded to the MENA militarily (or/and with sanctions, which is a socio-economic warfare) – via ‘Coalitions of the Willing’. However, for a rapidly economically and demographically contracting Europe, the confrontation does not pay off anymore. While practically still yesterday (by the end of WWII), four of the five largest economies were situated in Europe, today only one is not in Asia. None is in Europe.¹⁰ (Likewise, while the US

¹⁰ The moment of ‘liberal truth’ always comes from Atlantic. Thus, Ana Palacio who served both sides of Atlantic (as the former Spanish Foreign

economy contributed with 54% of the world output in 1945, today it hardly has 1/3 of that share.)

Simply, the Old Continent is not a wealthy club anymore. It is a place with a memory of its wealthy past. The EU has to learn how to deescalate and compromise. This is in its best interest, for the sake of its only viable future. Therefore, it is a high time for the Brussels-headquartered Europe to evolve in its views and actions.

Let us start by answering the question: Is the so-called Russian expansionism or MENA ‘Islamofascism’ spontaneous or provoked, is that nascent or only a mirror image of something striking in front of it? And after all, why the indigenous Europe’s Muslims (those of the Balkans) and their twins, indigenous Christians of MENA (those of Levant) are now two identically slim shadows on a wall.

Minister and the former Senior Vice President of the Washington-based WB) – among many others – recently warned the Western Ummah: “After years of handwringing over Obama’s strategic “pivot” to Asia, even as Russia was stirring up trouble in Ukraine, Europe is once again a strategic focus for the US. But the deeper message is far less encouraging. The US is acting because its European partners have not. This divergence is troubling. American engagement is necessary to provide momentum, but it is Europe’s weight that has served as the critical mass required to move the world’s liberal order in a positive direction. From the perspective of the European Union, the latest US security bailout raises the possibility that after more than two decades of growing prominence, Europe will lose its agenda-setting power.” (text underlined, by A.B.)

References:

- Kabani, R. (1994), *Imperial Fictions: Europe's Myths of Orient*, Pandora Books
- Brading, D.A. (1991), *The First America: the Spanish Monarchy, Creole Patriots, and the Liberal State 1492-1867*, Cambridge University Press, (pages 80-88)
- Losada, A. (1971), *The Controversy between Sepúlveda and Las Casas in the Junta of Valladolid*, The Northern Illinois University Press, (pages 280-282)
- Toynbee, A. J. (1934-61), *A Study of History*, Vol VII: *Universal States; Universal Churches* (Oxford University Press 1954) and Vol XII: *Reconsiderations* (Oxford University Press 1961)
- McBrien, R. (2000), *Lives of the Popes*, Harper San Francisco
- Wright, L. (2006), *The Looming Tower: Al-Qaeda and the Road to 9/11*, First Vintage Books
- Kipling, R. (1899), *The White Man's Burden: The United States and The Philippine Islands*, NY 2(99) McClure's Magazine, (reprint, 1934)
- Disraeli, B. (1847), *Tancred: Or the New Crusade (Complete)*, (reprint: Echo Library August 28, 2007)
- Curtain, P.D. (1984), *Cross-Cultural Trade in World History*, Cambridge University Press
- Abu-Lughod, J. L. (1989), *Before European Hegemony*, Oxford: Oxford University Press
- Lorimer, J. (1880), *The Institutes of Law: a Treatise of the Principles of Jurisprudence as Determined by Nature (2 ed.)*, Edinburgh – London: William Blackwood & Sons (retrieved via Archive.org as of 14022016)

- Wolf, E. R. (1982), *Europe and the People Without History*, Berkeley: University of California Press
- Hobson, J.M. (2004), *The Eastern Origins of Western Civilization*, Cambridge University Press
- Delantray, G. (1995), *Inventing Europe*, London, Macmillan (p.84)
- Bajrektarević, A. (2015), *Geopolitics – Energy – Technology: Europe and the World 100 years Later*, Lambert Academic Publishing, Germany
- Palacio, A. (2016), Europe on the Sidelines, Project Syndicate (13 Feb 2016, pg.27).